

MLADIKA

št. 4
maj 2003
€ 3,00

ISSN 1124 - 657X • Poština plačana v gotovini - maj 2003 • Spedizione in a.p. art. 2 comma 20/c legge 662/96 Filiale di Trieste - maggio 2003

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIZNICA

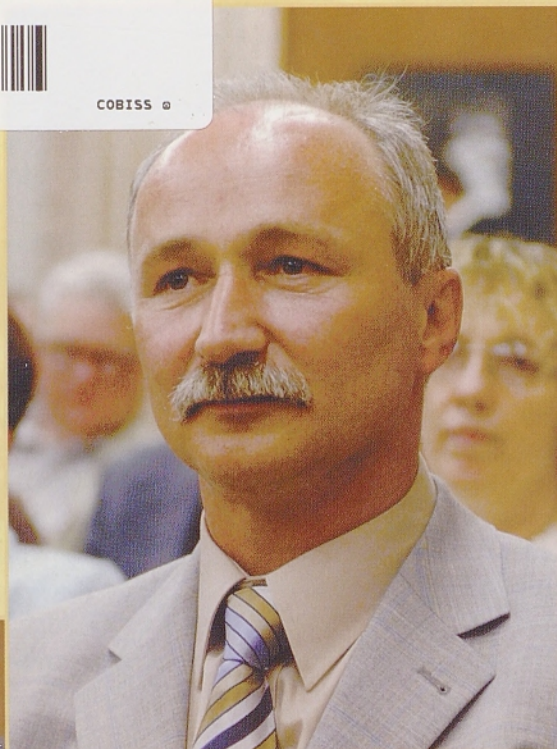
č 67

II 117 986 2003

900402065,4

COBISS

Pred volitvami v deželni svet	1
Nadia Roncelli: Ob izidu knjige novel Eveline Umek "Mandrija in druge zgodbe"	2
Alenka Bezljaj: Weekend	4
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	11
Breda Susič: "Vse bo postalo lažje in prijetnejše" - Intervju z Mirkom Špacapanom	12
M. Žitnik: Čarodejke (XI.)	14
Peter Merku: Iz spominov na starše (XXVII.)	16
Ivo Jevnikar: Iz arhivov in predalov: Pevski zbor Gardnega bataljona	18
Jubilejna priloga: Martin Jevnikar devetdesetletnik	21
Iz gradiva o neki prenovi (11) ...	30
Vladimir Kos: pesmi	32
Antena	33
Knjižnica Dušana Černeta (47) ..	40

Na platnicah:

Za smeh in dobro voljo; Listnica uprave; Mala galerija Mladike (Ivan Žerjal)

Priloga: RAST 03 - 2003

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.o.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00
€. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €;
nakazati na poštni tekoči račun 11131331
- Mladika - Trst. Letna naročnina za
Slovenijo in druge države 24,00 € (ali
enakovreden znesek v tuji valuti), po
letalski pošti 29,00 €.

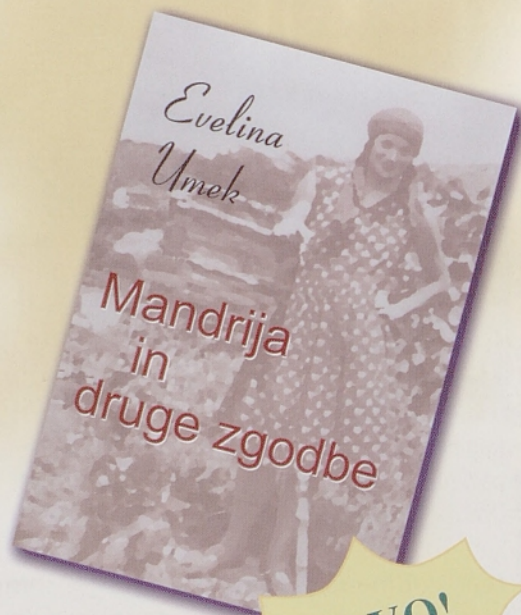
Tisk: Graphart snc - Trst

»Življenje vseh takratnih prebivalcev hiše je bilo načrtano, vsak izmed otrok naj bi imel svoj poklic, vse roke pa naj bi skupaj pripomogle k rasti mandrije.

Zunanji dogodki v dvajsetih letih se jih niso neposredno dotikali, bili so gospodarji na svoji zemlji, neodvisni, prepričani, da je vse odvisno od pridnosti, volje, zagnanosti.

Toda zgodilo se je drugače.«

Evelina Umek: Mandrija in druge zgodbe

NOVO!

Trst, ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

MLADIKA

SLIKA NA PLATNICI: Nagrado Vstajenje za leto 2002 so v ponedeljek, 5. maja, v Peterlinovi dvorani podelili koroškemu pisatelju Jožetu Blajsu. Večer sta popestrila harmonikar Adam Selj in recitator Tomaž Susič (foto KROMA).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Pred volitvami v deželni svet

8. junija bomo v Furlaniji-Juljski krajini šli na volitve, da obnovimo deželni svet. Vsi slovenski kandidati so na listah, ki podpirajo bivšega tržaškega župana Illyja kot skupnega kandidata leve sredine za predsedniško mesto. Slovenski politični krogi so torej enako usmerjeni, a so tudi soglasni?

Očitno še ne, ker bi v takem primeru z malo dobre volje našli pot do dogovora za slovensko Oljko, ki bi bil logičen, upravičen in pričakovan odgovor celotne slovenske manjšine na ovire pri uresničevanju zaščitnega zakona. Zakon je star že več kot dve leti in, kar je bilo od njegovih 36 členov uresničenega, je bolj sad naključja, kot pa dejanske volje pristojnih krogov. Slovenska oljka bi torej bila ne samo logičen in upravičen odgovor, ampak tudi odmevno dejanje, ki bi že samo po sebi opozorilo na nespoštovanje državnih zakonov s strani države in dežele. To bi navsezadnje dalo tudi drugačno težo morebitnim pritožbam v Bruslju, na katere bo prej ali slej treba misliti, če bo Rim še naprej puščal odločilno besedo glede manjšinskega vprašanja krajevnim protislovenskim krogom, ki ne bodo nikdar popustili. To potrjujejo tudi najnovejši zapleti pri sestavljanju enotnega besedila, ki naj zbere vse dosedanje zakone in uredbe v zvezi z manjšino. Slovenska Oljka bi vsem komponentam manjšinske politike dala možnost nastopiti v volilnem boju za skupnega kandidata in posebej še za svoje kandidate, ki bi jih izbirali s preferencami. Nihče bi ne bil prikrajan, ker bi prevladali tisti kandidati, ki bi bili prepričljivejši s svojim programom. Odveč je zdaj ugibati, kdo bi imel več možnosti, ker je stvar zaradi naše kronične kratkovidnosti odložena.

To pa seveda ne prekinja našega razmišljanja o volitvah, ker bomo morali 8. junija izbirati med številnimi slovenskimi kandidati na raznih listah levosredinskega bloka. Desne sredine ni mogoče jemati v poštev, ker ni uvrstila med kandidate raznih list niti enega Slovenca, kar dokazuje dejansko nemoč tistih redkih, ki so naši manjšini naklonjeni.

Pri tem volilnem razmišljanju ne moremo mimo nekaterih dejstev, ki utemeljujejo prepričano podporo Slovenski skupnosti in njenemu kandidatu Mirku Špacapanu na listi Marjetice. Slovenska skupnost se je namreč vedno v preteklosti s svojimi deželnimi svetovalci Škerkom, Štoko, Brezigarjem in Jevnikarjem dosledno bojevala za uveljavitev upravičenih pričakovanj manjšine. Niso to seveda bili edini Slovenci v deželnem svetu - drugih je bilo celo več - vendar so zastopniki Slovenske skupnosti veljali v političnih krogih in javnosti za avtentične, upravičene in avtonomne nosilce manjšinskih interesov. Drugi so morali hočeš nočeš v eni ali drugi obliki upoštevati tudi voljo svojih strank in njihovih specifičnih nalog. Zato je bilo za slovensko manjšino zelo škodljivo in krivično, ko je izpadel svetovalec Slovenske skupnosti. Nalašč je bil sprejet tak zakon - nekaj odgovornosti ima pri tem tudi levica - da je preprečil slovenski stranki volilni uspeh, ki bi bil uspeh vse manjšine. Zato je prav, da volilci sami popravijo to krivico z jasno izraženim glasom Mirku Špacapanu. To bo pomenilo po desetih letih povratek Slovenske skupnosti v Deželni svet, kar bo še posebej pomembno ne toliko za prestiž stranke in njenega kandidata, kolikor bolj za uveljavljanje zaščitnega zakona, ki bo terjal - ne glede na to, kdo bo zmagal - še veliko odločnosti, trdega dela in učinkovitih potez prav v Deželnem svetu. Ta bo moral v prihodnjem mandatu upravljati tudi prilagojevanje novemu položaju ob meji, ki bo odpadla z vstopom Slovenije v Evropsko zvezo, pri čemer bodo prav slovenski svetovalci lahko odigrali pomembno, samozavestno in izvirno vlogo.

Ob izidu knjige novel Eveline Umek »Mandrija in druge zgodbe«

Evelina Umek

Evelina Umek ste ne samo v tržaškem, ampak v širšem slovenskem kulturnem prostoru poznana kot odlična prevajalka, ki je prevedla številna dela italijanskih avtorjev v slovenščino (zadnja med temi je Murva

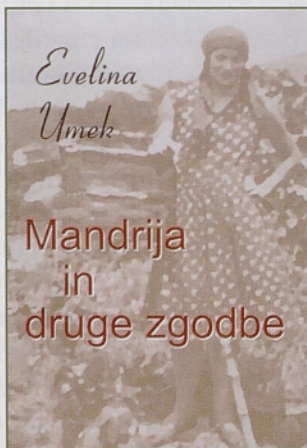
Fabianijevih, ki je doživela tudi radijsko uprizoritev), veliko pa ste se posvečali predvsem otroški in mladinski literaturi in ustvarili tudi izvirni lik Radovednega Tačka. Čeprav ste v dijaških in študentskih letih precej pisali in objavljali svojo kratko prozo v Literarnih vajah ter v revijah Mladika, Tokovi, Naši razgledi idr., je Mandrija in druge zgodbe vaše prvo izvirno knjižno delo, namenjeno odraslim. Kdaj ste se odločili za ta korak oziroma zakaj je prišlo do tega premika?

V mladih letih, ko so mi objavljali prve črtice in novele, sem bila prepričana, da bom pisala samo za odrasle, potem pa sem skoraj nehote začela pisati za otroke. Morda sem čutila, da moram spregovoriti tistemu otroku v sebi, ki si je še vedno želel raziskovati, spoznavati, vedeti. Ob svojih otrocih sem si zaželela, da bi zmogla otrokom odpirati okna v svet, spodbujati njihovo radovednost, vedoželjnost. In prav ob tem pisanju sem se učila, kako pomembna je vsaka beseda. Pisanje za otroke zahteva jasno misel, vse odvečno je treba zavreči, pisati razumljivo, jedrnato in seveda zanimivo, hudomušno. Discipline pisanja sem se učila pri pisanju za radio in predvsem za televizijo. Televizijski scenarij ima svoje zakonitosti, ki jih mora dober pisec upoštevati. Vse to brušenje me je kalilo. Že v dijaških letih sem ljubila besede, njihov zven, ki je moral ustrezati razpoloženju, čustvu. Beseda mora zveneti kot struna in se dotakniti ne samo razuma, ampak

tudi srca, vzbuditi podobo, asociacijo. In tako sem si postopoma zaželela ubesediti zgodbe, ki so se že dolgo porajale v meni, pričevati.

V središče svoje knjige pripovedi ste postavili rojstni, domači Sveti Ivan. Delo sestavlja deset novel, izmed katerih je prva, daljša novela z naslovom Mandrija v bistvu avtobiografska pripoved, zgodba o Vaši družini. To je zgodba o delu in garanju, ljubezni in razočaranju, a predvsem vztrajanju. Lahko kaj več poveste o genezi in pomenu te začetne novele?

Že kot otrok sem rada poslušala pripovedi odraslih, oni so se pogovarjali, jaz pa sem napenjala ušesa. Zdelo se mi je, da sem v gledališču in da opazujem dogajanje na odru. Očetova življenjska zgodba se mi je globoko vtisnila v dušo, kljub trdemu življenju je ohranil plemenito srce. Kot dekle marsičesa nisem razumela in je bil moj odnos do mame precej buren, kasneje pa sem začela spoznavati tudi njeno zlahtnost. Obe noni Marija in Lenčka sta imeli vsaka svojo zgodbo, vsaka se je po svoje spopadala s krutostjo življenja. Vsem njim sem se hotela oddolžiti, kajti brez njihove duhovne dediščine bi bila veliko revnejša, tako pa sem se

velikokrat spomnila njihovih besed, dejanj. Nisem zazrta v preteklost, vendar spoštujem in cenim svoje korenine, brez korenin človek ne more živeti, zamaže ga že najbolj rahla sapica. Sveti Ivan in mandrija sta prispodoba koščka sveta, kjer ljudje živijo, se pehajo za vsakdanji kruh in umirajo. Morda bi kdo lahko pomislil, kako nepomembna so njihova življenja, njihova dejanja, tako vsakdanja in neopazna. In prav v tej nepomembnosti je njihova veličina in njihova sporočilnost. Mali človek naredi veliko drobnih, pogumnih korakov in vsi ti koraki zarišejo pot in vse te poti se stekajo v eno samo, ki ji pravimo človeška zgodovina.

Vsekakor je svet, ki ga v teh novelah predstavljate, nam Tržačanom zelo blizu, ker ga zaznamujejo žgoči, včasih grenki momenti naše narodne zgodovine in individualnih življenjskih usod. V knjigi zato posredno tudi veliko razmišljate o tržaški polpreteklosti: o slovenstvu, političnih delitvah, razrednih razlikah in stiskah. Kako gledate na našo povojno zgodovino? Je to svetla ali temna točka našega obstoja na tem ozemlju?

Trst, njegova okolica, vsi mi smo del sveta; kar se zgodi na enem koncu, vpliva na ves svet. Svetovna dogajanja se odražajo tudi v naših življenjih, temu se ne moremo izogniti, zato je včasih življenje tako zapleteno. Če se zazremo v preteklost, lahko s ponosom ugotovimo, da smo preživeli fašistično preganjanje, da nas niso uničile ideološke delitve ter da smo kljub dolgoletni asimilaciji še vedno razpoznavni. Na tem majhnem koščku zemlje, ob nenehnem upadanju pripadnikov naše skupnosti, se ponašamo z veliko ustvarjalnostjo na vseh področjih. To bi morali večkrat poudarjati in se tudi drugim predstavljati v taki luči, predvsem bi pa morali posredovati mladim ne samo spoštovanje lastne identitete, ampak tudi samozavest, ponos nad tem, kar smo, kar nas odlikuje.

Če se še povrnemo k naslovu: Mandrija in druge zgodbe. Mandrije v današnjem svetu ni več, zakaj pa je zaživela v Vaših novelah? Katero je sporočilo mandrije za prihodnost?

Mandrija se je morala umakniti spremenjenim ekonomskim razmeram, drugačnemu načinu življenja. V času, ko so mandrije uspevale, so bile kot otoki slovenstva v italijanskem morju. Mandrijarji so bili gospodarji na svoji zemlji in zemlja jim je dajala moč in pogum, da so se zoperstavljali raznorodovanju. Moje pisanje hoče biti tudi priznanje njihovemu prizadevanju, njihovi ljubezni do zemlje,

foto KROMA

Predstavitelj knjige v Peterlinovi dvorani: prof. Marija Cenda in pisateljica med predstavitvijo (zgoraj) in podpisovanje knjig (spodaj).

kajti ko imaš zemljo, si na njej suveren, sam med tujci v mestu si veliko bolj ranljiv.

Vaš slog je razgiban, tekoč, bogat; veliko je dialogov; vaši junaki so zelo nazorni in življenjski, psihološko prefinjeno izrisani. Otipljivi so. Kako so nastali ti ljudje in katerega izmed teh junakov ste vzljubili?

Svoje junake srečujem vsak dan, niso samo izmišljeni liki, lahko bi rekla, da "kradem" tuja življenja. Gre za posebno zmes, ko svojemu junaku dodam kakšno potezo nekega človeka, drobce različnih zgodb, vse to zgnetem in toliko časa oblikujem, da junak zaživi pred mano. Potem se skušam vanj vživeti, skušam misliti, govoriti kot on toliko časa, da postane verjeten in je tudi njegova govorica pristna. Svoje junake ljubim toliko časa, dokler pišem o njih, potem stopijo predme drugi. Tudi vsebino napisanega pozabim, kot da se s pisanjem vsi nastopajoči oddaljijo od mene in postanejo last bralcev.

Še enkrat čestitam za bogato knjigo novel in hvala za pogovor!

Nadia Roncelli

Alenka Bezljaj

WEEKEND

Druga nagrada za prozo na literarnem natečaju Mladike za leto 2002

Zbudila sem se, ko mi je sonce posijalo v obraz. Imela sem nočno in ko sem šla zjutraj spat, sem pozabila popolnoma zastreti okno. Spala sem v hčerini sobi kot vedno, kadar sem prišla domov zjutraj; nisem hotela buditi moža, ki je po navadi še spal, predvsem pa nisem hotela, da bi on budil mene z loputanjem vrat, odpiranjem omar ali, bog ne daj, celo z vprašanji, kje je kakšen kos obleke.

Ko sem odprla oči, je bila soba polna svetlobe, zunaj je bilo plavo nebo in čeprav sem spala komaj pet ur, sem bila popolnoma budna, prespana in sveža. Takoj sem se spomnila, da je petek, da sem prosta do nedelje zvečer, in preplavila me je blaženost. Pomislila sem, da se nikamor ne mudi, začutila sem volčjo lakoto in željo po kavi.

Skozi okno kuhinje se je videl vrt z drevesi, zeleno travo in košatimi grmiči hortenzij v cvetju. Svet je bil lep, vsaj zame. Je bil lep tudi za V.-ja? Goto-vo, sicer si ne bi tako obupno prizadeval ostati na njem. Odkar se je V. vrnil na oddelek, tudi doma nisem več mogla izključiti službe. Neprestano mi je prihajal na misel. Tudi na tako lep dan, kot je bil danes, ali pa prav zato, ker je bil dan tako lep. Večjo pravico ga je imel uživati kot jaz. Imel je devetnajst let in je umiral, in čeprav je natanko vedel, kako je z njim, je vseeno upal, da bo z voljo premagal bolezen. Pravzaprav je živel že kako leto več, kot bi smel.

Na silo sem odgnala misel nanj. Čez vrt je bilo videti balkon sosednje hiše, sosedja je ravno kar stopila na balkon. Ta sosedja, učiteljica, prav tako Anka kot jaz, mi je bila všeč in razumeli sva se, čeprav je bila kakih dvajset let mlajša in čeprav sva le redko utegnili klepetati, obe zaposleni s službo, gospodinjstvom in vrtom, sosedova Anka pa še z dvema otrokoma.

Še preden sem popila kavo, je zazvonil telefon. Bil je mož in bil je jezen.

“Zjutraj nisem mogel najti nobene svetle srajce. Pa ravno danes, ko pridejo Rusi!”

Začutila sem slabo vest, hkrati pa tudi nejevoljo. Moja dolžnost je bila skrbeti, da je bilo perilo oprano in zlikano, da je bil hladilnik poln hrane, prav tako je bila moja stvar kuhanje in pospravljanje in skrb, da je bil vrt urejen in brez plevela. Moževe dolžnosti poleg službe so bile moške, to pomeni, da

je bil on tisti, ki je jeseni nabavil olje za centralno - tudi tega sem ga morala večkrat spomniti -, in da je odpeljal svoj avto na servis in na tehnični pregled. So bile domače dolžnosti res pravično razporejene? V službi mi nihče ni mogel in mi tudi nikoli ni očital kakršnegakoli zanemarjanja dolžnosti, doma pa sem bila kar naprej nečesa kriva.

Pred nekaj dnevi sem po telefonu govorila s hčerjo, tudi ona mi je poočitela, češ da sem jo v njenih otroških letih zanemarjala. Očitela mi je, da nisem nikoli imela časa zanjo in da ni nič čudnega, da ima očeta rajši kot mene, svojo mater. “Enkrat si me celo za kazen zaprla v sobo in potem odšla v službo in pozabila name, jaz pa sem do večera ostala v svoji sobi, dokler me ni rešil očka, ko je prišel domov.” Tega dogodka sem se natanko spominjala in dobro sem vedela, da hčerke v sobo nisem zaklenila, vrata so bila odprta in kadarkoli bi lahko prišla ven. Poskusila sem to povedati Ani Mariji, rekla sem ji, da naj le vpraša očka, morda se bo še spomnil, da mu takrat, ko jo je rešil, ni bilo treba odklepati vrat. A seveda sem vedela, da to ni opravičilo, naj so bila vrata zaklenjena ali ne, za hčerko so bila zaklenjena in ni mogla ven. Hčerka je bila tudi sestra kot jaz in kot moja mama in je seveda vedela, kakšna služba je to, morala je vedeti, da zares nisem mogla imeti dovolj časa. Ni bilo še dolgo, ko sva se pogovarjali. Omenila sem, da bi rada že imela vnuke, pa se je hči zasmejala in rekla: “Da sploh ne bodo videli mame, kot je jaz nisem.” Zbolelo me je. Ana Marija je imela moža, ki ni delil dela na moška in ženska, lotil se je vsega, tudi kuhanja in pospravljanja, pralni stroj pa je bil sploh njegova skrb. Ana Marija je imela visoko šolo, njen delovni čas je bil precej bolj ugoden, kot je bil moj nekoč, in porodniški dopust je danes daljši, kot je bil včasih, ko je bila Ana Marija majhna. Pa vseeno ni hotela otrok, ali pa jih ni mogla imeti? Nisem vedela, te teme nisem več načenojvala, v strahu, da bi slišala še kaj, kar bi me zabolalo. Težko bi bilo dopovedati hčeri, da so bili takrat drugačni časi, da smo zidali hišo, hočeš nočeš sem morala imeti čim več dežurstev, porodniški dopust pa je trajal samo pol leta.

Odšla sem v spalnico, kjer so bili še vidni sledovi iskanja srajce: vsi predali v komodi so bili odprti

in vsebina nametana po postelji in naslanjaču. "Prava reč, je pač vzel športno srajco," sem pomislila in poskušala ohraniti prejšnjo vedrost ob misli na dolg konec tedna, pa se mi ni povsem posrečilo. Sicer pa je bilo že treba misliti na kosilo, zelo verjetno bom morala prej še v trgovino.

Pomislila sem, kaj bi se zgodilo, ko bi možu rekla, da bi včasih lahko malo, vsaj malo poskrbel sam zase. Da bi na primer pogledal, koliko srajc ima, si kupil še kakšno, če jih ima premalo, če pa jih je dovolj, bi morda kdaj tudi sam poskrbel za to, da bi bile oprane. Saj jih je treba samo stlačiti v pralni stroj in oprati. Nato pa jih obesiti na sušilo na balkonu ali v sobici zraven kopalnice, kjer smo imeli pralni stroj in kjer smo ob slabem vremenu in pozimi sušili perilo. Kaj bi odgovoril, ko bi mu res kdaj kaj takega rekla? Jasno, da ne bom. Nekako se je samo po sebi razumelo, da je hrana in perilo, pa seveda tudi čiščenje, ženski posel. Dolžnosti, ki jih je pač treba izpolnjevati.

Začela sem s kuhanjem in medtem premišljala, kaj bom rekla možu v odgovor na očitke, ki mi sigurno ne uidejo. Počutila sem se nedolžno, svetlih srajc je bilo več kot deset, zadnjič sem jih prala v nedeljo. Se je mar preoblačil dvakrat na dan? Tudi to je bilo mogoče. Pa vendar, je res moja dolžnost, da preštevam srajce v omari? Nisem se več veselila kosila, pričakovala sem očitke in si med kuhanjem pripravljala odgovore nanje. Vendar očitkov ni bilo. Mož je prišel z zavitkom srajc, spalnica je bila spet polna škatel, ovojnega papirja in bucik.

"Si se prišel preoblačiti dvakrat na dan?" sem ga vprašala

"Včasih ne gre drugače," je rekel še kar mirno in povedal, da ga popoldne in zvečer ne bo. "Ruska delegacija," je objasnil. "Po kosilu bi malo legel, pa ne za dolgo. Prosil pa bi za malo miru."

Če je šel po kosilu spat, pomeni, da ga pozno v noč ne bo. "Dobil bo svoj mir," sem pomislila že kar z jezo. Bil je petek popoldne in težko je bilo verjeti v rusko delegacijo. A tudi jaz - predvsem jaz - sem imela dostikrat službo ob najbolj neprimernem času, tako da ni imelo nobenega smisla, da sploh kaj rečem. In res nisem nič rekla, dobra volja pa mi je počasi izpuhtevala.

Pri kosilu sem gledala moža. Ni bil velik, zdaj, ko ni bil več vitek, je bil videti še manjši, ne majhen, nekako srednje velikosti je bil, možat in kar čeden na pogled. Na obrazu je imel nekaj simpatičnega in nekaj neprijetnega. Tisto simpatično, to je bila nekaka dobrodušnost, nekak občutek varnosti, ki ga je vlival svojim bližnjim. Po navadi sem videla samo

simpatični del, tisto, kar mi je bilo nekoč ljubo, v kar sem se pravzaprav zaljubila. Tistega, kar mi ni bilo všeč, pa enostavno nisem hotela videti. Danes pa je bilo, kot bi nenadoma tista malenkost zoprnije na njegovem obrazu prevladala. To je bila neka črta okrog ust, nekaj, kar je govorilo jaz sem nekaj, vi ste nič, nekaj samovšečnega, čisto rahla, komaj opazna poteza, ki jo je zakrivala običajna ljubeznivost in želja biti dober. Samo želja, zakaj v resnici ni bil dober, pa naj sem si to še tako želela in čeprav je dostikrat poskušal ravnati usmiljeno, da bi mi ustregel, pa tudi zato, ker si je v resnici želel biti tak, da bi mi bil všeč. In zato sem ga tudi videla takega, čeprav sem vedela, da je v resnici neusmiljen, ne samo do ubogih in nesrečnih, po njegovem so si nesrečo in ubožstvo zaslužili, ampak prav posebno, pod pretvezo pravičnosti, do vseh grešnikov, zločincev, sploh vseh, ki so krenili s prave poti, sem pa so spadali seveda tudi vsi homoseksualci, ljudje drugih ras, skratka vsi drugačni.

A to, da bom morala biti v petek popoldne sama, in, kar je še huje, brez vsakih načrtov za naslednja dva dneva, je bilo dovolj, da se mi je zadnji ostanek jutranje dobre volje razblinil kot milni mehurček. Prizanesljivosti je bilo mahoma konec, vse moževe napake ali, bolje rečeno, to, kar sem imela za njegove napake, so mi vse hkrati prišle pred oči. Na njegovem obrazu sem videla samo zoprnost, čeprav je bil še kar razporežen, le malo bolj odsoten kot po navadi.

Prišlo mi je na misel, da je minilo že več kot štiriinajst dni, odkar sva zadnjič spala skupaj. To sem pomislila, ker sem se nenadoma spomnila pogovora med kavo pred nekaj dnevi. Vilma, fizioterapevtka, je razlagala, da če mož in žena spita skupaj vsaj dvakrat na teden, je zakon še zelo dober pri tistih, ki so poročeni že več kot petnajst let, je tudi enkrat na teden še v redu; ko pa se to zgodi le enkrat ali dvakrat na mesec, lahko pričakuješ, da bo kmalu konec.

Takrat sem pomislila hvala bogu, pri nas je to še vedno enkrat na teden, čeprav to ni bilo čisto res. Držalo je za prejšnji mesec, takrat pa že ne več.

Če bi me v tem času kdo vprašal, ali imam srečen zakon, bi s čisto vestjo rekla, da ga imam. Nič ni bilo narobe z mojim zakonom, vsaj nič takega, kar bi se dalo z besedami povedati. Če bi me vprašal, ali sem srečna, bi prav tako pritrdila. Tudi z mojim življenjem ni bilo nič narobe. Bližala sem se petdesetim, vendar me tegobe še niso doletele, zdrava sem bila, še vedno kar čedna, vsaj po svojih merilih, ki niso bila visoka. Niti predebela nisem bila, če se

seveda nisem hotela primerjati z manekenkami in najstnicami, to pa mi niti na kraj pameti ni padlo.

Hišica v Dobrovi, kraju, ki se mi je zdel pred dvajsetimi leti tako strašno daleč od službe in nekdanjega doma, mi je bila zdaj v veliko veselje. Izkazalo se je, da sploh ni na napačnem kraju. V samem mestu živeti ni bilo prijetno, za življenje zunaj mesta pa je bila Dobrova skoraj idealen kraj, z lahkoto si prišel v službo, ni se bilo treba voziti v koloni, kot so se morali tisti, ki so stanovali v Trzinu, Domžalah ali Medvodah. Ja, pred dvajsetimi leti pa mi res ni bilo všeč stanovati v Dobrovi in res ni bilo prikladno. Kadar sem imela službo zjutraj, me je odpeljal v mesto mož, ki je moral zato vstati uro prej, nazaj pa sem morala vedno z avtobusom. Z avtobusom sem morala tudi, kadar sem imela službo popoldne ali kadar sem imela nočno. Avtobusi so vozili poredko in zapravila sem ogromno časa. Res da je mož vozil zjutraj hčerko v vrtec, vendar bi bilo vseeno bolj racionalno, ko bi imela avto jaz in bi se z avtobusom vozil mož. A kaj takega ni bilo mogoče niti pomisliti in res sem na to pomislila šele dosti pozneje. Zdaj sva seveda že kar nekaj časa imela vsak svoj avto, moj je bil jasno manjši in manj ugleden.

Sem ljubila moža? Nekoč prav gotovo. Nekoč, ko sva še stanovala v moji sobi pri mojih starših. Zanosila sem že kot pripravnica in rodila prvo leto službe. Anka so me klicali, Ankica sem bila za moža, ki je bil ob poroki študent na elektro, komaj v drugem letniku. Ana Marija. Pol leta porodniške, nato služba na onkološki. Za hčerko najprej jasli, nato vrtec. Ni zadoščalo, službo sem imela v različnih turnusih, enkrat dopoldne, drugič popoldne, dežurstva ponoči. Ve se, kako je z vrtcem. Hčerka je bila kar naprej bolna, pogostejše, kot sem si lahko dovolila bolniške. Velikokrat je bil za varuško mož, takrat mu to ni bilo odveč, takrat smo se še imeli radi, vsi trije. Včasih je bilo res obupno; Ana Marija je imela navado zboleti ob najbolj neprimernem času, tik pred izpitom n aprimer je bilo treba vso noč bedeti, zjutraj pa sem morala vseeno v službo, mož pa je moral peljati hčerko k zdravniku in preložiti izpit na kasneje.

Moja mama se je takrat ponudila, da pusti službo, lahko bi se že upokojila, z majhno pokojnino seveda, a saj je imela moža. Hvala bogu ji tega nisem dovolila. Res bi mi takrat bilo v veliko olajšanje, a kako bi mama živela s tisto pokojnino danes? Moj oče je namreč umrl, ko je bila Ana Marija stara tri leta.

Ana Marija je bila očkova. Očkova dosti bolj kot mamina. Tako je bilo in tu se ni dalo nič spremeniti. Pa vendar bi bilo težko reči, da se s hčerjo nisva imeli radi. Narobe, starejša ko je bila Ana Marija, bolj

sva se razumeli. Če ne bi bilo tako, se Ana Marija sploh ne bi drznila omeniti karkoli o zanemarjanju v otroštvu in tudi sicer prav gotovo tega ne bi omenila, ko bi vedela, kako zelo me je s tem prizadela.

Pozno popoldne, ko je mož že odšel, ko sem pomila posodo in pospravila spalnico, sem telefonirala hčeri. Pravzaprav nisem vedela, zakaj, kar tako, iz dolgega časa. Oglasil se je njen mož s svojim prijetnim, mirnim glasom, in povedal, da je Ana Marija pri frizerju. "Zvečer greva ven," je pojasnil. Začutila sem zavist. "Za kaj gre?" je vprašal Ana Marijin mož. "Oh, nič takega," sem rekla. "Hotela sem samo vedeti, če bosta čez vikend kaj doma." "Jutri verjetno ne," je odvrnil. "Če greva v Polhograjce, se bova spotoma oglasila pri vas, za nedeljo pa ne vem, kakšne načrte ima Ana Marija."

Poklicala sem mamo, pa je tudi ni bilo doma. Nato sem hotela poklicati sosedovo Anko, a sem skozi okno zagledala, da je pravkar dobila obisk. Na dvorišču je ustavila zelena lada, Anka pa je na vratih sprejemala mladi par, ki ga nisem poznala.

Zazdelo se mi je, da sem sama in zapuščena od vseh. "Takole se počutiš, če si sama," sem pomislila. Spomnila sem se Marjete, sošolke in nekdanje prijateljice, ki sem jo po dolgem času srečala pred nekaj dnevi. Bila je ločena in je živela sama, tudi ona je imela že poročeno hčerko. Obljubili sva si, da se bova še videli, povabila sem jo, naj se oglasi čimprej, pravzaprav takoj, ko ji bo čas dopuščal. Zdaj sem se spomnila nanjo, pomislila sem, da bi lahko šli skupaj v kino, poiskala sem njeno telefonsko številko in jo poklicala. Nihče se ni oglasil.

"Če si sama, brez moža, je gotovo bolje," sem z grenkobo pomislila. "Že dneve prej se odločiš, kam boš šel in s kom. Zares sama si samo, če imaš moža, ki gre zvečer ven brez tebe."

Pomislila sem, da bi šla tudi sama k frizerju, postavila sem se pred ogledalo in se ogledovala. K frizerju sem se hodila samo strič in še to zelo poredko, na tri ali celo na šest mesecev. Nekaj sivih las sem že tudi imela, zato sem si lase vsake toliko časa pobarvala s kano, ne z rdečo, ampak svetlo rjavo, podobno moji naravni barvi. To sem delala sama, doma. Nekoč sem bila blondinka, z močno skodranimi lasmi, kar je dosti redko, lase sem imela v otroških letih čisto svetle, kasneje svetlo rjave. Zaradi kodrčkov, ki so jih vsi občudovali, ko sem bila še majhna deklica, sem v puberteti precej pretrpela, takrat so bili v modi gladki, dolgi lasje. Kasneje pa so se pokazale prednosti: ni bilo treba zapravljati časa in denarja za trajno, če nisem bila preveč zahtevna, in to večinoma nisem bila, je za nego las za-

dostovalo samo umivanje. Če so postali predolgi, sem si jih spela na tilniku. Ko sem se tega naveličala, sem se ostrigla.

Zdajle pa so bili ravno prav dolgi. In ni bilo še dolgo, kar sem si jih je pobarvala. Pa tudi, čemu bi šla k frizerju, če zvečer ne grem nikamor?

Naenkrat sem se počutila od vseh zapuščeno. Na svetu ni bilo nikogar, ki bi se sploh menil zame. Vsi, prav vsi so ta petek nekam šli, samo jaz sem ostala doma, pozabljena od vseh, popolnoma odveč, potrebna le zato, da pospravim po hiši in po vrtu.

Po hiši sem že pospravila, vrta pa se ta dan nisem mislila lotiti. Tam je bilo preveč dela. Vedno je bilo kaj, kar si lahko naredil. Dan je bil še vroč, pomislila sem, da bi šla na vrt pod drevo, kjer sta bili dve klopci in miza, v roke bi vzela knjigo, za kar nikoli, prav nikoli nisem imela časa, in bi brala do teme, nato pa šla spat. Potem pa sem pomislila, da bom tako vsem na obeh, vsak, ki bo šel mimo, bo vedel, da sem ostala sama doma. Tako sem ostala v hiši in se lotila pospravljanja omare za obleko. Sklenila sem pregledati vsak kos garderobe in izločiti vse, česar to leto nisem nikoli oblekla, ker je bilo že prestaro ali pa iz mode. S tem sem se zamotila do večera, nato sem prižgala televizijo. Občutek osamljenosti pa je ostal in počutila sem se obupno.

To noč sem tako kot prejšnjo prespala v Ana Marijini sobi. Nisem hotela videti, kdaj se mož vrne. V soboto sem se hotela odpeljati v Ljubljano, iti na trg in pogledati po razprodajah, predvsem pa kupiti kaj primerne za darilo kolegici v službi, ki je odhajala v pokoj. In seveda obiskati mamo.

Vreme ni bilo tako lepo kot prejšnji dan, kar nekaj oblakov je bilo, napovedane so bile popoldanske nevihte, kratka dan kot nalašč za nakupovanje. Parkirala sem za Centralno lekarno in že na parkirišču srečala prav tisto sošolko, ki sem ji prejšnji dan telefonirala. Izkazalo se je, da je tako kot jaz namenjena na trg, nato pa po trgovinah. V dvojce je lepše, obe sva bili veseli srečanja. Marjeta je bila še vedno živahna in nasmejana kot nekoč, mogoče malo manj glasna. "Včeraj sem nenadejano ostala sama doma in sem te hotela poklicati," sem rekla, "pa te ni bilo doma." "Kako, da si bila sama?" je vprašala Marjeta. Poskusila sem ji razložiti. Marjeta pa se je namrščila. "Ga je mož začel svirati?" "Upam, da ne," sem rekla. "Vsaj do sedaj ga ni. A vseeno upam, da se bova večkrat videli in da boš kdaj zares prišla k nam." "Veš," je rekla Marjeta, "s poročenimi se načeloma ne družim. Nekako ne gre. Poročene vidijo v samskih in ločenih samo lovke na njihove može.

Najbrž si res srečno poročena, ker nimaš nobenih takih pomislekov."

Presenetilo me je. "Prav gotovo sem srečno poročena. Vsaj mislim, da sem."

"Zato tako fino izgledaš," je rekla Marjeta. "Oči imaš še take kot nekoč. Veš, kako sem ti jih včasih zavidala." Moje oči so bile goste svetlomodne barve, bolj majhne kot velike, nihče mi še nikoli ni rekel, da so lepe. Sicer pa lepote lastnih oči ne moreš videti, in tudi če ni bilo res, je bilo prijetno slišati.

"Beži no!" sem rekla. "Ti si dosti bolj ohranjena kot jaz, mlajša in lepša na pogled." To je bilo res, ali vsaj skoraj res.

Zelenjave nisem dosti kupila, saj sem imela vrt, kjer res da ni rastlo skoraj nič drugega kot nekaj solate in peteršilja, vrt pač zahteva delo in čas, tega pa zaenkrat nisem imela. Tako sem nakupila samo nekaj sadja in nekaj bolj eksotične zelenjave. Marjeta pa je znosila v avto težke cekarje vsega mogočega. Potem sva šli, jasno, na kavo, in klepet se je nadaljeval.

Nameravala sem se še sprehoditi po trgovinah. Pri pospravljanju omar prejšnji dan sem kar nekaj reči vrgla proč, tako da sem se čutila upravičeno, da si kupim kaj novega. Marjeta me je spremljala, čeprav sama ni nič kupovala, sumila sem, da zato, ker je z denarjem bolj na tesnem od mene.

Ko sva se poslovili, sem najprej obiskala mamo. Moja mama ni betezna starka, takrat jih še ni imela sedemdeset, in bila je čila in zdrava. Zanj sem kupila bluzo, za katero sem upala, da ji bo ugajala. Vedela sem, da mami ni všeč, če ji kupujem stvari, zato sem si pripravila dober izgovor. Rekla sem, da je bila bluza tako dober kup, da sem jo kupila, čeprav mi je prevelika. Manjših niso imeli, zato sem pomislila nanjo in jo vseeno kupila. A ušela sem se. Mama se je tudi že sprehodila po trgovinah, natančno je vedela, koliko stane prav ta bluza, hotela mi jo je plačati. "Pa bi jo ti kupila?" sem jo vprašala. "Nikakor ne, predraga je," je rekla mama. Nato sem se razjezila, čeprav ne čisto zares, in mama je nazadnje morala vzeti bluzico, ki je bila res lepa, svilen, nevtalne drap barve, povsod si jo lahko oblekel.

Izkazalo se je, da je bila mama tudi prejšnji večer doma, samo pri sosedu je bila nekaj časa. Ko bi jo klicala malo pozneje, bi jo dobila doma. "Z veseljem bi šla s tabo v kino," je rekla mama in potem vprašala isto kot malo prej Marjeta: "Ti ga je mož pričel biksati?"

"Ne da bi vedela," sem rekla in se zasmejala. Vendar mi ni bilo prijetno. "Leta so že prava," je rekla mama.

Od mame kar nisem mogla preč. Z njo sem se lahko pogovorila tudi o tistem, kar moža sploh ni zanimalo. "Je tisti brihtni fant že umrl?" je vprašala mama. Brihtni ni bila prava beseda, V. je bil v resnici genialen, čeprav te besede nekako ne uporabljamo, vsaj ne takrat, kadar je zares na mestu. Prejšnji teden sem mami zaupala, kako mi je umiranje mladega bolnika seglo preveč v srce. Moža te stvari niso zanimale, mama pa je bila tudi sestra, še preveč me je razumela. "Ni še umrl," sem rekla, "in upam, da še dolgo ne bo. Čeprav vem, da ne bo tako, vseeno upam. Ne morem ga kar odpisati, kot ga je njegova družina." Mama je zmajala z glavo. "Noče biti odpisan," sem rekla, "zato ga nočem odpisati. Hočem, da mi vidi na obrazu, da mislim o njem kot o nekom, ki bo živel. Če ne večno, pa vsaj še dolgo časa." "Kdo ve, če nimaš morda prav," je rekla mama negotovo.

Nameravala sem iti domov, čas je že bil, vendar sem se spomnila, da sem hotela Boženi, kolegici iz službe, kupiti darilo in da sploh še ne vem, kaj. "Kaj naj kupim Boženi?" sem vprašala mamo. "Kaj še ni v pokoju?" je vprašala mama, ki je Boženo, takrat še mlado, prav tako poznala iz službe. "Zdaj gre, skupaj ji bomo kupile čajni servis, jaz pa bi ji rada dala darilo še posebej, pa se še nisem spomnila, kaj. Imaš kakšno idejo?"

Pogled se mi je ustavil na knjigi, ki jo je mama odložila na polico. Bila je knjiga Ljubezen in duhovna rast. Slišala sem že zanjo in brala o njej in si jo mislila izposoditi. "Je dobra?" sem vprašala mamo. "Lahko ti jo posodim, ko jo preberem. Veš kaj, tudi za darilo je primerna." A tisti hip si pod darilom nisem predstavljala knjige.

Odšla sem spet po trgovinah in se ustavljala pri prodajalnah, kjer so prodajali spominke in darila. Vendar to ni bilo to. Dvakrat sem šla mimo knjigarne. Knjiga, ki jo je mama brala, je bila razstavljena v izložbi, malo sem pomišljala in jo nazadnje kupila. Nato sem kupila še buteljko res dragega in, kot sem upala, tudi zares dobrega vina.

Naenkrat se je stemnilo. Kazalo je, da se bo ulilo, še preden bom prišla do avta. Pohitela sem. Ulilo se je, še preden sem prišla do pošte, a bila sem že pod streho, pod arkado pred Slonom. Ni bil samo dežek, lilo je kot iz škafe, tudi z dežnikom bi bil moker.

Takoj za mano je prihitela pod arkado mlada ženska, že skoraj premočena, zasopla se je ustavila poleg mene. Črnelaso dekle, s temnimi dolgimi lasmi, spetimi na tilniku. Čedna in nekam znana. Morda zato, ker je bilo takih čednih deklet s podobno pričesko na tisoče. Dobre volje je bila, jaz pa tudi.

"Nekje sva se že videli," je rekla. Pogledala sem jo bolje. Res, prav gotovo sem jo že videla. Na misel mi je prišel moj pacient, kot bi bila nekako povezana z njim. "Na onkološkem delam," sem rekla, "morda sva se videli tam." "Nekaj časa sem bila tam kot stažistka," je rekla, "lani." "Jaz sem tam sestra, sestra Ana." "Zdaj se spomnim," je rekla. "Pojdiva posedet noter," sem jo povabila, dokler je še kaj prostora." Odšle sva v slaščičarno, pravzaprav kavarnico k Slonu. Samo ena mizica z dvema stoloma je še bila prosta, vendar človek res ni mogel biti izbirčen, pa tudi treba ni bilo, saj je bil prostor kar udoben.

Zunaj je lilo, da je bilo kar neverjetno. Pravzaprav je bilo zabavno. Dekle, Marija ji je bilo ime, je imela mokre lase in krilo. Krilo, kako hecno! Skoraj vse ženske so bile v hlačah, tudi jaz, a včasih je bila kakšna mladenka tudi v krilu. Sicer pa ji je pristajalo, sploh je bila čedna, oči so ji žarele, lepe, velike, črne oči. Všeč mi je bila, popolnoma drugačna je bila kot jaz, pa vendar sem čutila sorodnost.

Že kako leto naj bi ne bila več na onkološkem. Jaz pa sem se spomnila, da še ni dolgo, kar sem jo videla ob postelji V.-ja. Vprašala sem jo in izkazalo se je, da ga je takrat res prišla obiskat. "Ne morem ga pozabiti," je rekla. "Ganil me je." "Jaz upam z njim vred, da bo ozdravel," sem rekla. Samo pogledala me je, čutila sem, da je hotela reči ne bo, pa ni rekla, molčala je in gledala v prazno s svojimi velikimi očmi.

Povedala je, da je bila v knjižnici, nato pa pri kolegici in da misli ves popoldan in vso nedeljo študirati, saj jo čaka izpit. Jaz pa sem rekla, da sem bila po nakupih in na tržnici, da stanujem v Dobrovi, kjer pričakujejo, da jim bom skuhalo kosilo. "Malo zamude bo," sem rekla in se zasmejala.

"Dobrova," je rekla. "Poznam nekoga iz Dobrove."

Iz oči sta ji žareli ljubezen in mehkoba.

"V Dobrovi se vsi poznate med seboj," je rekla. Zvenelo je kot vprašanje.

Jaz prav gotovo nisem imela časa, da bi se seznanjala z ljudmi. A če živiš v nekem kraju skoraj trideset let - pravzaprav jih je bilo petindvajset - in imaš v tem času otroka, ki hodi v šolo, se prej ali slej seznaniš skoraj z vsakim. Vsaj na videz. No, zadnje čase je bilo zgrajenih precej novih hiš, cel kup novih priseljencev nisem poznala.

"Ne, vseh že ne poznam," sem rekla.

"Elektroinženir je," je rekla. "Tam okrog štirideset let."

Je razen mojega moža v Dobrovi še kakšen elektroinženir? Lahko bi bil. Za vse res nisem vedela,

kaj so po poklicu. Moj mož jih ima že nekaj čez petdeset, torej ni šlo zanj.

“Je prijetno živeti malo ven iz mesta?” je vprašala.

“Je,” sem rekla. “Mislim, da zdaj še bolj kot takrat, ko sem bila mlajša.”

Kmalu sva se pričeli tikati. Navsezadnje sva delali v isti ustanovi, čeprav trenutno v različnih stavbah in čeprav bo ona po hierarhiji vedno nad mano. Vendar so zdravniki, vsaj na našem oddelku, sestre večinoma tikali, me pa njih ne vedno, nekatere pa tudi. No, medve sva kmalu prišle na ti, navsezadnje je bil tudi pogovor vedno bolj zaupen. Povedala je, da ji je mesto všeč. Povedala je, da je navajena živeti v mestu, da stanuje v najeti garsonjeri v Štepanjskem naselju, kjer je hrupno, vendar je ne moti. Navadila se je, da se lahko uči, tudi kadar imajo pri sosedu radio navit na ves glas, da odmeva po hodniku in stopnišču.

Sama stanuje? “Ja, sama.”

“Tako lepo dekle,” sem rekla. Povesila je glavo.

“Pri meni gre za najslabšo varianto,” je rekla. “S poročenim hodim.”

Ja, ljubezen je bila v njenih očeh, to se je dalo videti. “Ni rečeno, da je najslabša,” sem rekla v tolažbo.

“Kako to misliš?”

Še sama nisem vedela. Ampak pri prepovedanih ljubeznih je že tako, da so bolj resnične. Vsaj če se srečno končajo. Navsezadnje morajo premagati kar nekaj ovir. Poskusila sem to povedati.

“Resnična...” je rekla. “Ljubezen je resnična samo pri ženskah. Tako mi pravijo. Bojim se, da moškim ne pomeni toliko. Vsaj ne toliko, da bi se zaradi nje spuščali v neprijetnosti. Posebno če lahko pridejo do vsega tudi brez tega”.

Najbrž je imela prav.

“Kadar imaš čas, si sam. In med dopustom si sam,” je rekla. Pomislila sem na včerajšnji dan. Naj mi je bila še tako simpatična, sva bili na različnih bregovih.

“Žena je še vedno na slabšem,” sem rekla.

“Ni, če ne ve. In po navadi ne ve.”

Bila sem na drugi strani, na strani poročenih žensk, pa vendar, mar nisem tudi sama prisegala na ljubezen? Saj navsezadnje je šlo za druge ženske, ne zame. Od srca sem ji privoščila, da se njena štorija dobro konča.

Končalo se je tako, da sem ji dala telefonsko številko in jo povabila, da pride na obisk, kadarkoli si zaželi in kadarkoli se bo počutila samo. Lahko že jutri, čeprav skoraj gotovo pride na obisk moja hči, pa nič hudega. Dala sem ji svojo telefonsko številko in ji povedala naslov in priimek.

Kaj res ni vedela, kako se pišem? Moje ime je viselo na oglasni deski vsakič, kadar sem bila dežurna. A kdo si zapomni priimke sester? Kdo jih sploh gleda? Priimek je bil tako navaden, Žagar, tako pogost, da si ga zlahka spregledal, zamenjal z drugimi podobnimi: Logar, Hribar. V telefonskem imeniku jih je cela vrsta.

Ko je slišala priimek, se ji je obraz spremenil. Pogledala je, kot bi dobila klofuto. “Moj bog,” je rekla in vstala z naglico, da ji je torbica padla na tla. “Odit mora.” Pobrala je torbico in odhitela. Zunaj je najhujše prenehalo, malo je še deževalo, skozi oblake pa je že kukalo sonce. Vse to sem opazila, ko mi je počasi prihajalo do zavesti, kaj pomeni njen vzklík in hitri odhod. Počasi, pravim, res, kar nekaj časa sem rabila, pa še vedno nisem mogla povsem verjeti.

Po navadi žena ne ve. Smešno, res ne ve. Ti ga mož biksa? Marjeta in mama sta vedeli, za kaj gre, samo meni ni padlo na pamet. “Celo Vilma je imela prav,” sem med drugim pomislila, ko sem hitela proti avtomobilu. Pa sem se morala še vrniti, ker sem prišla praznih rok. Darilo za Boženo je ostalo v lokalu. Hvala bogu je bil cekar še tam.

Pozno je bilo, celo za pozno kosilo prepozno. Vendar me to ni skrbelo. Skrbelo me je srečanje z možem. Šele v avtu sem videla, kako zelo sem razburjena. Pravzaprav sem se tresla, ne vem, ali od jeze ali česa drugega. “Torej se je zgodilo tudi meni,” sem si ponavljala. “Ne dogaja se samo drugim.”

Moža ni bilo doma. Na mizi je bil listek Odšel sem ven jest, saj kaže, da kosila ne bo. Moj bog, kako me je to razjezilo. Ne to, da ga ni bilo doma, to je bilo dobro, čeprav je res, da je bila moja prva misel, ko sem prišla domov, želja, da bi možu povedala, kaj se mi je pripetilo. In ravno to, ta prva misel, mi je dala misliti. Pokazala mi je, da sem bila popolnoma nepripravljena na to, kar se mi je zgodilo. Pa čeprav se dogaja vsak dan in vsepovsod okrog mene.

Ni mi bilo do kosila, v kavarnici sem pojedla kremšnito in nisem bila lačna. Pomislila sem, da Marija ne bo sama za vikend in da so stvari verjetno že zelo zelo daleč. Odšla sem v svojo sobo, ki ni bila moja soba, bivša Ana Marijina soba je bila, jaz sploh nisem imela svoje sobe, tu sem samo spala, kadar sem imela dežurno. Zdaj sem šla tja, da bi bila sama, čeprav sem bila sama tudi povsod drugje, in da bi v miru razmislila.

V miru je bilo seveda smešno. Miru ni bilo. Same strašne stvari so mi prihajale na misel. Da bo v primeru ločitve treba hišo prodati. Ali je sploh še kaj bolj groznega? Potem sem pomislila, da mož hiše najbrž sploh ne bo hotel prodati, da bo rajši meni

kupil stanovanje. Vzel kredit. Ali pa se domenil, da bom šla stanovat k mami, in mi nato vsak mesec plačeval določeno vsoto, dokler ne bi zneslo polovico hiše. In Marija bi potlej stanovala v naši hiši. Ana Marija bi še vedno imela dom, Ana Marija je bila očkova. Gotovo bi odobraval njegovo izbiro, navsezadnje je bila Marija v vseh pogledih boljša od mene.

Takole sem se mučila. Joj, obupno je bilo. Mislim, da še nikoli v življenju nisem bila tako nesrečna. Morda takrat, ko je umrl oče, a tisto je bilo drugače. Sočustvovali so z mano in me tolažili in jaz sem tolažila mamo, ki je bila še bolj nesrečna od mene.

Tu pa ni bilo tolažbe. Nikomur se ne bi smilila. In pri tem nisem bila niti najmanj jezna na Marijo. Na moža malo bolj, pravzaprav ne ravno nanj, bolj na krivičnost, ki daje moškemu toliko prednosti. Ni mu treba biti mlad, da bi ga ženske imele rade, ni mu treba biti vitek in lep, lahko ima sive lase, lahko je marsikaj, pa bo še vedno našel katero, ki ga bo občudovala.

Poniževalno je biti žena, ki jo mož zapusti. Postaneš nekaj, kar je odveč. Kar je v napoto. Samoljubje je trpelo ravno tako, kot je bila ranjena ljubezen, kar je je še bilo. Nekaj je je še moralo biti.

Nenadoma je zaškrtal ključ v vežnih vratih. Mož se je vrnil, hrupno in dobre volje:

“Hej, Ana, kje si?”

Morala sem biti vidno potrta, ker je vprašal prestrašeno: “Kaj se je zgodilo?”

“Dež me je dobil, pa se nisem mogla vrniti pravočasno,” sem rekla.

“Nič hudega,” je rekel. “Lačen sem bil, pa sem odšel na pico.” V rokah je držal ploščat zavitek. “Tudi tebi sem prinesel, ne bo ti treba kuhati.”

To je bilo res ljubeznivo. Vendar nisem bila lačna. Pa tudi pretvarjati se ne znam, nisem mogla skriti, da sem potrta in razburjena.

“Čiso povožena si videti.” V glasu je bilo sočutje, ne čisto pristno, bolj obžalovanje, ker je sam tako dobro razpoložen.

“Nekako nisem najboljšje volje,” sem rekla.

“Sem jaz kriv? Ker me ni bilo včeraj? Žal mi je, vendar ni šlo drugače.”

Molče sem pokimala, češ da razumem.

Poskusil me je objeti, pa sem se mu izmaknila.

“Danes bova vse nadoknadila,” je rekel. Ni mi bilo prijetno. Začutil je odpor in bil zdaj prepričan, da je kriv.

“Ana,” je rekel, “ne zgodi se pogosto, da me ni pozno v noč in še v petek povrhu. Pri tebi je to večkrat. Zdaj vsaj vidiš, kako je meni takrat pri srcu.”

Začudilo me je, kakšne strune je ubral. Zares se ni

zgodilo velikokrat, vsaj takrat ne, kadar sem bila sama prosta. Kaj se je dogajalo med tem, ko sem bila dežurna, pa itak ne morem vedeti.

“Je zaradi tistega pacienta?” je vprašal. To me je še bolj začudilo. Ko sem mu pripovedovala o V.-ju, ga to sploh ni zanimalo, niti poslušal me ni, vsaj zdelo se mi je tako.

“Malo tudi,” sem rekla.

Zdaj se je pokazala njegova dobra stran. Stisnil me je k sebi na čisto svoj poseben način, ki je vplival zaupanje in varnost. Jasno, da sem se odtajala. Bil je moj mož in rada sem ga imela. Navsezadnje, sem si rekla, se je mlado in lepo dekle zaljubilo vanj, torej mora biti že nekaj dobrega v njem. Čemu tega ne bi uživala, dokler lahko.

Hkrati pa sem razmišljala, ali je morda telefoniral Mariji, pa je ni dobil doma, pa se je nato poskušal zadovoljiti z mano. Ali pa jo je dobil doma, pa ga ni hotela videti, vsaj danes ne. Pa bi bil potem tako dobre volje, kot je bil?

Res je bil dobre volje in kar se da ljubezniv. Začel me je zabavati s tem, da mi je pripovedoval o včerajšnjem večeru, bolje noči, saj je po lastnih besedah prišel domov šele ob petih. Eden od Rusov se je baje živinsko napil in na vsak način zahteval kurbe.

Prevajalec ga je miril in mu nazadnje obljubil, da mu priskrbi dekleta. A k sreči je bil kmalu skoraj pod mizo, tako so ga samo spravili spat. “Precej sem spil, ne po svoji krivdi, nisem se mogel ubraniti, tako da sem že premišljal, če bi šel domov s taksijem.”

Vse, kar je govoril, je zvenelo prepričljivo, tako da se je moralo zares zgoditi. Samo najbrž ne danes, morda kdaj prej.

Kaj je mogoče, da se ne bo nič zgodilo? Da bo vse tako kot prej? Pa vendar, že sem začejala misliti, da si vse samo domišljam, nič, prav nič se ni zgodilo. Kako je mogoče, da se človek, ki ga poznaš vse življenje, lahko tako pretvarja? Da z nobeno, prav nobeno ne besedo ne kretjo ne pokaže. Ne pokaže kaj? Da te pravzaprav vara? Da ima drugo in da si mu ti odveč? Kaj pa, če mu nisi odveč, ampak samo premalo. Da potrebuje še kaj dodatnega za začimbo. A tega si Marija pač ni zaslužila. Vedela sem, da tako ne bom mogla živeti, da bom morala prej ali slej razčistiti, če on ne bo.

Žene po navadi ne vedo. Ker je laže ne vedeti. Laže je čakati, da se stvari rešijo same od sebe. Samo da jaz nisem mislila pustiti, da se rešijo same od sebe. Pogovoriti se bo treba. Pa sem sploh sposobna govoriti o tem?

Danes gotovo ne. Pa tudi jutri ne. Vikend naj bo še normalen, če je to seveda sploh mogoče. Očitno za moža je.

Nisva šla ven večerjat. Ni se mi dalo. Ostala sva doma in skuhala skupaj. Pri večerji sem ga opazovala. Gubice okrog oči, malce širok čez pas. Se je res lahko izdajal za štiridesetletnika? Ali pa je bila Marija še tako mlada, da so bili zanje vsi nad petintrideset enako stari. Srednjih let pač.

To noč sva bila skupaj. Po skoraj treh tednih. A spala nisem dosti, dolgo v noč sem se premetavala in tuhtala, tudi V., odpisan in sam, mi je bil kar naprej v mislih kot najbolj kričeč primer krivičnosti usode, jokala sem se zanj in zase.

V nedeljo okrog desetih je zazvonil telefon. "Ana Marija je," je rekel mož in hitel k telefonu.

"Zate je," je rekel razočarano. "Neka Marija."

Roka se mi je tresla, ko sem prišla slušalko.

"Ana," je govoril prijeten glas. "Prosim, poslušaj me do konca, nikar ne odloži! Bila je pomota. Misli-la sem, da gre za tvojega moža, zato sem tako odhila." Zdaj je govorila hitro, kot bi hotela v čim krajšem času povedati čimveč, hkrati pa se ji je zatikalo. "Ne vem, kaj si si mislila, ampak najbrž isto kot jaz. Poglej v imenik. Dva Žagarja stanujeta v Dobrovi. Vesela sem, da je tako. Hotela sem ti povedati takoj, ko sem odkrila. Hvala bogu, da si doma"

Sta se domenila, ali pa je res? Kako naj vem.

"Na različnih bregovih sva," sem rekla. "Jaz sem na strani poročenih."

"Ne vem, če nisem tudi jaz," je rekla, zdaj počasi. Malo je pomolčala, potem pa rekla:

"Povej mi, kaj bi napravila, ko bi bilo res. Bi hotela razčistiti?"

"Prav gotovo," sem rekla in se hkrati spomnila, da zaenkrat še nisem ničesar razčiščevala. "Sigurno ne bi bila zadovoljna samo s pol moža."

To sem rekla, čeprav zdaj vem, da to ni bilo res. Nikoli ne bi govorila z možem.

"Jaz tudi," je rekla. "Vse ali nič, to mi je zdaj jasno." Čakala je odgovor, vendar ga ni bilo. Morda je zares mislila, kar je rekla, vendar sem tudi zanje prepričana, da ne bo storila ničesar.

Ko še vedno nisem nič odgovorila, je dodala: "Ime mu je Lojze in vozi rdečega šarana. To boš lahko preverila, če mi ne verjameš."

Šele zdaj sem ji verjela. A najbrž še vedno ne povsem, saj možu nisem o tem rekla niti besede. Kakorkoli, tudi če je bila stvar razčiščena, je bila v mojo korist. Katastrofa se me je izognila. Vsaj zaenkrat.

Potem je telefonirala Ana Marija. Domenili smo se, da gremo skupaj na izlet in nato na kosilo. Nedelja je bila lepa, čeprav se nekako nisem mogla zares razvedriti. In prav je bilo tako. V ponedeljek V.-ja ni bilo več. Vilma mi je povedala, da je umrl v noči med soboto in nedeljo.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da se je prišlo že mnogo bivših domobranskih oficirjev iz Amerike spovedat k bivšemu partizanu in danes duhovniku in stigmatizirancu Francu Špeliču...
- da je še danes uslužben na ljubljanski RTV športni časnika, ki je v komunističnem režimu pazil na to, da bi se pri poročilih nikjer ne omenjal notorični anti-režimovec, olimpijec Štukelj...
- da so odvetniku dr. Borisu Furlanu, našemu tržaškemu rojaku, sicer svobodomi-slecu, v komunističnem zaporu I. 1950-51 dovolili, da je imel pri sebi Sveto pismo, ki ga je tudi na robu (ko se je vračal k veri...) opremil s svojimi mislimi...
- da porabski Slovenci že trinajst let izda-jajo časopis Porabje, ki zdaj izhaja v 1.400 izvodih, je pisan v porabskem na-rečju in knjižnem jeziku in ga prejema 800 družin v Porabju in 200 po svetu (tudi v Ameriki)...
- da znani primorski kulturnik Marijan Brecelj, ob prof. Martinu Jevnikarju oče Primorskega slovenskega biografskega leksikona, zdaj snuje katoliško enciklo-pedijo...
- da je v Trstu začela izhajati četrtletno ita-lijanska revija "za poezijo in kulturo" Al-manacco del ramo d'oro - Almanah zlate vejice, katere sourednica je profesorica Darja Betocchi, in da v prvi številki na-stopajo slovenski avtorji Jolka Milič, Pav-le Merkù, Kajetan Kovič in Alojz Rebula...
- da ima judovska skupnost v Sloveniji, ki je pred vojno štela 2.000 članov, danes 130 članov, rabina in pomožnega rabina ter tri sinagoge, in sicer v Ljubljani, Mari-boru in Lendavi...
- da je ljudsko štetje v Kanadi pokazalo, da v državi živi okrog 30.000 Slovencev, in sicer največ v provinci Ontario (leta 2001 kar 19.835), od mest pa v Torontu (leta 2001) 10.505, v Hamiltonu 1.930, v Van-couverju 1.780, v Montrealu 1.530 in v Edmontonu 1.285...

»Vse bo postalo lažje in prijetnejše...«

Intervju z Mirkom Špacapanom

Slovenska narodnostna skupnost na Goriškem je v zadnjem času subjekt in aktiven dejavnik v dogajanju, ki bi ga lahko nekoliko drzno imenovali "evropski eksperiment rušenja meja in predsodkov iz zgodovine". Dr. Mirko Špacapan se je v ta "eksperiment" vključil že zdavnaj zaradi aktivne vloge, ki jo je igral zlasti na kulturnem in političnem področju. Po poklicu je zdravnik in je kot pediater neonatolog zaposlen v videmski bolnišnici. Kljub zahtevnemu poklicu pa je vedno našel dovolj časa tudi za aktivnosti, s katerimi je pripomogel k rasti slovenske manjšine v Gorici, pa tudi k iskanju sožitja z italijansko večino ter povezovanju z matico. To je uresničeval na različnih področjih, zlasti kot uspešen glasbenik in pevovodja (trenutno vodi moški pevski zbor Podgora in moško pevsko skupino Akord) in pa kot angažiran politik (leta 1983 in 1988 je bil kot predstavnik Slovenske skupnosti izvoljen v goriški pokrajinski svet in bil deset let pokrajinski odbornik).

V zadnjih tednih je v centru pozornosti iz dveh razlogov. Predvsem zato, ker je kandidat Slovenske skupnosti na junijskih deželnih volitvah, pa tudi ker moška pevsko skupino Akord praznuje svojo 10-letnico in je ob tej priložnosti posnela zgoščenko, na kateri so slovenske pesmi in nekaj italijanskih goriških. Prav pri njegovem kulturnem udejstvovanju začnemo naš pogovor z njim.

Slovenska narodnostna skupnost v Italiji je vedno črpala moč in samozavest iz lastne kulture. Lahko bi rekli, da so slovenska beseda, umetnost in kulturna dediščina oblikovale našo identiteto in narodno zavest, slovenska pesem pa je obenem tudi gradila mostove do italijansko govorečih sožupljanov. Ali se Vam

zdi, da se bo v novih, spremenjenih okoliščinah, v katerih se bo ob vstopu Slovenije v EU znašla naša manjšina, to spremenilo? Kakšno vlogo bo takrat lahko odigrala slovenska kultura, slovenska umetnost in z njima naša kulturna društva?

Če je kaj, kar nam pomaga, da se ohranjamo in seveda tudi uveljavljamo, je prav naša kulturna delavnost in organiziranost. Ne bi rekel, da je naša prosvetna dejavnost vedno na višku, zagotovo pa lahko trdimo, da nam pomaga, da smo bolj samozavestni in da se lažje združujemo ter ustvarjamo. To pa je danes, še bolj kot kadarkoli prej pomembno, da naša narodna zavest ne usahne in da lahko res predstavljamo tudi za ostale tisto "obogatitev", o kateri radi govorimo, v njo pa verjamemo le mi sami, tisti

"ostali" pa manj. Menim, da v tem smislu vstop Slovenije v EU lahko predstavlja izredno priložnost tudi za manjšino, da se bolj nasloni na vse tiste sile v matici, ki z nami čutijo narodnostni problem.

V Gorici vlada v zadnjem letu, predvsem potem ko je na zadnjih občinskih volitvah zmagala levo-sredinska naveza, vzdušje sožitja in sodelovanja med obema narodnostnima skupnostima. Se Vam zdi, da bi se to lahko kdaj spet spremenilo ali po Vašem na tem področju ni več poti nazaj? Koliko je to sodelovanje pristno in razširjeno med ljudmi?

Zmaga leve sredine v Gorici na zadnjih občinskih volitvah je eden od tistih mejnikov, ki ga bomo še dolgo pomnili. Od takrat se je v Gorici vse spremenilo, izglasovali smo zakone o zaščiti jezikovnih skupnosti in zakon o zaščiti slovenske manjšine, prebivalstvo je spoznalo, da je bilo ustrahovanje s "slovansko nadvlado" puhlo in retorično, kontrasti se umirjajo in mesto je začelo v pričakovanju novih razsežnosti ob vstopu Slovenije v EU. Goričani, ki ne znajo slovensko, se danes zavedajo, da bodo Slovenci v prednostnem položaju, zato hitijo, da bi imeli čimveč slovenskih prijateljev. Mnogi se tudi učijo našega jezika. Več bi ne mogel reči, pristnega prijateljstva seveda ni, kvečjemu zavest, da imamo isto usodo, dobro ali slabo.

Kaj bi morala slovenska skupnost - tako politika kot civilna družba - storiti, da bi se to vzdušje kljub morebitni zamenjavi mestne ali pokrajinske uprave ne pokvarilo?

Ne verjamem, da bo še kdaj v Gorici zavladata desna opcija, zlasti ne, če se bo še naprej oprijemala starih in obrabljenih fraz in zapirala oči pred stvarnostjo Gorice kot večkulturnega mesta. Slovenska manjšina je sedaj na potezi in se mora s svojo dvojezičnostjo uveljaviti kot most med dvema državama in med dvema sistemoma. Zdaj je pravi čas, da znanje dveh jezikov živimo v vsej polnosti in z vsemi koristmi, ki ga ta prednost lahko predstavlja. Mislim, da bo posledično tudi vpis v slovenske šole narasel, da bo vedno več Goričanov iskalo spet svoje slovenske korenine in se spomnilo, da so nekoč znali slovensko. Naša miroljubna in gostoljubna narava nam bo vsekakor pomagala, da bomo znali sprejeti medse vse tiste, ki so nam do včeraj stregli po jeziku in po bivanjskem prostoru ter nas blatili po časopisih z nemogočimi vzdevki. V takem vzdušju in z utečenimi mehanizmi se nam ni več bati, da bi tudi ob zamenjavi politične administracije trpelo omikano in kulturno sožitje ter da bi kdorkoli skušal zavrteti nazaj kolo zgodovine. Ko ne bo več meja, ne bo niti nasprotstev, ki izhajajo iz nepoznanja in neupoštevanja sosedu, pa niti tiste shizofrenične negacije vsega, kar je nekaj metrov stran, na drugi strani meje, ali celo v tvoji sami družinski sredi.

Kaj pa odnos Gorice do Nove Gorice? Ali linijski avtobus med Gorico in Novo Gorico bolj uporabljajo slovenski ali italijanski državljani? Drugače povedano: je ljubezen med Gorico in novo Gorico vzajemna? Bo ob padcu meja po Vašem mnenju postala Gorica bolj slovenska ali nova Gorica bolj italijanska?

Mislim, da bosta obe mesti ohranili svoj dosežek in da ni v nevarnosti ne italijanskost Gorice (v kolikor je seveda ta sploh prisotna) ne slovenskost Nove Gorice. Jasno je, da bodo še naprej Slovenci dvojezični in Italijani enojezični, sporazumevanje si bolj predstavljam v angleškem jeziku, upam le, da ne bodo v Novi Gorici preveč osvajali italijanščine. Že danes slišimo pozive raznih političnih predstavnikov, tudi samega Riccarda Illyja in celo župana Nove Gorice Brulca, naj se v šole v Novi Gorici uvede pouk italijanskega jezika in naj se uvaža dvojezičnost tudi v Novi Gorici. Ne vidim razloga za to, v Novi Gorici ni italijanske manjšine, slovenščina pa ne sme v nobenem primeru postati podrejen jezik v EU. Ponavljam: kot po celi Evropi, se lahko tudi v Posočju sporazumevamo v anglešči-

ni, ne da bi si delali prevelikih utvar, da bodo Italijani sposobni naučiti se našega lepega, a zelo težkega jezika.

Ali je "goriški eksperiment" ponovljiv tudi v Trstu in drugih obmejnih krajih dežele Furlanije-Juljske krajine?

Če bo na junijskih deželnih volitvah zmagal kandidat leve sredine Riccardo Illy, bo tudi v deželi FJK zavel drugačen veter, ki bo na moč podoben temu, ki danes blagodejno vpliva na dogajanja v Gorici. Čezmejno sodelovanje, s pravim ovrednotenjem vseh subjektov, je primarne važnosti tudi za deželo, kot je FJK, in desnica, ki je danes na vladi, ne more imeti - ker jo v svojem bistvu ne premore - tiste širine, ki je potrebna za nov temeljit korak v smeri uveljavitve večkulturnosti in vzajemnosti med narodi.

Tudi Trst bo potem zadihal v novi dimenziji, in kar se danes zdi daleč in nemogoče, bo postalo realnost, tudi vključitev v teritorij veljave zakona 38 za zaščito slovenske manjšine po celotnem občinskem ozemlju. Saj ni važno, če do tega pride iz prepričanja ali iz trgovske računice: ko bo zavel drugačen veter, bo vse postalo lažje in prijetnejše, tudi za nas, ki moramo danes stalno biti na obrambnih položajih in ne moremo družbi dati vso tisto obogatitev, ki smo jo po kulturni in človečanski zmogljivosti sposobni nuditi.

Kaj mislite o slovenski mladini v zamejstvu? Je dovolj angažirana? Bi mladim svetovali, da se vključijo v politiko, družbeno ali kulturno sceno in se na tak način aktivno zavzamejo za obstoj in rast slovenske narodnostne skupnosti v Italiji - ali je v modernih časih globalizacije to zastarelo?

Mladim seveda svetujem, da se vključijo v neštete organizirane dejavnosti, ki jih premore slovenska manjšina. Je pa tudi res, da ne moremo od sleherne zahtevati angažiranosti za skupno delovanje, zlasti ko je ponudba vezana na odpovedi in trud, za dosego katerega naših in drugih mladih nihče več ne vzgaja. Tudi naše kulturno udejstvovanje se bo moralo prilagoditi časom, predvsem pa ne smemo za vsako ceno iskati "ležernosti" in površinskosti z namenom, da privabljamo k sodelovanju mlajše generacije. Tega je itak povsod dovolj, zato morajo naša društva in organizacije biti zarišča pravih in učinkovitih pristopov. Tudi v splošni poplavitvi idealov in prepričanj se bodo vedno našli posamezniki, ki imajo v sebi nekaj več od drugih in bodo našo kulturo peljali naprej, da se ne bo zgubila v morju drugih vabljujejših in udobnejših ponudb.

Breda Susič

M. Žitnik

Čarodejke (XI.)

LJUBO DOMA

Pravzaprav nisem imela veliko izbire! Prijateljstvo je po vseh mogočih variantah ena velika past, če imaš prijatelje, ki so ti naklonjeni in imajo moralni čut, so pa tudi taka, veliko obetajoča prijateljstva, ki te pogubijo, recimo, tisto, ki naju je v šolskih klopih vezalo z Brikijem. Kaj je vse govoril in govoril o meni, da bi me prekosil na službenem mestu! In me je spodil! No, sedaj pa je tu tujec, verjetno željan kontaktov s tistimi, ki poznajo, kot se temu reče, "teren" in si želijo tudi lepih pogovorov. En dan z njegovimi vprašanji in presenečenji me nikakor ne bo prikrajšal v čemerkoli.

Mimogrede se oglasim doma, kjer moram o četú vseeno dati v pogled, kaj se z mano dogaja, da sem uslužbenka z donosno plačo, da mi je delo všeč, da bi kar rabila njegovo znanje francoščine, čeprav je to varianta iz druge svetovne vojne, pa vendar: neka pogovorna oblika, ki je ne poznam. Oče me povabi k svojim najljubšim rastlinam in povoha v zrak, a zavoha moj parfum!

"Za koga pa se tako odišavljaš?"

"V službi moram biti tip-top!"

"Če praviš, da si kaj takega lahko privoščiš! Toda jaz ti bom dal košarico najboljših hrušk in ivančnega grozdja, da bodo tvoji sodelavci presenečeni, kako je dobro!"

Pokimam.

"Morda pa kaj novega kuhaš s tako uglajeno oblekco!"

"Nikakor. Morda imam kakega prijatelja, veliko dobrih znank in znancev, prav vsak dan potovanja vredne ljudi."

"S čimer si zadovoljna."

"Lepše mi je kot pri časopisu. Je manj intrig, čeprav je veliko več odgovornosti."

"Si predstavljam."

"Ti kar naprej misliš name."

"To je usoda. Tako je hotela tvoja mama, saj veš!"

"Čeprav je dokaj neprijazna."

Ah, prijazni so moji odjemalci in še posebej moje sodelavke. Rade potujejo in tako prizanašam s strogostjo, ker, začuda, meni je tokrat

bolj všeč, če sem na licu mesta in razmeščam potnike po njihovih željah. Občudujem matere, ki tako rade odletijo, zlasti poleti na daljne otoke, pa čeprav gre z njimi jata otrok. Včasih se na dolgo pogovarjam s kako mladostnico. Mladina najraje potuje v London ali Amsterdam. Prav jim pride mondeno vzdušje, velike množice njihovih sovrstnikov, pa nenavadne dogodivščine. Velemesta poznajo bolje od mene in zadnje čase vse dere poleti v Petersburg in Moskvo. Zares, nove dimenzije očarujejo te nove generacije vsaj v toliki meri, kot so nekdaj zasanjano potovali v Indijo. Potem so indijski principi morali zbežati ali v Evropo ali v Severno Ameriko, če so hoteli ostati živi. To vem jaz, ki sem se skrivala v majhnih pritličnih hiškah ob vojnem vulkanu. No, ti indijski principi so izgubljali posestva, cele pokrajine, veličastne palače, a so preživel. Kako blizu sem njihovem pojmovanju sveta! Bežati iz zasede, izogniti se letečim smrtonosnim krogam, ali pa padcem, padcem v globoke luknje, ki zevajo na Sarajevskih ulicah leta 1990! Saj bi bila, jaz kot časnikarska delavka, lahko vzela dopust in odletela na Jamajko ali na kake oceanske otoke s cvetličnim okrasjem, kanujskimi vožnjami, dišavami alla Van Gogh ali Gaugin, moj Bog, saj sem v deliriju!

In v tem spominskem deliriju se pred mojimi očmi pojavlja še en nevaren faktor: SAID/ALŽIREC! Poleg tega, da sem pozvedela, da je zares neoženjeni študent na tržaški univerzi, da je rojen istega meseca kot jaz, da je hitro osvojil v svojem Alžiru univerzitetno diplomo in se, očitno, ukvarja s politologijo, je značilno za mojo vznemirjenost ob tem človeku, ki mi je ponudil moje pozabljene cigarete še to, da je njegova babica pravzaprav Francozinja, ki je kot tajnica delala na francoski ambasadi v Alžiru. Pa ne, da me bo zdaj ganilo Saidovo evropsko poreklo! Said je vendar musliman in bi mi moralo biti jasno, da je s tem konec vsakega mojega odnosa z njim! Nisem feministka, a vem, da v njegovem svetu veljam skoraj toliko kot eden od petih želoncev njegovih kamel. Ampak, saj Said nima kamel, ampak samo voljo do študija in do pogovorov z menoj, mar ne?

Seveda se mi ob veličastnih občutkih, ki jih

uživam, ko se pogovarjam in ob tem ironično gledam Saida, pojavljajo dvomi, ko sklepam, da nočem imeti nič skupnega s tem študentom! Dvomi so zelo hudi: Arafat, recimo, se je bil poročil z ameriškim dekletom, srečno in čisto nič po kamelje, to je po muslimansko! Arafat je izbral svojo ljubezen! Niti ni njegova ljubezenska izbira vplivala na intifadske strasti! Tamkaj je bil moderen zakon enačba za posrečeno družinsko ljubezen, za oklepaj, ki je vreden občudovanja! Ojoj! Mar sem se zares zaljubila v alžirskega Saida? Da takole iščem pretveze za srčno stisko? Mar ni Said dvodušno bitje? Strogi musliman doma in evropsko asimiliran v naši študentski masi? Ko je doma, misli, da so hoteli Francozi s svojo tehnologijo obrniti in uničiti njihovo identiteto, ko je v Evropi, si privošči vsako tehnološko razkošje, ki se mu ponudi. V Evropi bo doštudiral, doma pa zavladal. Morda že spada v vladno plast in bi lahko jaz bila le eden od "velblodjih želodcev". Razen, če ne bi začela študirati alžirščino in vso zgodovino tamkajšnjih ljudstev. To bi bila ena velika avantura in to prav zdaj, ko imam donosno službo, dober krog znancev in ljubeče starše. Varneje bo, če bom do Saida ravnodušna. Če bom?

Zakaj je Said tako zaverovan v mojo zaupljivost? Mar ve, da mi razburja misli in srce? Seveda ve, ker bi mi ne pripovedoval vseh podrobnosti iz svojega otroštva, kako se je namreč z očetom skrival v podzemlju in kako so alžirski uporniki jedli koreninice, da so prestali mogočno okupacijo tujske legije. Njegove zgodbe bi se lahko kosale z ameriški vojnimi grozljivkami, le da so v njegovih pripovedih namesto zahrbtnih drakul nastopali vojaki generala Aussaressesa, preprosti domačini, kateremu je pripadal Said in njegovi, pa so nedolžni preganjanci še vse do dandanes, tako ji je namreč zaupal. Da, Said mi je pripovedoval o dogodkih, ki bi me zamaknili v pisanje, če bi bila ostala pri časopisu, sedaj pa me začuda privlači njegov glas, njegova mimika, gestikuliranje in navidezna iskrenost. Njegova gorečnost, ko o teh stvareh pripoveduje, kot bi bilo za njegovo resnico vredno umreti.

Ne upam si oporekati njegovim svetim resnicam o francoski krivdi, da se je alžirska osamosvojitve vlekla na dolgo in izterjala toliko nedolžnih žrtev. Čakam, da se Said umiri in mu potem porečem, da se zaradi nesloge dogajajo še vedno hude stvari tam v njegovi domovini. A sem tiho. O čemer mi on pripoveduje, sem stokrat prebrala v raznih revijah, tednikih, časnikih

in političnih biltenih. Namesto da bi mu postavila vprašanje, zakaj se sedaj razni alžirski ljudje med seboj pobijajo, zakaj si raje ne privoščijo sodišča, to je miroljubnih sredstev, se zagledam v Saidove čarne oči. Rečem mu, da so bili tudi pri nas pošastni časi, ko je moja babica prevajala na biciklu ilegalno literaturo, bila ujeta, bila mučena, ni pa bila na vekomaj zaverovana v osvoboditeljstvo, ker jo je razočaral povojni stalinizem. Iz rahle zmede v Saidovem pogledu sklepam, da bi morala razložiti na dolgo in široko dileme povojnega marksističnega, socialističnega in stalinističnega gibanja. To bi bilo zamudno, Said pa mi je že nekajkrat do poznih nočnih ur razlagal alžirske dileme. Seveda je mislil, da bom jaz pisarila dolge članke o življenju njegove domovine, zato mu moram iskreno reči, da sem rada v njegovi družbi, a naj od mene ne pričakuje nič več. Naj bo to res ali ne, dokazati mu moram, da ne spadam med zagovornike magrebške skupine in se ne nameravam posvetiti njihovim ciljem. Grozno bi bilo kakršnokoli sobivanje z njihovo obliko demokracije, ki je, kot kaže palestinska situacija, vsakdanja vojna. Said na srečo ne bere mojih misli in se prepušča svojim divjim opisom preteklosti, ki se je zaključila srečno za trpeče ljudi. Med katere je spadal tudi on, ki sedaj vneto in resno študira, da bi prinesel v domovino novo znanje.

"Vem," mu rečem, "saj ti bodo hvaležni. Vedo, da jim pripadaš, verjetno so si v tem enotni in ne bodo dlakocepili, da si v tujini doštudiral, ker si vohunil za tujce, kot se je dogodilo nekaterim Afričanom iz kake druge tamkajšnje države."

Said me srdito pogleda, ker je moja pripomba nejasna.

"Ne razumem, kaj si hotela s tem reči!"

Jezen je, ker zares ne razume, da sem jaz brskala po libanonskih in egipčanskih časnikih in po raznih reportažah znanih novinarjev, ki so si upali v zadnjih letih pešati ali drveti skozi slikovita afriška mesta zato, da so potem pisali dokumente brez olupšav.

"Nič posebnega nisem rekla, le to, da si lahko srečen, če te ob vsakem povratku v tvojo deželo čakajo ljubljene svojci."

"Mi nismo katoličani, pa se vseeno še bolje razumemo kot vi med seboj."

"To je tako."

Si oddahnem, ker se je najino prijateljstvo sprevrglo v soočenje med dvema verstvoma.

Tokrat se je Said prvi dvignil od mize. Sancta simplicitas, sem si rekla, zdaj je moja skušnjava odpravljena!

Peter Merku

Iz spominov na starše

(XXVII.)

29. novembra 1944 sem se počutil slabo: že jutraj sem imel 37,7 stopinj vročine. Ko se je zvečer oče vrnil iz službe, je vročina že dosegla 38,8 stopinj, tako da je nameraval klicati zdravnika, pa je raje počakal, da bi videl, kako se situacija razvije. Naslednjega dne smo imeli prvi alarm še skoraj sredi noči, in sicer od 3.27 do 4.25, dan potem pa že spet od 5.25 do 6.21, kar nas je prisililo, da smo polovico noči prebili v hišnem zaklonišču. Vročina je medtem padla, tako da oče ni več klical zdravnika. Prvega decembra pa je spet narasla... in stric Marcello je diagnosticiral ošpice. Po celem telesu so se prikazale rdeče pikice. Stric nam je rekel, da v takem stanju ne smem iz postelje, niti zato ne, da bi šel v hišno zaklonišče, ker bi lahko bilo zame usodno! Dva alarma med dnevom sem torej prebil v postelji. Ko so 7. decembra zopet zatulile sirene, je oče kot po navadi ugasnil luč ter odprl okna in jih pritrdil. Alarm se je začel ob 3.54. Oče je bil z menoj v sobi že ves oblečen, ker je bilo zelo mrzlo. Tudi klobuk je imel na glavi. Pogovarjala sva se o tem in onem, ko zaslišiva, kako se bližajo letala. Bombniki so bili. Oče, na trnjih, ni vedel, kaj storiti. Rekel sem mu, naj gre v zaklonišče. Najprej je odgovoril, da bo šel, ko bodo letala bližje, potem pa, da me ne more pustiti samega. Rekel sem mu, da mora misliti na naju, otroka, ki bi brez njega zelo težko shajala, da ga potrebujeva. Naj misli na to in naj gre v zaklonišče. Če bi skupaj umrla, bi Pavle ostal sam... Ko so letala bila že skoraj nad nami, se je vendarle odločil, me pozdravil in šel.

Nemara so mi ob tej priliki zrasla zajčja ušesa. Da bi bolje slišal, sem zadrževal sapo. Kaj kmalu sem zaslišal to, česar sem se najbolj bal: začele so padati bombe. Postelja se je nekoliko stresla, ali pa sem se pa kar sam tresel od strahu. Za srečo ni trajalo dolgo. Letala so odletela in s tem je bilo vsega konec. Kaj kmalu se je spet prikazal oče in, čeprav je alarm še vedno trajal, sva bila vesela, da je šla nevarnost tako hitro mimo. Oče me je vprašal, če sem se pomazal, pa se nisem! In začela sva razglablјati, kam so bombe padle... saj Pavle ni bil z nama, ker je živel pri noni. Ob 6.49 je bilo tudi tega alarma konec.

Nekaj ur kasneje je iz drevoreda Gabriele D'Annunzio 36 prihodil k nam stric Edo. Ko so naznanili

alarm, je vstal, se oblekel in se tak spet ulegel. Ko so se bližali bombniki, je znova vstal, oblekel še zimski plašč, odšel na stopnišče, da se odpravi v zaklonišče, in zaprl za seboj vhodna vrata. Še isti trenutek je zaslišal močno eksplozijo, vsa hiša se je stresla in on je stekel po stopnicah navzdol v zaklonišče. Kaj se je pravzaprav zgodilo? Bomba je zadela sosednjo hišo na trgu Perugino 3 in eksplozija, do katere je prišlo prav v višini njegovega stanovanja, je bila tako močna, da je raznesla vmesno steno in popolnoma razdeljala njegovo stanovanje. Le vhodna vrata so zdržala

'Feldgendarmerie' s plaketo s fosforescenčnim orlom.

in mu rešila življenje. Zadržala so namreč tudi dežnik, ki je drugače visel v kopalnici in ki ga je s tako silo zagnalo po zraku, da se je zapičil v vrata, kot se pri koridi banderilja zapiči v bikov tilnik. Samo par sekund prej bi lahko zapečatil stričevo usodo!

Bil je ob stanovanje. Ker pa je vedel, da je Pavle pri noni, je domneval, da pri nas stoji prazna postelja. Tako nas je zaprosil za zatočišče, ki sva mu ga seveda rade volje dala.

31. decembra 1944 sva z očetom bila na večerji pri noni v ulici Sette fontane, da bi prebili Silvestrovo skupaj s Pavletom in v družbi Bortolottijevih. Večerja je seveda bila za to priliko slovesna in bogata. A še pred 22. uro sva se kot tolikokrat prej z očetom napotila proti domu: iz ulice Sette fontane do Garibaldijevega trga, dalje po Barrieri do trga Goldoni, dol po Korzu do Velikega trga, po nabrežju do ulice Belpoggio in naprej do doma v ulici Locchi. Vsega skupaj skoraj uro hoda. Jaz sem imel s seboj šolsko torbo (ker sem tudi tisti popoldan pisal naloge pri noni) in ker je bilo mrzlo, sem držal roke v žepu in torba mi je visela izmenona z desnega in levega zapestja. Ni bilo udobno, a nisem mogel drugače ščititi rok pred mrazom.

Ko sva korakala po Barrieri ali Korzu, sva redno srečevala patruljo 'Feldgendarmarie'. Enakomerni koraki vojaških škornjev so odmevali v taktu, kot če bi kdo igral na boben. Ker so bile ulice prazne, kot si danes človek komajda predstavlja, jih je bilo slišati že od daleč. Razsvetljava pa je bila tako šibka, da ni bilo niti dobro videti, kam stopava. In vendar je bilo mogoče te vojake tudi že od daleč spoznati, ker so nosili okoli vratu na verižici plaketo s fosforescentnim orlom.

Tudi tisti zadnji večer leta ni bilo drugače. Vedno bližji smo bili, midva trudna in ozebla, oni bogve kako potrti. Naenkrat nama posvetijo v obraz z žepno svetilko in njihov poveljnik zamrmra: "Ach, der Vater mit dem Sohn" [Ah, oče s sinom], ker so naju že poznali.

Bila sva že blizu doma, ko naju pred kasarno mornarice v ulici Belpoggio stražnik, starejši možakar z imenitnimi gostimi brki, vpraša za ogenj. Oče se ustavi, mu prižge cigareto in se v vidno stražnikovo veselje začne z njim pogovarjati po nemško. Bil je bavarski kmet, ki je imel doma številno družino. Šlo mu je že skoraj na jok, ker - pravi - ljudje ga gledajo s sovraštvom, tako da se boji tega, kar ga čaka,

Bombni napad na Sv. Andrej 10. septembra 1944 (Fotó Magajna).

ko bo prišlo do kapitulacije. Oče ga poskusi pomiriti in bodriti, a zaman. Imel je solze v očeh, ker je bil obupan nad svojo situacijo, a istočasno tudi vesel, da mu je na predvečer novega leta nekdo voščil vse najboljše v njegovem jeziku. Prepričan sem, da bi očeta objel, ko bi ne imel puške na rami. Meni je bil ta postanek kar se da neprijeten, ker se nisem počutil dobro. Očitno sem se pri noni prenajedel ali sem pojedel nekaj, kar ni bilo brezhrebno kvalitetno, ker mi je šlo na bruhanje. Sam vojak je pogledal na uro in nama priporočil, naj greva takoj domov, ker bo vsak čas napočila policijska ura.

Komaj sem bil končno doma, sem bruhal, da se mi je v glavi kar vrtelo. Oče me je spravil v posteljo, ki je stala v mali sobi blizu radiosprejemnika, in je kot po navadi poslušal polkovnika Stevensa po londonskem radiu. Malo pred polnočjo je poiskal tržaško radijsko postajo, da bi slišal zadnje novice. Napovedovalec je naznanil, da bo takoj po polnoči Hitler iz svojega glavnega štaba govoril po radiu nemškemu narodu. Bilo je to prvič, da se je javil po atentatu 20. julija. Ko je bilo tako daleč, sva si z očetom voščila srečno novo leto in v temi poslušala histerični glas 'velikega' moža, ki je skupaj z Mussolinijem pahnil svet v neizmerno tragedijo!

V primerjavi z njegovim večurnim govorom, ko mu je bila usoda še naklonjena, je bil Hitlerjev govor izredno kratek, dolg za normalno pisano stran. Človeku, ki ve, kako je sovražil in zatiral Cerkev (dovolj je pomisliti na to, da je v Dachau bilo interniranih 2.720 duhovnikov, med katerimi je bil tudi dolgoletni svetoivanski kaplan Peter Šorli), se Hitler celo skoraj smili, ko ga kar štirikrat sliši klicati na pomoč tistega Boga, v katerega pa diktator ni verjel.

Pevski zbor Gardnega bataljona

Radislav Kosovel

Ureja Ivo Jevnikar

Avtor tu objavljenega spominskega zapisa se je v tej rubriki naše revije že oglašil z zanimivimi spomini na padalca Lojzeta Sivca (Radislav Kosovel, Spomini ob sliki, Mladika 2001, št. 5 (julij), str. 12-13).

Sam ni postal padalec, temveč tankist, z ostalimi primorskimi fanti pa je delil usodo italijanskega vojaka, britanskega ujetnika, prostovoljca v jugoslovanski vojski na Bližnjem vzhodu, kasneje pa prekomorca.

Za razumevanje tistega časa in okolja, iz katerega so izšli primorski padalci, so zato njegovi spomini zelo dragoceni. V tej številki je na vrsti glasbena dejavnost mladih primorskih vojakov v Afriki in Palestini, ki jo dokumentirata tudi izvorni fotografiji, nakar bo avtor opisal še svojo pot tankista, ki ga je maja 1945 privedla do Trsta.

Radislav Kosovel se je rodil leta 1921 v Oseku na Vipavskem. Do upokojitve leta 1978 je služil v vojski v različnih krajih po Jugoslaviji in se ukvarjal s prevzemom in kontrolo vojaškega materiala. Upokojil se je s činom artilerijskega podpolkovnika.

Ivo Jevnikar

24. decembra 1942 sem dospel s skupino 302 prostovoljcev v Gardni bataljon kralja Petra II. Karadjordjevića, ki je bil takrat v kraju Atira v bližini Hajfe, v Palestini. Prišli smo iz ujetniškega taborišča Camp 305 v Egiptu.

V bataljonu je bilo veliko naših vaščanov, prijateljev. Andrej Melihen je tu našel svojega brata. Tudi jaz sem našel prijatelje iz Oseka, Vitovelj, Šempasa, Črnič. Srečanje je bilo nepozabno, pa še božični večer je bil. Z vseh strani se je slišalo vpitje, če je kdo iz te ali one vasi.

S Francetom Živcem, ki sem ga tam našel, sva bila nekoč skupaj v pevskega zboru v Oseku. On mi je povedal, da imajo pevski zbor, in me že naslednji dan seznanil s pevovodjem Pangercem (ne spominjam se imena), ki je bil doma, če se ne motim, iz Ocizle. Pevski zbor se je z našim prihodom krepko povečal, saj je sedaj štel že okrog 50 pevcev. Vsi člani smo bili že prej v pevskih zborih. Pri vajah je Pangerc uporabljal mandolino.

Nove pesmi so bile prirejene za petje z orkestrom, saj je bil pri bataljonu tudi pihalni orkester, ki je štel okrog 30 članov. Vsi člani orkestra so bili plačani profesionalni glasbeniki, skoraj sami Židje iz Češke, nekaj tudi iz Jugoslavije.

Kapelnik, naslavljali so ga z "doktorjem", je bil tudi Čeh in je imel čin kapetana.¹ Tudi njegov pomočnik ali tehnični vodja orkestra je bil češki Žid.

Že naučene pesmi smo potem vadili še z orkestrom. Take vaje je vodil pomočnik kapelnika ali, zelo redko, tudi sam kapelnik.

Mi pevci smo bili seveda razporejeni po enotah na dolžnostih, zato smo imeli vaje v prostem času. Ko pa smo imeli vaje z orkestrom, smo za ta čas bili prosti dolžnosti.

Večdnevne vaje smo imeli, le ko smo se pripravljali za kak nastop, na primer, ko smo se pripravljali za snemanje gramofonskih plošč. Te

¹ Gospa Marica Merljak, katere družina je takrat živela v Kairu v tesnem stiku s padalci, ki sta jih urila britanska služba ISLD in prof. Ivan Rudolf, se spominja, da je bil kapelnikov priimek Osten in da je bil menda major. Kake tri tedne je namreč vadil tudi priložnostni zbor kairskih Slovencev. Vanj so povabili pevke, ki so ob nedeljah popoldne v domu slovenskih šolskih sester v Kairu pele cerkvene pesmi pri blagoslovu, nato pa slovenske ljudske pri družabnosti, a tudi druge žene in dekleta ter moške. Vaje so bile v Jugoslovanskem domu v Kairu. Ta zbor, v katerem sta pela tako ona kot njen oče, je nato nastopil skupno z zborom in orkestrom gardnega bataljona v eni izmed najboljših mestnih dvoran, v dvorani ameriške univerze. (Pogovor z gospo Marico Merljak 18. maja 2003.)

smo snemali spomladi leta 1943 v Tel Avivu. Takrat je nastala ob članku objavljena fotografija. Na plošče smo posneli štiri pesmi, izmed katerih se spominjam samo dveh, in sicer: "Hej trubaču" in "U boj, u boj". Ta je bila nekakšna četniška himna. Posneli smo še dve drugi. Na žalost se ne spominjam celotnih besedil. Spominjam pa se še ene srbske pesmi, ne morem pa trditi, da smo jo zapeli na tem snemanju, spominjam se le teh besed: "Spremite se, spremite, četnici, silna če borba da bude." Samo to. Za snemanje je bil orkester malo zmanjšan in reorganiziran. Teh plošč nismo nikoli slišali.²

Kakšen mesec pozneje smo imeli priprave za turnejo v Egiptu. Tja smo odpotovali približno v začetku junija 1943, najprej v Aleksandrijo. Tam smo imeli, zdi se mi, štiri koncerte. Vem, da smo na en dan imeli kar dva koncerta v isti dvorani. Nato smo odpotovali v Kairo.

Prvi koncert v Kairu smo imeli v Royal Operi. Prisostvovala sta mu kralj Faruk z velikim spremstvom in kralj Peter II. Karadjordjević s spremstvom. Za ta nastop smo se temeljito pripravljali, saj je pevski zbor na odprti oder vkorakal. Pred nastopom zbora je orkester odigral nekaj skladb. Pevci smo vkorakali na oder, medtem ko je orkester igral za to prirejeno skladbo v dvočetrtinskem taktu, v trenutku pa je prešla na tempo koračnice. Nastop smo izvedli tako, da je polovica vrste vstopala z desne, druga polovica pa z leve strani, seveda istočasno, tako da sta se prva v vrsti srečala točno na sredini in se istočasno obrnila prvi na desno, drugi na levo, kar je storila tudi cela vrsta. V enakem taktu so začele ena za drugo vstopati druga, tretja in četrta vrsta. Korak je bil pravi vojaški, ne paradni. To je bilo res nekaj ne navadnega, kar je publika burno nagradila.

Ta nastop smo vadili celo popoldne. Še pred začetkom koncerta je v zakulisje prišel naš komandant bataljona (mislim, da je to bil še polkovnik Prosen), ki nas je nagovoril približno takole: "Ne zanima me, kako boste peli, pač pa,

Zbor in profesionalni orkester gardnega bataljona, slikana ob snemanju plošč v nekem studiu v Tel Avivu maja 1943. Kapelnik stoji v ospredju in nosi kravato, njegov pomočnik (oba sta bila češka Juda) pa je na levi z golo glavo. Na desnem rokavu se mu vidi bel našitek, na katerem piše Jugoslavija. Take našitke so imeli vsi, ki so nosili angleške uniforme, na primer z napisi: Polska, Australia, India itd.

kako boste vkorakali." In kaj smo peli? Prav gotovo tisti dve, ki smo ju peli v Tel Avivu, pa še eno slovensko, drugih se ne spominjam. Nastop je - sodeč po dolgotrajnem in burnem aplavzu publike - popolnoma uspel.

Že naslednjega dne smo imeli zvečer nastop v koncertni dvorani šole Lycée Français. Na pravokotnem delu odra je bil nameščen orkester, pevci smo se postavili v polkrožni, podaljšani (poglobljeni) del odra, ki je imel ravno tako polkrožen (polkupolasti) strop. Najprej je sam orkester odigral nekaj kompozicij, nato je zaiigral uvod za pesem, ki smo jo nadaljevali skupno, ampak že po nekaj taktih je dirigent (kapelnik) ustavil orkester, nam pa dirigiral naprej, da smo pesem odpeli. Zanimivo, da je publika temu dejanju zaploskala. Nato se je zavesa spustila. Dirigent nam je povedal, da smo začeli peti pol tona više od orkestra, ker ima oder slabo akustiko. Orkester je pomaknil naprej, tako da smo se mi izvlekli iz zadnjega dela odra in se namestili za orkester. S tem je bila situacija rešena in dosežen je bil uspeh. Če se ne motim, je bil ta koncert namenjen jugoslovanski publiki in brezplačen.

Po tem smo imeli v Kairu menda še samo en koncert.³ Potem smo imeli en dan ali dva prosto, da smo si lahko ogledali znamenitosti Kai-

² Gospa Marica Merljak se spominja, da je te pesmi poslušala po radiu.

³ Verjetno gre za koncert, omenjen v opombi št. 1. Sicer pa so nastopi zbora in orkestra verjetno omenjeni v Rudolfovem listu Bazovica.

Pihalni orkester fantov iz gardnega bataljona septembra 1943 v Libanonu.

ra. Tudi v Gizo smo si šli eni s taksijem ogledat piramide.

S turnejo je bilo konec skupnega delovanja orkestra in pevskega zbora, saj se je kmalu zatem orkester razformiral, kar je pomenilo, da je imel njegov obstoj čisto agitpropovski namen, kar seveda velja tudi za pevski zbor: živo predstaviti Jugoslavijo v glasbi in besedi, seveda srbski, saj smo peli večinoma srbske pesmi.

Enkrat poleti se je bataljon premestil v Libanom, okrog 90 km južno od Bejruta. Tam nas je obiskalo Njegovo veličanstvo kralj Peter II. Karadjordjević. Postrojeni bataljon je pozdravil z besedami: "Pomozi Bog, junaci!" (tako so pozdravljali v jugoslovanski vojski), mi pa smo odgovorili: "Bog ti pomogo!" Drugega nismo slišali iz njegovih ust.

Tudi kapitulacijo Italije smo dočakali tam. Novica nas je tako razveselila, da se ne da popisati. Peli smo in igrali, saj smo po razformiranju orkestra, kar nas je bilo godcev, sestavili manjši pihalni orkester z inštrumenti orkestra, ki so ostali pri nas (glej fotografijo!). Rajali smo, dokler je še bilo kaj pijače v kantini, v pozno noč.

Kmalu zatem smo se spet selili, tokrat na rob Sinajske puščave, na območje Gaze. V naši bližini je bila nastanjena 10. indijska brigada, kateri je bil priključen še naš bataljon. Tudi znak njihove brigade smo nosili na levem rokavu.

Ker je ostal pevski zbor še naprej aktiven, smo v začetku jeseni 1943 prejeli vabilo za sodelovanje na srečanju pevskih zborov, ki ga je organiziral štab 8. armade. Ta je bila takrat na Bližnjem vzhodu. Na srečanju so sodelovali

pevski zbori vseh vojska, ki so bile v njeni sestavi. Tako smo bili zraven mi "Yugoslav", Poljaki, Indijci, Kanadčani in drugi. Vsak zbor je lahko zapel tri pesmi. Ker je naš pevovodja Pangerc zbolel, sem zbor vodil jaz. Pred odhodom mi je dal Pangerc partiture treh pesmi, ki smo jih imeli v programu, pozabila pa sva na piščalko za intonacijo.

Srečanje je bilo v Jeruzalemu. Pred nami so nastopali Poljaki, ki so imeli za spremljavo harmoniko. Izposodil sem si jo za intonacijo. Kot prvo pesem smo zapeli "Hej trubaču", nato "Triglav, moj dom", kot tretjo v angleščini "She'll be comin' round the mountain", njen refren je pela vsa dvorana.

Aplavzi pa klici "Bis, bis" brez konca. Pogledal sem našega vodjo, poročnika, ki je stal za zaveso, in on mi je dal znak, da lahko zapojemo na bis. Stopil sem k harmoniki, vzel intonacijo, stopil pred zbor in rekel: "Žabe" (to je bila naša najljubša pesem). Spet aplavz in zavesa je padla. Povratak v tabor, še isti dan.

Naslednjega dne pride k meni dežurni čete in mi sporoči, da se moram javiti komandantu bataljona polkovniku Stropniku. Pričakoval sem pohvalo, on pa je začel spraševati, zakaj smo peli štiri pesmi, saj so bile predvidene samo tri, in zakaj kar dve slovenski? Čeprav me je to presenetilo, sem le izustil, da je dodatek zahtevala publika in da mi je naš oficir dal znak, da lahko zapojemo še eno. Odločil pa sem se za pesem, ki jo bodo vsi razumeli, saj žabe po vsem svetu enako regljajo. "No, ja, to je tudi res," reče polkovnik, na to pa vpade v besedo prisotni adjutant: "Ali, gospodine pukovniče??" "Dobro, dobro, majore," reče komandant in mene odslovi z besedami: "Možete ići, podnaredniče!"

Zaradi takega poteka razgovora sem bil prepričan, da so me poklicali h komandantu zaradi graje mojega dejanja, ne pohvale, morda celo da bi me kaznovali, ne zaradi štirih pesmi, pač pa zato, ker sta bili odpeti dve slovenski pesmi.

Ta nastop je bil zadnji javni nastop. Peli smo sicer še naprej, toda le za našo zabavo. Pa tudi bližal se je konec leta 1943, čas, ko so se začenjale velike politične in vojaške spremembe v svetu, Jugoslaviji in tudi v našem bataljonu. Bližal se je tudi njegov konec.

Martin Jevnikar

devetdesteletnik

Prvega maja je slavil 90-letnico starosta zamejskih slavistov univerzitetni profesor Martin Jevnikar. Da bi počastili njegov visoki jubilej, smo v uredništvu sklenili pripraviti to prilogo, v kateri se slavljenca spominjajo njegovi prijatelji in nekdanji sodelavci. Na tem mestu se tudi sedanji uredniki Mladike spominjamo jubilarntovega dragocenega dolgoletnega sodelovanja pri Mladiki ter mu voščimo, da bi še dolgo užival pokoj v krogu svojih otrok in vnukov.

Uredništvo

Martin Jevnikar

Prijateljski vseved

O b visokem jubileju se pred človekom zvrste nekatere najznačilnejši trenutki, ki te spominjajo na jubilaranta. Nikakor pa se nočejo razporediti v nekem časovnem zaporedju, ampak prihajajo, kakor sami hočejo. Najprej zagledam profesorjevo visoko, tedaj še vzravnano postavo z živimi očmi, a umirjenega pogleda za - vsaj v mojem spominu - prelepo starinsko pisalno mizo, ko sedi v svojem stanovanju kot kak strog gimnazijski ravnatelj za kupom knjig in map ter me motri kot učenko pred seboj. Kdove zakaj mi tedaj pride na misel Tavčarjev stavek: "Kmet je kralj", se pravi vtis nekakšnega grofovstva. Nekaj tega vtisa mi je seveda dajala soba, v kateri sem se znašla: vtis neznansko prostorne samostanske knjižnice: z intimnejšim delom (sobno zelenje, težke zavese, orientalska preproga) in obsežnim knjižničnim delom (saj so vse tri stene osrednjega dela zasedale dostropne knjižne police-omare). To je bila profesorjeva zasebna knjižnica, kjer je ob vsaki moji želji, če je bila še tako posebna in nadrobna, tedaj še mladostni profesor vstal in tako rekoč na pamet segel nekam in v hipu postregel s pravim izvodom. Lahko bi ponosno kot tisti Tavčarjev gruntar obšel z očmi svojo posest in jo ljubosumno čuval; a v svoji dolnjijski dobro-

dušnosti ti je knjige posojal za domov in obenem široko razstiljal svoje obsežno znanje, če si ga prosil za katerikoli podatek. Če ga ni imel takoj v glavi, ti je skrbno poiskal zeleno, ko si odšel, in ti postregel z iskanim po telefonu. Ni mu bilo žal časa in truda, enako skrbno je delal zate ali za študente kakor za Primorski biografski leksikon ali za Akademijo znanosti.

Od začetka sva se spoznavala bolj po telefonu, ko se je kot urednik Literarnih vaj, ko je bilo kaj stiske za gradivo, oglasil: "Gospa, bi imeli kaj dobrega zame?" Dan ali dva, pa je bilo pretipkano in ena od hčera je dostavila gradivo na profesorjevo šolo. Če ni bilo kaj z mojega literarnega krožka za višješolce v Klubu ali iz oddaj Mladi pisci na Radiu TS, so bili pa moji učenci; zaloge ni zmanjkalo. Samo enkrat je prišlo do nesporazuma: pripravila sem anketo med višješolci in sestavila vprašanja tako, da bi moralo iziti vse v eni številki. Prvi del vprašanj je bil "smrtnosen", drugi del pa, da bi bila cela reč dijakom za branje bližja, je bil zabaven ali, kot sem temu rekla, "malce prismuknjen". Ker pa se je profesor zanesel name oziroma računal na mojo "resnost" - ali ker mu je prostorsko tako odgovarjalo, je objavil v eni številki "pametni del", drugo, "lahkotno polovico" pa v naslednji. Seveda sem bila zato malce "huda".

Telefonsko sva "ordinirala" največ tedaj, ko sem pri sestavljanju obeh knjig intervjujeval Slovinci za danes neprestano potrebovala vseh vrst informacije o Slovincih v emigraciji. Med vsemi "učenimi" profesorji na Slovenskem so bili namreč zame le trije izjemneži, ki so zares "znali vse". Karkoli si jih vprašal iz slovenske literarne zgodovine in sodobnosti, je bil odgovor takoj tu. To so bili dr. Alfonz Gspan, dr. Lino Legiša (ta dva sem dobila navadno

na Akademiji v Ljubljani) in dr. Martin Jevnikar. Takih ne delajo več, bi rekla po ljudsko! Posebno zanimivo je bilo to, da se je vsakič po telefonu oglasila gospa. Prof. Neda Jevnikarjeva ima izrazit, žameten, žensko nežen glas z mehkim "timbrom", a ker je po značaju odločna in ekspeditivna, ne trati besed po nepotrebnem, zato je bilo po telefonu najprej slišati prav kratko vprašanje; ko si pojasnil, kaj želiš, pa je zaključila jedrnat in ljubko! "Ja!" To je bilo z glasovno nianso strnjeno povedano: "Je doma, ga bom poklicala, malo bo treba počakati, sicer vse v redu, vaš glas poznam, ker ste učili mojo hčerko, ne, nikakor ne motite, mož vam bo takoj na razpolago, pa lepo pozdravljeni."

Osebo pa sva se s prof. Jevnikarjem morala dobivati ob raznih prilikah na različnih krajih. Na Šolskem skrbništvu sva se - dopoldne zaposlena na šoli - dobivala zgodaj popoldne, ko sva urejala kot "komisarja" Berilo za nižje srednje šole. Skrbno sva ga uredila po vzgledu odličnih italijanskih beril, kjer ima profesor na razpolago trikrat več gradiva, kot ga potrebuje, tako da lahko izbira, seveda z vseh mogočih področij. Eno samo zajetnejše berilo za vse tri razrede v eni knjigi, kar nudi profesorjem mnogo maneverskega prostora in dijakom širok spekter vsakovrstnih branj! Veselila sva se kot otroka, kakšno prijetno presenečenje bo to Berilo. Pa sva bila razočarana. Ne vem, katera šolmoštrska ali uradniška ali ekonomistična pamet je posegla vmes pred tiskom, ampak na trgu so se pojavile tri knjige, za vsak razred ena, gradivo pa je bilo kakor hlebec kruha enostavno brez kriterija kratkomalo prerezano na tri dele. Najin sijajni koncept je bil sesut in vsak si lahko misli, kako malo so bile zdaj takšna tri berila ustrezna in porabna, kaj šele vsečna.

Drugo takšno najino vzporedno delo je bilo prav tako kronano z majhnim razočaranjem. (Morda profesor kot dobričina ni gledal na to tako črno!). Veliko marljivosti in ur je zahtevalo delo oziroma raziskava Ob šestdesetletnici izhajanja Duhovnega življenja, argentinske revijice (ki v razkošnejši obliki izhaja še danes). Potem ko smo z dr. Helgo Glušičevo pripravili vsak svoj del za simpozij (pozneje je to izšlo v zvezkih FF v Ljubljani), smo se zbrali v lepi dvorani (menda Glasbene Matice) nasproti NUK-a v Ljubljani; poleg nas je bil za glasbeni del zadolžen dr. Škulj. Prebrali smo svoje referate tako rekoč praznim stolom, saj ni bilo niti članov argentinske emigracije v Ljubljani niti slavistov niti kakih profesorjev in študentov, mimo okna pa sta kot nalašč tedaj "marširala" dva eminentna univerzitetna profesorja - slavista.

Drugi "projekti" so bili srečnejši. Recimo delo za obsežno trilogijo Literatura slovenskih izseljencev (izdala Slovenska akademija znanosti). Sodelavci smo se sestajali na Akademiji (bila nas je le peščica za tako zajetno delo) vrsto let, ker je vedno zmanjkalo denarnih virov (politične volje!), da bi delo zares izšlo. Končno je bilo po več letih delo zunaj, v ugledni vezavi. Žal pa (moj mračni pogled), čeprav prvi in edini podrobni pregled vsega dela naših emigrantov na vseh celinah, danes te trilogije ne najdeš v knjigarnah: stopiti moraš na Akademijo, vprašati, če knjigo imajo, potem te pošljejo v skladišče, kjer, če imaš srečo, varuh skladišča ugotovi, da knjigo pravzaprav imajo. Vidite, profesor Jevnikar, takšna je usoda dela, ki smo ga pripravljali s tako ljubeznijo in se vozili na seje iz Trsta v Ljubljano, mi, ki nimamo niti avta!

Najprijetnejši je seveda spomin na delo ob antologiji Pod Južnim križem. Izbor 30 ali 40 dobrih emigrantskih piscev je do danes edina antologija, ki ima poleg tekstov tudi ob vsakem tekstu komentar in za vsakega pisca prikaz življenja in dela. Profesorjev delež je bil prikaz življenja in dela, pomagal pa mi je tudi pri zbiranju slik, tako da ima vsak avtor tudi portret. Ponekod je bilo težko najti sliko, še teže pa zagotovo določiti, "kdo je kdo". Profesor, ki je poznal vse starejše pisce, je bil tu v veliko pomoč. Ob delu za to Antologijo sva se dobivala v njegovi delovni sobi. Zdaj je bil nekoč mladi in vzravnani gospod že rahlo sključen, malce osivel, trudnih gibov in počasnejše hoje, a oči so še vedno svetile zvedavo, pogled je bil iskrič, beseda jasna in precizna, znanje je pršlo enako živo. In še vedno ni njegovi raziskovalni naravi ušla nobena knjiga, ki je pravkar izšla v naši deželi ali emigraciji.

Tudi pozneje sva se srečevala ob sejah za nagrado Vstajenje, kjer je v svoji gosposki širokosrčnosti in skromnosti mirno prepustil kakšne formulacije meni, čeprav je bil predsednik on. Kdaj pa kdaj je sledil predstavitev knjig v Klubu, potem pa sem zasledila njegovo neustavljivo pero v kulturnih oddajah na Radiu in v njegovi stalni rubriki v Mladiki. Končno je, po vsem neznansko obsežnem delu, rekel lepega dne, da je napisal dovolj in bo nehal. Pa kljub visokim letom do danes ni povsem nehal. Zahvalimo se mu za vse, kar je naredil kot rojen Dolenjec za nas tukaj za mejo. In želimo mu zdravja in zasluženega miru pred javnostjo v zatišju njegovega "kraljestva" na ulici Sv. Frančiška 66!

Hvala za vse lepe ure z vami, profesor! In za vso nesebično pomoč.

Zora Tavčar

Osem časovnih pasov od njegovega Trsta

Kot kronist zapisujem: vesele novice ob obletnicah, bolj žalostne ob smrtih. Pišem o znanjih in prijateljih, ki bi se jih sicer malokdo spomnil. Zame so bili in ostajajo dragoceni.

Novo slovensko kulturnost po vojni v Trstu so ustvarjali trije pionirji: Jože Peterlin, Vinko Beličič in Martin Jevnikar. Kasneje sta se jim pridružila Rado Lenček in Pavle Merkù. Lojze Geržinič je moral oditi in je svojo delavnost nadaljeval v Argentini.

V slovenskem svetu veljajo za ustvarjalce predvsem pesniki in pisatelji, daleč za njimi so uredniki in režiserji, skoro pozabljeni so organizatorji in podporniki.

Martin ni pisal pesmi niti romanov, ni nastopal kot slavnostni govornik. Vendar brez njega marsikatero slovenske dejavnosti ne bi bilo. Enciklopedije povzemajo nekaj teh dejavnosti, za marsikatero ne vedo. Če bi Martin lahko napravil obračun, kako je porabljal svoj čas od diplome na ljubljanski univerzi leta 1939 do danes, bi moral navesti precej nalog, ki jih uradni kronisti komaj poznajo. Res je bil najprej profesor na trgovski akademiji, nato ravnatelj na nižji gimnaziji, končno univerzitetni predavatelj in mentor v Padovi in v Vidmu. V Trstu in na Goriškem je veljal za pionirja, ustvarjalca in pobudnika, čeprav ni nastopal kot glasnik in ni kandidiral za politično mesto v Trstu, svojem novem domu.

Marsikatera Martinova delavnost je ostala v ozadju in jo je lahko prezreti. Naj navedem le tri pionirske: Literarne vaje, Vsebine slovenskih literarnih del in Mladiko.

Iz zgodovinske perspektive bi postavil na prvo mesto Literarne vaje, skromen list, namenjen mladim srednješolskim piscem in njihovim spisom. Lista brez Martina Jevnikarja ne bi bilo. Za urednika je

naveden Josip Tavčar, za odgovornega urednika Martinova žena Neda. Tako vsaj razberem iz števil, ki jih imam pri roki. Inventar slovenske tržaške ustvarjalnosti je pa viden v piscih. Današnja slovenska kulturna delavnost se zrcali v teh začetniških prispevkih, ki jih je Martin brusil in prirejal. To je bila tribuna, na kateri so se oglašali mladi pisci, desetletja kasneje priznani in cenjeni kulturni delavci za mejo, aktivni ustvarjalci v slovenskem kulturnem prostoru, ki seže preko meje v Sežani in tudi ve za Koroško. Celo nas po svetu niso odpisali. Martin je ostal vodilna sila pri tem ustvarjanju.

Loteval se je predvsem zamudnih in zahtevnih nalog, za katere je menil, da jih pač mora nekdo napraviti. Njegove Vsebine slovenskih leposlovnih del so edinstvena dokumentacija slovenskega literarnega ustvarjanja, posebno zaradi komentarjev in pisanj, za katere matična Slovenija ni smela vedeti. Podobno edinstveno je njegovo delo s Primorskim slovenskim biografskim leksikonom. Dolgo ni smel čez mejo pri Sežani. Martin ga je izpeljal in dovršil, celo z dodatki, in je v tem daleč prehitel ljubljanske zbiralce.

Martin je tudi poznal in zapisoval ustvarjanje Slovencev po svetu. V Mladiki je v seriji poročil prikazal slovenski ameriški emigrantski tisk, redno je obveščal o knjigah in prizadevanjih Slovencev zunaj meja. Trezno, umirjeno, brez malenkostnega drobnjakarstva, kot stvaritve predanih ljudi v neprijaznem velikem svetu.

Za nas, osem časovnih pasov od njegovega Trsta, je čast, da se veselimo Martinove devetdesetletnice - v upanju, da mu bodo vsi, ko jih je obogatil s svojim delom, tudi hvaležno priznali njegovo zaslugost.

Jože Velikonja, Seattle (ZDA)

Nekaj utrinkov

Težko je kaj napisati o slavistu, kritiku, esejistu, pedagogu, oblikovalcu portretov naših velikih mož, prevajalcu in kulturnem delavcu Martinu Jevnikarju - saj ga njegovo delo že dovolj dobro označuje. Z njim sem nad dvajset let delil usodo profesorja slovenskega jezika in književnosti najprej na Trgovski akademiji v Trstu, nato na Oddelku za jezike in književnosti srednje in vzhodnoevropskih držav Fakultete za tuje jezike in književnosti sedanje videmske univerze, kjer je leta 1972 prevzel stolico za slovenski jezik in književnost, končno pa z njim

sodeloval kot zunanji sodelavec na Radiu TS/A; človek, strokovnjak na svojem področju, ki s tihim, temeljitim in strokovno podkovanim čutom za lepoto slovenskega jezika pomeni nepogrešljiv člen v sodobni slovenski jezikovni in literarni zgodovini.

Slovenski jezik, natančen, bogat in lep, mu je bil prvovrstna literarna vrednota, živa snov, ki jo je slovenski duh in um v stoletjih pregnetal. V njej je "shranjena - tako je nenehno ponavljal in poudarjal skupno s Cankarjevim sodobnikom - vsa skrb in srčna gorečnost naših reformatorev, ves up in strah Prešernov, vsa šegavost in grčavost nepremagljivega Krpana, eleganca Stritarjeva, otožnost Gre-

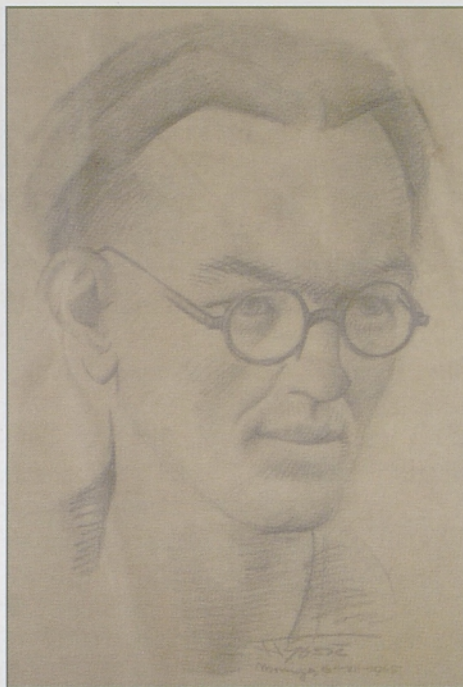
gorčičeva, bojevitost Cankarjeva, melodioznost Kettejeva, upornost Gradnikova" in pokončnost tistih, ki niso zatajili svojih narodnih in krščanskih korenin niti v najhujših časih zatiranja in razkosavanja slovenske zemlje.

Vodilo mu je vselej bilo: temeljito opravljeno pedagoško, strokovno, znanstveno, raziskovalno in organizacijsko delo, ki je še posebej pomembno za razvoj in rast vsake ustanove, šole, zavoda institucije.

Ko pomislim na prvo "uradno" srečanje s prof. Martinom Jevnikarjem meseca marca 1963. leta na Slovenski trgovski akademiji, ki je po odloku tedanjega ravnatelja prof. Vladimira Turine postal moj pedagoški in strokovni mentor, se karseda čudim, da kaj takega ni danes več v navadi - vsak novinec je menda prepuščen samemu sebi, da se znajde, kakor ve in zna. Ko mi je kasneje prepričljivo in nevsiljivo izročal v varstvo slovenski oddelek dijaške knjižnice s tisoč in tremi knjigami, ki jih je dotlej z vseh vetrov "skup spravil", je pomenljivo priporočal, da jo "čuvam" kot neprecenljiv zaklad nenadomestljive vrednosti.

Tudi pomembno publikacijo za proučevanje zgodovine slovenskih srednjih šol v Italiji mi je prijazno lepo prepustil le za kako leto, vsaj tako je prepričljivo hitel zatrjevati, pa je urednikovanje letnega poročila postalo dedna funkcija, ki jo še danes po tridesetih letih ne morem izročiti mlajšim močem.

Tudi kot člana raznih izpitnih komisij sva skladno sodelovala in se presenetljivo složno ujemala tudi pri še tako težkih in kočljivih sklepih. Pomemljiva je bila tudi odločitev, ko so nekateri profesorji izpraševalnih komisiji postavljali v dvom pisanje zapisnikov v domačem jeziku, češ da marsikateri višji šolski funkcionar ali inšpektor ne bo mogel pravilno razumeti, kaj smo zapisali, kako smo spraševali, kako smo sklepali in se odločali. "Pa si preskrbite uradnega prevajalca!" je bil najin odločen in nedvoumen odgovor. Ministrstvo za javno šolstvo je na kasnejšo uradno interpelacijo nekoga s strogo zaupnim pismom odgovorilo, da se zapisniki pišejo v jeziku, v katerem poteka razprava in seveda spraševanje. Zgodovina posameznikov se torej prepleta z zgodovino skupnosti in osebno odgovornostjo.

Martin Jevnikar, star 32 let, kot ga je 6. julija 1945 s svinčnikom portretiral kipar in slikar France Gorše v begunskem taborišču v Monigu pri Trevisu.

Tudi premišljena in preudarna odločitev, da zapusti stolico slovenskega jezika in književnosti na univerzi v Padovi in sprejme mesto slovenskega jezika in književnosti v Vidmu - profesorja tu ni bilo, ker je uradna Ljubljana tudi tedaj odpovedala -, ni bila lahka; bila pa je zelo pomembna za razvoj slovenistike na novo nastali univerzi na območju, na katerem žive tudi Slovenci, vendar so tudi pri tem nekateri krogi mešetarili in zahrbtno ovirali vsak razvoj, morebitne premestitve ali celo napredovanja. Niso pa odpovedali osebni stiki in poznanstva, saj so nas SAZU in druge ustanove iz domovine kar zalagale s knjigami, tako da smo v kratkem na slovenistiki tedanjega Inštituta za slovansko filologijo imeli najbogatejšo knjižnico; revija Jezik in slovstvo pa nosi v

knjižnem katalogu številko 1.

Na jezikovnem področju je bil prof. M. Jevnikar ugleden strokovnjak. Kdorkoli je bil kdaj v dvomu, se je lahko brez oklevanja zatekel k njemu. Vsem je vedno rad pomagal in svetoval; njegova slovnica in jezikovna vadbica sta se nekaj časa skrivoma uporabljali tudi v seminarju slovenskega jezika v Ljubljani.

Nauk, ki ga je skušal vsem nevsiljivo posredovati, je postal posoda učenosti: prepričljive niso bile toliko le besede, marveč stvarna dejanja.

Naj zaključim: z izrednim čutom za stike z ljudmi, posebno z mlajšimi, je znal pritegniti zanimanje za naš jezik, za njegovo lepoto in njegovo uveljavljanje, ne samo v okviru univerz in šolskih ustanov, na katerih je predaval, ampak tudi v okviru naše širše javnosti.

Kot izredni mojster pa je znal delo, ki ga je bilo treba kjerkoli in koderkoli opraviti, primerno in ustrezno sposobnostim posameznikov porazdeliti.

Njegovo življenjsko vodilo je vselej bilo: Ne odlašaj na jutri, kar lahko danes storiš!

Še in še bi lahko našteval, a vendar: prelepi so bili časi, ko sva skupaj razpravljala ne le o našem jeziku in književnosti in kramljala o vsem, še posebno o žgočih problemih naše narodne biti na tem koščku slovenske zemlje!

Robert Petaros

Njegova bogata bibliografija

Ob podelitvi nagrade Vstajenje 2002 koroške-mu pisatelju Jožetu Blajsu (Peterlinova dvorana, 5. maja 2003) smo se spomnili tudi 90-letnice rojstva prof. Martina Jevnikarja, ki je kot dober poznavalec zamejske in zdomske literature desetletja skrbel za redno podeljevanje te nagrade.

Delo prof. Jevnikarja je zelo obsežno in ga ni mogoče prikazati v kratkih sestavkih. Ta zapis se omejuje na nekatere njegove objave.

Za zbornik *Esteuropa I*, ki smo ga na videmski univerzi leta 1984 poklonili prof. Jevnikarju ob njegovi upokojitvi, je prof. Robert Petaros pripravil izčrpno bibliografijo od 1939 do 1983. Po tem letu je prof. Jevnikar še veliko objavil, zato bi bila njegova bibliografija danes znatno obsežnejša. Iz tega komaj preglednega gradiva se tu omenjajo nekatere knjižne izdaje, Primorski slovenski biografski leksikon, pregled zamejske in zdomske literature in nekaj disertacij.

V prvo desetletje Jevnikarjevega objavljjanja sodi nekaj učbenikov, med njimi *Slovenska čitanka za srednje šole* (1947) in dve slovenski slovnici, ki ju je za višje srednje in strokovne šole sestavil v sodelovanju z dr. Antonom Kacinom in sta izšli leta 1948. Med leti 1953 in 1958 so izšle *Vsebine slovenskih leposlovnih del* v štirih delih, leta 1965 je izšlo v Padovi - tedaj je prof. Jevnikar predaval na tamkajšnji univerzi - delo *Veronica di Desenice nella letteratura slovena*. Iz padovanskih let je tudi *La letteratura giovanile jugoslava*, pri kateri je naš profesor sodeloval s prof. Arturom Cronio in za katero je prispeval slovenski del.

Zelo pomembno je bilo njegovo sodelovanje in od 7. snopiča dalje urejevanje Primorskega slovenske-

Spoštovani g. prof. Jevnikar

Ob visokem življenjskem jubileju Vam iz srca čestitamo in se Vam zahvaljujemo za skrb in strokovnost, ki sta bogatili vsako Vaše predavanje v naših študentskih letih.

Vaši bivši studentje z videmske fakultete

ga biografskega leksikona. Zanimiva in razgibana so bila vsakoletna srečanja vseh sodelavcev: z njimi je urednik načrtoval nove zvezke, spodbujal jih je in bil pri tem zahteven in odločen. Tako je prišel leksikon do zaključka v razmeroma kratkem času.

Prav tako pomembno in koristno je bilo redno objavljjanje prispevkov o zamejski in zdonski literaturi v Mladiki. Začelo se je leta 1967 pod naslovom *Sodobna slovenska zamejska literatura*, od leta 1972 pa so prispevki upoštevali tudi zdomske besedne ustvarjalce, zato so odslej izhajali pod naslovom *Zamejska in zdomska literatura*. Dolgo je bil to edini vir za spoznavanje te književnosti, saj v matični domovini tedaj ni bilo mogoče misliti na podobne objave. Škoda, da to gradivo, primerno urejeno, ni nikoli izšlo v samostojni knjižni obliki. Tak priročnik bi nam bil nekoč še dragocenejši kot danes, ko je pretok informacij možen tako v tisku kot po drugih medijih in ko nas o t.i. zamolčani literaturi seznanjajo tudi v matici izšle antološke in druge izdaje.

O zavzetosti prof. Jevnikarja za primorsko literarno ustvarjalnost pričajo tudi naslovi disertacij na univerzah v Padovi in v Vidmu. Njegovi študentje so obravnavali Ivana Preglja, Danila Lokarja, Goriško Mohorjevo družbo, tržaške revije, Antona Klodiča Sabladoskega, Josipa Godina Verdelškega, Josipa Kravosa, Ivana Trinka, Milana Bekarja, Josipa Tavčarja, Marico Nadlišek, Iga Grudna, Jaka Štoka, Rada Bednarika in Damira Feigla. Tri disertacije so bile posvečene Andreju Budalu: pesniku, pripovedniku in avtorju družbenopolitičnih spisov. Prof. Jevnikar je bil v času njihovega študija zanesljiv mentor celi vrsti šolnikov, ki poučujejo ali so poučevali v slovenskih šolah na Tržaškem in na Goriškem.

Naš slavljenec je eden tistih slovenskih izobražencev - med njimi so bili prof. Jože Peterlin in drugi -, ki so se kot begunci ob koncu druge svetovne vojne ustavili v Trstu in se kmalu popolnoma živeli v novo okolje. Primorskim rojakom so razdajali svoje moči, mlade generacije usposabljali za kulturno-prosvetno delo, jih navduševali za literarne in gledališke dejavnosti itn. S svojim delom in prizadevanji so postali nepogrešljiv del naše stvarnosti.

Lojzka Bratuž

Pisatelj Alojz Rebula, prof. Martin Jevnikar in pisatelj Boris Pahor v Društvu slovenskih izobražencev spomladi 1975.

Pismo pisatelja Janka Modra

Ljubljana, 1. maja 2003

Martin,

spodobi se in pravično je, če se Ti vsaj po sedemdesetih letih v zasebnem pismu javno zahvalim za nekaj stvari, o katerih sicer veva samo midva, posledice pa gotovo čuti še kdo in jih je mogoče vesel...

Takole je bilo na primer tistega deževnega septembrskega dneva pred pičlimi sedemdesetimi leti (1934): Ti si jo rahlo pripognjen primahal po Vilharjevi v Ljubljani od zahoda proti vzhodu, jaz pa sem se na svoji krači pripeljal po isti ulici od zahoda proti vzhodu.

In sva se srečala in ustavila, kaj bi se ne, saj sva se tako rekoč po enem letu prvič srečala, čeprav sva se prej nekaj let vsak dan videvala v škofijiški gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano: Ti eno leto starejši do mene v šoli eno leto za menoj, tako da si maturiral leta 1934, ko je bilo za menoj že eno leto akademskega življenja, kakor smo takrat rekli univerzitetnim študentom.

Srečala sta se torej stara znanca, eden ves nasmejan in mladostno pričakujoč tik pred vpisom v prvi letnik, drugi pa ves poklapan zaradi popolnega razočaranja, ki ga je doživel po enoletnem študiju na ljubljanski univerzi.

Kako je s teboj? si me vprašal.

Zanič, sem odkrito odgovoril. Že spomladi se mi je namreč pokazalo, da se jeseni ne bom mogel vpisati v drugi letnik elektrostrojne, ker ga v Ljubljani kratko in malo ni, za vpis v Zagrebu in Gradcu pa nimam ne denarja ne takega kolesa, da bi se lahko z njim vozil tja, kakor sem se v Ljubljano... Študij sem torej obesil na klin in se priložnostno preživljam s križankami, s prevodi kratkih besedil za sobotne priloge časopisov, z delom v tovarni barv, z inštrukcijami, s prodajo kuhinjskega posodja...

Kaj pa Ti? sem Te vprašal.

Vpisal se bom na slovenistiko, si mi odgovoril, in iščem stanovanje v Ljubljani. Ravno tule na Vilharjevi sem našel sobico za dva in iščem... Malo si pomolčal in nadaljeval: Pusti to kračo doma in pridi, bova skupaj stanovala...

Ni mi bilo treba dvakrat reči. Kot neplavalec sem namreč zmeraj prehitro pripravljen skočiti v vodo...

Tako sva dve leti stanovala skupaj v železničarski baraki pri Osredkarju na Vilharjevi. Tik pred oknom so nama iz kovinskih vozičkov vsakih nekaj minut stresali premog zviška v lokomotivske kesone, da je šlo skoz ušesa in nisva smela imeti odprtega okna, drugače bi nama letel v sobo ne le prah, temveč tudi premog naravnost na postelji...

Martin Jevnikar ob 80-letnici, 1. maja 1993 na Repentabru z ženo Nedo in vsemi sedmimi vnuki.

In tam se je v Tvoji režiji zgodilo tisto, za kar sem Ti še danes hvaležen: ko si se vpisal na univerzo, si mi popolnoma preprosto predlagal: Še ti se vpiši na slovenistiko, bova skupaj študirala!

In si me res vpisal in pobiral podpise, ker sem sam v glavnem študiral ob delu, na primer pomagal v enem od kemičnih podjetij v knjigovodstvu in v laboratoriju, bil tajnik stavbnega in tesarkega društva z uradovanjem v gostilni za Ljubljanico, pobiral kupone v Ljudski kuhinji, da sem dobival brezplačno kosilo na večerjo, sodeloval pri Slovencu in Domo-ljubu, bil deklica za vse v uredništvu Mohorjeve...

Ko so se v drugem letniku začeli izpiti, sem Te vsako jutro, ležeč na postelji, pridno spraševal izpitno snov po Tvojih zapiskih...

In tu si se spet izkazal. Lepega dne si mi namreč rekel: Še ti se prijavi za izpite, saj znaš bolje od mene! In si me res prijavil in sem šel v junijskem roku junaško na izpite iz češčine, nemščine, srbohrvaščine, staroslovenščine, slovenske in jugoslovanske zgodovine.

Ti si se sicer odločil za malo drugačen izbor, zgodovino pa sva imela oba na obveznem pladnju.

Tebi je šlo vse kakor po maslu, pri meni je pa le profesor Nikola Radojčić ugotovil, da so bili Tvoji zapiski, po katerih sem študiral in Te vsako jutro spraševal, o Štefanu Dečanskem preskopi, tako da sem jo pogrnil...

In takrat si se spet izkazal Ti, Martin: Poiskal si mi debelo Šišicevo srbsko zgodovino in mi doma na Spodnjem Brezovem ponudil opuščeno kaščo, kjer sem potem na ličkanju preživel celo poletje in jedel kar pri vas, dokler se nisem naučil Šišica na pamet in jeseni srečno zlezel skozi šivankino uho, čeprav je bilo treba še enkrat ponoviti vse izpite...

In še v nečem sem Ti hvaležen, Martin. Ker je dr. Ivan Prijatelj, profesor za novejšo slovensko književnost, med najinim študijem umrl in ga je nadomestil dr. Anton Ocvirk in predaval strukturalizem, si vestno hodil k njegovim predavanjem in si zapisoval vse, kako je treba pri pesniku šteti svetle in temne soglasnike, jih razvrščati po barvi in zvenu, skratka, kako je treba paziti na vse mogoče naključne formalnosti...

Ob jutranjem ponavljanju v postelji sva vsako jutro ostro debatirala, ko si mi razlagal Ocvirkovo teorijo, jaz pa Ti z zdravo pametjo večne umetnosti in kulture na vse pretege ugovarjal, češ da je za umetnino treba še marsikaj drugega, in mi je najbrž ravno to pomagalo tudi pri diplomskem pismenem in ustnem izpitu, ki sem ga moral kakor nalašč delati ravno pri dr. Antonu Ocvirku, kjer sem še takrat trmasto vztrajal pri svojem prav, dr. Ocvirk pa pri

svojem in se je iz tega povprečja komaj za komaj izvila klavrna šestica...

Martin, ko bi ne bilo pred sedemdesetimi leti Tebe in Tvoje nesebične pomoči, bi se moj univerzitetni študij kdo ve kako zavijugal, če bi se bil sploh končal, in z njim najbrž tudi sicer vse moje delo in življenje...

Martin, ker so številne druge Tvoje zasluge za slovensko literaturo doma in na tujem splošno znane, naj tole moje obujanje hvaležnosti ob Tvoji devetdesetletnici nikakor ne izzveni neskromno, kakor da želim le prisloniti tudi svoj piskrček: Ne, tudi kot človek si se izkazal enako velikega in zaslužnega kakor v literarni zgodovini!

Želeč Ti zdravja, da bova lahko obudila še prenekateri utrinek iz najinega dolgoletnega sodelovanja, Te pozdravlja Tvoj

Janko

Profesor v Padovi

Na začetku šolskega leta je vstopal v predavalnico umirjeno in nevsiljivo, medtem pa so se maloštevilni italijanski študentje naskrivaj spogledovali v dvomu, ali bi ostali ali pa bi kar odšli pred pravim začetkom predavanja. A potem, bolj iz radovednosti kot pa iz zanimanja, so le ostali.

Sicer pa se resno odločiti za učenje nekega predmeta, o katerem niso ničesar vedeli - to je bila v vse-splošni predstavi padovanskih študentov prevelika in tvegana poteza. A zaenkrat so še ostajali.

Tako se je po navadi začenjalo akademsko leto prof. Jevnikarja v Padovi. Toda, že po prvih predavanjih, so se začetni pomisleki študentov razblinili

Del profesorskega zbora Slovenske trgovske akademije v Trstu (danes trgovski tehnični zavod Žiga Zois) enkrat med letoma 1948 in 1951. Od leve sedijo: Lojze Škerl, Martin Jevnikar, ravnatelj Rudolf Perharc, tajnica Savica Modrijan Čebulec in Rafael Kosovel; od leve stojijo: Jože Suhadolc, Rado Lenček, Vladimir Deško, Ciril Cerovac, Tone Penko, Feodor Pogačnik in Boris Sancin.

in nadomestil jih je zaupnejši, skoraj tovariški odnos do snovi, ki je v teku naslednjih dni razodela ves svoj čar in svojo važnost. Nepomembna Pepelka, gotovo, sta slovenski jezik in njegova literatura. A se v Evropi sploh lahko odpovemo pravljici o Pepelki?

Takle je bil začetni odnos med prof. Jevnikarjem in njegovimi še nepoznanimi študenti. V svoja predavanja je vlagal veliko skromnosti in potrpežljivosti, kajti o slovenščini niso ničesar vedeli, prav ničesar. Med profesorjem in študenti pa se je razvilo neko skrivnostno soglasje, čeprav ni še nikomur prišlo na misel, da bi ga poskusil pojasniti. Tisti "maloštevilni" so se le vračali ob že vnaprej določeni uri ob torkih popoldne in ob sredah zjutraj. Zakaj prepričali so se o važnosti te prekalpske kulture, ki je v neposrednem stiku z našo vzhodno mejo. In potem ko je bil začetni stik z zoparno slovnico že mimo, so na predavanjih, ki jih je Jevnikar podajal zgoščeno in jedrnat, sloviti neznanci kot Prešeren, Župančič, Cankar, Gradnik, Kosovel in Strniša opravičili vidno mesto v evropski kulturi.

Zatorej "mnogi" izmed teh "maloštevilnih" so nazadnje le zaprosili prof. Jevnikarja, naj jim določi snov za diplomsko nalogo, ki so jo zatem tudi pripravili. Ostali obiskovalci Inštituta za slovansko filologijo pa so ga imeli kot somentorja med zagovorom svoje diplomske naloge iz srbo-hrvaščine.

V drugi polovici šestdesetih let je prof. Jevnikar zaslovel v Padovi s knjigo "Veronica di Desenice nella letteratura slovena" (Veronika Deseniška v slovenski literaturi): obvezno branje za vsakega obiskovalca njegovih predavanj. Tako se je nevešči italijanski študent najprej seznanil s slovensko zgodo-

vino iz poznega srednjega veka, nakar se je začel gibati po živem telesu slovenske literature od Jurčiča do Župančiča, Novačana in Krefta. Dobil je torej izredno širok zgodovinsko-literarni pregled.

A v Jevnikarjevi potrpežljivosti in v jasnosti njegovih predavanj je nekaj vedno presevalo akademski oziroma učni okvir: to je bilo neprestano navezovanje na stvarno življenje, ki nas je naravnost vodilo v osrčje njegove narodne "identitete". Odločal se je namreč za vzgojni prijem, ki je spajal sodobno dogajanje z živim okvirom kulturne različnosti. A profesor Jevnikar se je razlikoval od drugih kolegov na Inštitutu za slovansko filologijo - ki so morda postali slavnejši od njega ali katerim je preprosto sreča bi-

la bolj naklonjena - po neki očetovski potezi: po diskretnem in obenem odločnem načinu, s katerim se je loteval stvari. Natančnost, ki ga je kot znanstvenika odlikovala, pa ni bila nekaj brezpogojnega; vedno je imel posluh za človeka in ne samo za študenta.

Študente je vodil s trdo roko in v spoštovanju svojih bližnjih. Zavedal si se, da je v njem potrpežljivost v resnici daljnovidnost, umirjenost pa gotovost, da bo cilj dosežen. Z drugimi besedami, danes se zavedamo, da nam on ni pokazal samo način odkrivanja identitete nam še nepoznanega sveta, temveč razkril nam je tudi, kaj je on bil. In to je tisto, kar ob spominu še vedno živi v nas.

Luigi Michieletto

Dragi profesor!

V tem odprtem pismu vam želim iskreno čestitati ob vašem visokem življenjskem jubileju. Prepričana sem, da se z najboljšimi željami ozira na vas množica ljudi, ki vam tako kot jaz dolgujejo priznanje, da ste nam v življenju pokazali pravo smer in pokončno držo, s katero smo se napotili skozenj. Mislim, da vam ne bo neprijetno z mano obuditi nekaj najinih skupnih trenutkov iz pestrega seznama nepozabnih.

Se spomnite? Šolsko leto 1971/72. Bili ste profesor v 3.a razredu "Trgovske Žige Zoisa" devetnajst dijakinj... Druga šolska naloga - prosti spis: Sprehod po burji... Ob popravi prve šolske naloge ste me opozorili na nekatere hude napake, v tem spisu pa me je razveselila vaša pohvala: "Dobro! Napake pa je menda odnesla burja..." Spis je romal v Literarne vaje, jaz pa sem postala "žrtev" nenehnega prigovarjanja: "Pišite, pišite!" S pisanjem sem si nato mnogokrat prislužila prepotrebno študentsko žepnino.

Trije kulturni delavci in profesorski kolegi ob kozarcu leta 1957. Od leve Janko Jež z izvidom Mladike v rokah, Martin Jevnikar in Vinko Beličič.

In še: "V Slovenskem kulturnem klubu so ob sobotah zanimiva predavanja, tja hodi tudi moja hčerka Magda, ki je na liceju." In sem hodila - z vašimi Magdo, Ivom in drugimi.

In tisti čudoviti izleti na vašo Dolenjsko... Jurčičev Jurij Kozjak, najbolj prevedena slovenska knjiga... Pa razstava gotske plastike v Narodni galeriji v Ljubljani... Vaš prijatelj, akademik dr. Emilijan Cevc, ki je poskrbel za sijajno predstavitev...

Sledili smo vašim ocenam sodobne zamejske literature: "... Vejice, pravopisne napake..." In smo se vpraševali: "Čemu se profesor Jevnikar ukvarja z napakicami? Umetnost vendarle presega vse te malenkosti!" Prav ste imeli. Nobene slastne jedi ne smemo ponuditi na goli mizi, jezik je sam pogoj in okras umetniške besede.

Segli smo po vaših učbenikih, ki so zamejstvo, žejno slovenske besede, poučili preprosto in jedrnat, čeprav je bila njihova obleka ubožna.

V naslednjem šolskem letu ste se poslovili. Zasedli ste stolico za slovenski jezik na Univerzi v Vidmu. Kot strastnemu kadilcu smo vam poklonili vžigalnik in bili ste v zadregi: "Oprostite, jaz tega nisem vajen..."

Ponovno sva se srečala v Vidmu in marsikdaj nama je bila skupna pot tja in nazaj z vlakom. Vaša predavanja so nam odkrivala nove, v Sloveniji tedaj še zastrte literarne poglede in osebnosti, kljub temu da so bile v Narodni in univerzitetni knjižnici že tedaj najbolj iskane vaše Vsebine slovenskih leposlovnih del. Že dolgo smo vedeli, da je vaše dragoceeno snovanje le za narodov blagor in da vam razmere v matični domovini ne dopuščajo, da bi zaživeli plodno ustvarjalno življenje na področju, ki ste na njem pri nas pokazali popolno suverenost.

Nato sem pri vas diplomirala. Vprašali ste me: "Bo kje objavljeno?" "Ne, mislim, da nikjer..." pa

ste po radiu povedali naša imena, da bi pač ljudje izvedeli kaj tudi o videmski fakulteti... Meni pa so kolegi očitali: "Profesor Jevnikar vam je naredil reklamo..."

Danes tudi jaz poučujem "na Zoisu". Časi so se spremenili, drugačni so tudi profesorji in dijaki. Več je sredstev, manj idealov in prizadevanja. Nekdanja trdnost je danes vse bolj podobna šibki prožnosti.

Kolegico Magdo včasih vprašam: "Kaj pravi oče

o novem romanu? Je že napisal oceno?" Odgovor je vedno pritrdilen. Oče, profesor Jevnikar, bere in se zanima. Še vedno ga moti to in ono...

Dragi profesor Jevnikar! Bog vas živi še med nami v zdravju in zadovoljstvu. Še naj vas spremlja iskrena hvaležnost vseh nas, ki vas poznamo kot učenega, dobrega in pravičnega človeka.

Ester Sferco
Trst, maja 2003

Sodelavec tržaškega radia

Slovenski tržaški radio je bil od ustanovitve nepogrešljiv prijatelj, ki je prihajal v vse slovenske hiše ... Tako je leta 1985, ob štiridesetletnici slovenske radijske postaje v Trstu, začel svoje pričevanje prof. Martin Jevnikar in še dodal, da je slovenski radio takrat igral vlogo nekake ljudske univerze in zapolnjeval vrzeli, ki so jih zasekale neprijazne politične razmere. Tako sem gledal na pomen radia, ko sem leta 1946 začel sodelovati pri njem, je dodal.

Če danes obudimo njegov preko petdesetletni radijski opus, lahko ugotavljamo, da je prav v tem duhu sam zapolnil mnoge vrzeli in nudil poslušalcem vseh starosti, različnih slojev in iz raznih krajev, kamor je segal glas tržaškega radia, vrsto informacij o jeziku, o književnosti in pisateljih, o primorski preteklosti in njenih protagonistih; s prevajalskim delom pa je mnogim približal ne le slovensko, ampak tudi italijansko in tujo literaturo, predvsem dramatiko. Njegov poljuden slog je mnogim približal umetniško besedo, jim vzbudil zanimanje za domačo kulturo in zavezal knjigi.

V omenjenem pričevanju je prof. Jevnikar, kot vedno zelo natančno in skrbno, navedel, kaj vse je za radio napisal in prispeval. K vsemu temu moramo dodati še bero nadaljnega sodelovanja, ki ga je znal tudi spreminjati v duhu časa. Dolgo let je prihajal skoro dnevno na radio, najprej na stari radijski sedež na Trgu Oberdan, potem v novo stavbo na Ulici Fabio Severo z aktovko v roki in položil na uredniško mizo ali mize svoj lepo natipkan prispevek. Bil je točen in soliden sodelavec. To je bil čas radijskih predavanj, dramatizacij, ocen raznih knjižnih novosti, literarnih nizov, tudi v dramski obliki, lekcij o jeziku in slovnic, beleženja raznovrstne periodike. Pri tem je treba posebej poudariti njegovo sistematsko in vestno spremljanje celotne zamejske in tudi zdomske literature. Pozneje se je prof. Jevnikar znal prilagoditi tudi novim izzivom radijskega medija, sam podajal pred mikrofonom svoje zapise, sodeloval pri raz-

nih debatah in se lotil tudi intervjujev. Osebnost mi je ostalo v lepem spominu skupno delo za rubriko *Rojstne hiše naših velmož*, ko sva skupaj prepotovala Tržaško, Goriško in Benečijo po sledovih naših pisateljev, umetnikov in kulturnih ali narodnih delavcev, katerim je posvetil svoj raziskovalni trud tudi za dolgoletno rubriko *Liki iz naše preteklosti*.

Ogromni radijski opus, s katerim se lahko ponaša prof. Jevnikar, pa je le del njegovega publicističnega in avtorskega dela, saj je bil pripravljen sodelovati kjerkoli. Sproščen odnos, ki se ustvari med radijskim urednikom in dolgoletnim zvestim sodelavcem, nudi možnost za prijateljski pogovor, za razpravljanje o tem in onem, za strokovni nasvet, ki smo ga potrebni. Večkrat sem bila deležna njegove pomoči v tem smislu. Neprecenljivo pa ostaja njegovo delo za *Primorski slovenski biografski leksikon*, ki mu je postal urednik od 7. snopiča dalje. Sama mu dolgujem vzpodbudo za sodelovanje pri tem projektu in tudi za drugo delo. Ko se je krog sodelavcev pri leksikonu iz leta v leto večal, je profesor za veliko mizo knjižnice v Zavodu Svete družine v Gorici vodil vsakoletni sešestanek, pri katerem so se delila gesla in so se včasih tudi kresala mnenja, med Gorico in Trstom, med razpravljanjem, kdo spada v leksikon in kdo ne. Na obrazih prisotnih se je kdaj pojavil šegav, a vedno spoštljiv nasmeh, ko je prof. Martin prijazno in redno, hkrati pa ugledno in obenem nekoliko po šolsko napravil red.

Če se povrnem na radio, bi ob koncu podčrtala stavek, ki ga je sam profesor Martin izrekel ob že omenjenem pričevanju ob štiridesetletnici tržaške postaje. Dejal je, da je ... pomagal, kjer so me prosili in potrebovali, ker sem vedel, da je radio ena naših najvažnejših kulturnih ustanov. Morda je bilo to vodilo, ki ga je spremljalo pri vsem delu, ne samo na radiu. Zato se lahko danes, ko obhaja svojo devetdesetletnico, lahko ponaša s tako veliko življenjsko bero.

Lida Turk

Iz gradiva o neki prenovi (11)

Nadaljujemo z objavo zaključnega poročila tržaške "skupine za prenavo".

2) VSEBINSKI POUDARKI (Sinteza dosedanjih srečanj)

a) Prenova: teološka izhodišča

Prenova mora biti najprej osebna. Temelji naj na osebnem izkustvu, prepričanju, doslednosti, vesti. Slehera prenova sloni namreč na globoki veri. Globlje je treba torej zajemati iz virov, iz katerih živimo, predvsem iz božje besede.

Prenova mora tudi temeljiti na trdnih teoloških temeljih sodobnega cerkvenega nauka. Pri zavzemanju stališč je namreč naša katoliška skupnost včasih preveč obrnjena v preteklost. Otresti se bo treba tega, kar je bilo v dediščini Leonove dobe negativnega, predvsem nerazlikovanja med idejo in človekom, zlorabe imena "katoliški" ter legalizma, ki zanemarija osebno versko izkustvo.

Izraz "ločitev duhov" je za današnji čas neprimeren. To ne pomeni, da je vsako ločevanje danes zastarelo, nasprotno, ljudje se še vedno odločamo za Boga ali proti njemu. Posebno na področju morale in vrednot katoličan ne more sklepati kompromisov s svojo vestjo. Vendar pa, ko se katoličan odloča za svojo pot, je zelo pomemben slog njegovega nastopanja. Ni dovolj delati "proti", treba se je truditi zlasti "za".

Iskati je treba dialog z drugače mislečimi na skupni človeški podlagi ob ohranjanju lastne identitete. Dialog je zelo zahtevna pot in terja globlje vzgojenega človeka, a je tudi pot, ki danes ne pozna alternative. Isto je mogoče reči o sodelovanju: "Kjer sta dejavnost in boj usmerjena v prid človeka, tam mora biti vernik v prvi vrsti in naj za ta cilj deluje skupno z vsemi ostalimi" pravi tržaški škof (Naša Cerkev v službi tržaškega mesta, Trst 1983, 16). Pravilno je treba razumeti pojem enotnosti, ki bi jo pravilneje imenovali "edinost", da se ne sprevrže v posploševanje. S tem v zvezi lahko marsikaj razjasni okrožnica Ecclesiam suam papeža Pavla VI.

V vsakdanjem življenju je dialog težji kot v teoriji. V tem oziru so pri nas povojne razmere katoličane večinoma potiskale v drugorazreden položaj. Skupne pobude običajno prihajajo od drugod, verni pa se jim večkrat le pasivno pridružimo.

Ni teoloških razlogov, da bi se katoličani morali odpovedovati lastnim "strukturam", ki jim omogočajo tesnejše sodelovanje, predvsem pa graditev občestva. Samo krščansko občestvo bo v sebi našlo moč, da ne podleže sekulariziranemu okolju. Po drugi strani niti ni ovir, da ne bi kristjani delovali v laičnih, nekonfesionalnih strukturah in jih od znotraj preobražali. Seveda so tudi v tem primeru določene meje. Kristjan recimo ne more biti član gibanja, ki deluje proti krščanskim vrednotam.

Katoličani sprejemamo pluralistično družbo, ne želimo monopolov ne privilegijev. Kljub temu pa ohranja svojo veljavo staro krščansko socialno geslo: "preobraziti družbo v smilsu evangelija". Seveda ob spoštovanju splošno sprejetih pravil igre in vesti vsakega posameznega človeka.

Pri delu za božje kraljestvo na zemlji se je treba izogniti nevarnosti, da bi pozabljali na eshatološko naravnost naše vere. Zanemarjanje eshatološke naravnosti nujno vodi v klerikalizem.

Kjer se na družbenem področju pokaže pravica ali dolžnost združevanja katoličanov, se je treba izogniti nevarnim napak: 1) nastopati moramo nekonfesionalno, brez prisvajanja cerkvene avtoritete; 2) odpovedati se moramo ekskluzivizmu in se zavedati, da ni konkretne "katoliške" ali "edine" rešitve vsakega problema; 3) v polemiki moramo razlikovati med zmoto in nosilcem zmote, da krščanstvo ne zdrkne na raven borbene ideologije.

Uspeh oz. neuspeh ni krščanski kriterij presoje. Večkrat je za kristjana edina izbira se pustiti pribiti na križ.

Pomemben je tudi zdrav odnos z duhovnikom, ki mora biti blizu človeku kot celoti, ne le v duhovnih zadevah, vendar se njegova avtorita-

teta manjša, kolikor bolj je zadevno področje oddaljeno od njegovega verskega poslanstva.

b) Javno življenje

Kristjan je po vesti dolžan, da se zanima za politične, javne zadeve, da se v političnem življenju po svojih močeh udeleži in s tem prispeva k skupnemu dobremu. Pri nas je tako gledanje na politiko le delno uveljavljeno. V glavnem so verni politično malo angažirani. Morda je pri Slovencih na splošno "politični organ" ohromel.

Postavlja se vprašanje, ali imajo kristjani v politiki točno določeno mesto, ki jim ga takorekoč mehanično določata evangelij in cerkveni socialni nauk. Včasih so katoliški politiki odgovor na to vprašanje poenostavljali, tako da se je ponekod celo katoliška hierarhija istovetila s stranko. Danes pa smo prepričani, da katoličani ne moremo imeti ideologije, ki bi jo mehanično izvajali iz evangelija ali cerkvenega nauka. Najsodobnejše papeževe okrožnice to izrecno potrjujejo.

Krščanski socialni nauk ne daje receptov za konkretne rešitve, temveč le splošne smernice. Temeljna ostaja krščanska antropologija, v kateri je središče oseba, njeno dostojanstvo in svoboda. Niso cilj država, delo itd., temveč oseba, ki ne sme nikoli postati sredstvo.

Klerikalizmu očitamo predvsem to, da sledi nesprejemljivemu geslu, po katerem cilj posvečuje sredstva.

Politični pluralizem velja torej tudi za katoličane. Ni rečeno torej, da morajo biti vsi katoličani nujno v katoliški stranki. Vendar ta svoboda ni brez omejitev, kajti nekatere vrednote so za kristjana temeljne.

Na obe prevladujoči svetovni ideologiji, namreč na liberalizem in na socializem, gledamo z rezervo.

Iskati je treba "srednjo pot", ki pa ni kaka "katoliška tretja pot". Nastaja lahko marveč le sproti, od primera do primera, povsod tam, kjer lahko služimo človeku.

V konkretnih vprašanjih se je treba držati pravila: videti, presoditi, odločiti. V dvomih velja načelo probabilizma.

Glede marksizma se je treba zavedati varljivosti krilatice, češ da kristjani in marksisti v bistvu delamo za isto. V politiki niso dovolj isti cilji (pravična družba), bistvena je metoda. Cilji so abstraktni, metoda pa je konkretna. Tam je preizkusni kamen.

Krščanski socialni nauk poudarja načelo subsidiarnosti: kar lahko stori nižja instanca, mora višja njej prepustiti. Tu prihaja na dan odnos države do t. i. vmesnih skupnosti. Za kristjane se tu odpira neomejena možnost delovanja.

Načelno ni nobenega razloga, da bi se kristjani ne smeli združevati v samostojno stranko, a le pod pogojem, da ne nastopajo v imenu Cerkve, ampak kot državljani, ki imajo isto pravico do združevanja kot vsi ostali.

O našem zadržanju v javnem življenju premalo skupno razmišljamo. Delamo na podlagi osebnih, trenutnih uvidov, potreben pa bi bil skupni razmislek, tudi z duhovne plati.

Med razgovori je prišlo na dan splošno mnenje, da manjka organizacija (struktura), ki bi skrbela za oblikovanje krščanske kulture. Nujno bi morali namreč skrbeti za vzgojo v smislu krščanske morale in temeljev socialnega nauka Cerkve. Primer take pobude predstavlja politična šola za mlade slovenske kristjane, ki je začela delovati v Gorici. Nekaj podobnega je bilo za Trst predlagano že 26. januarja 1986 na srečanju, posvečenem politiki.

Poudarjen je bil še bistveni pomen resnične moralne in strokovne pripravljenosti kristjanov, ki se aktivno vključujejo v javno delo. Zanje bi moralo verno občestvo skrbeti tudi z duhovnimi srečanji in podobnimi pobudami.

Različni so tudi pogledi na vlogo katoličanov v slovenski stranki, na odnos do enotnega nastopanja, SKGZ, SSO, ustanov, ki bi bile po svoji naravi skupne za vso manjšino, pa to dejansko niso. Kot možnosti so se omenjale: načelno odklanjanje, prizadevanje za spremembo od znotraj, skupno temeljno stališče. Razmišljalo se je dalje o tem, kako se katoličani

38. ŠTUDIJSKI DNEVI DRAGA 2003

*bodo potekali 5., 6. in 7. septembra v
Parku Finžgarjevega doma na Opčinah,
Dunajska cesta 35.*

Program in bilten bomo priložili prihodnji številki.

DRUŠTVO SLOVENŠKIH IZOBRAŽENCEV

v politiki borimo za družino, proti splavu, brezposelnosti.

Izrečeno je bilo mnenje, naj bi katoličani razmislili, ali naj bi znotraj SSK oživili nekdanje Ljudsko gibanje. Sproženo je bilo tudi vprašanje, ali SZSO že odigrava vlogo, ki naj bi jo imela v okviru naše skupnosti.

c) Sožitje z drugače govorečimi

Problem sožitja se postavlja na dveh ravneh, na načelni in na praktični. Ker smo si bili v načelnih vprašanjih vsi edini, smo se zaustavili predvsem pri praktičnih vidikih sodelovanja z italijanskimi katoličani pri skupnih pobudah tržaške škofije.

Pogledi na vlogo, ki naj bi jo kot Slovenci imeli v skupnih škofijskih pobudah, so precej različni. Vsi sicer priznavamo, da so naše moči omejene in da vseh položajev enostavno ne moremo kriti. Vsem je tudi na očeh dejstvo, da smo Slovenci pri skupnih škofijskih pobudah dokaj ob strani. Vendar pa vidijo eni v naši pri-

sotnosti pri važnejšem dogajanju v krajevni Cerkvi eno od naših prvenstvenih nalog, drugim pa se zdi, da je ta potreba šele drugotnega pomena. Eni poudarjajo potrebo tesnejšega sodelovanja posebno z nam naklonjenimi italijanskimi krogi, drugi pa bolj vztrajajo pri negativnih vidikih omenjenega sodelovanja (grenke izkušnje, prezaposlenost itd.). Poudarjena je bila pozitivna izkušnja v zvezi s sodelovanjem v škofijski komisiji za mladinsko pastoralno, medtem ko je s slovenske strani bolj šibko sodelovanje v škofijskem pastoralnem svetu.

Odprto je tudi vprašanje odnosov med tednikom Vita nuova in Katoliškim glasom. Ob raznih prilikah je prišlo do večjih ali manjših nesporazumov. Naporji so pa sedaj usmerjeni proti vzpostavitvi konstruktivnejšega sodelovanja.

Skupno pa je bila podčrtana želja, da bi tudi Slovenci imeli cerkveni organ, ki bi o tem razmišljal in dajal tudi smernice.

(se nadaljuje)

Vladimir Kos

Ekološki zapetljaji

*Ob poti sem jo srečal; šla je z mano
japonska bela gorska lilija.*

*Pet dni dehtela je, smehlja je, vdano,
vonjav razgrnjenih čarovnica.*

*Pet dni vonjave s sobo je delila,
čeprav so okna vetru rekla "Ne!".*
*Še dih dreves in trav so izklopila,
naj brez potomcev v sobi mi umre.*

*Po petih dneh je nehala dehteti.
Iz vaze sem skrbno jo nesel ven.
Sem upal, da bo zmogla še živeti,
dotlej da pride veter, davno njen.*

*Ob poti sem jo srečal; šla je z mano
japonska belih čipk ivanjščica.
En dan le je vzdržala nad ekranom.
Zdaj v vazi luč s kristali se igra.*

Do zvezd pondeljka

*(V slogu japonske "tanka" pesmi: v 5,
7, 5, 7, in 7 zlogovnih vrsticah)*

*Ljubka pepelka,
Kristus, Cerkev Tvoja je:
dva tisoč let že
riba na svetu tla za ples
do zornih zvezd pondeljka.*

V stoletju elektronskih pik

(V slogu japonske "tanka")

*Oj, zvezde zlate,
spet "Pridi!" šepetate
z zlogi svojih pik.
Že s hvalnico se dvigam
nad vaših tipk sonate.*

Antena

OŽIVEL JE DOM

Kulturno verski štirinajstdnevnik Dom iz Čedadada je za veliko noč ponovno prišel med bralce. Po enoletnem premoru in ukinitvi zadruga Dom, ki ga je izdajala, je list prevzela zadruga Most iz Čedadada, ki že izdaja bilten v italijanščini Slovit in v kateri delujejo nekdanji sodelavci Doma Giorgio Banchig, Riccardo Ruttar in drugi. Odgovorni urednik je po obdobju Ferruccia Clavore ponovno msgr. Marino Qualizza, ki je sicer ostal zvest časopisu ob vseh spremembah, ki so zaznamovale njegovo življenje v zadnjih letih.

NOVICE

V Celovcu je 11. aprila izšla prva številka novega tednika Novice. Glavni urednik je Peter Wieser, založnik pa družba Slomedia, ki sta jo ustanovili obe krovni organizaciji, Zveza slovenskih organizacij in Narodni svet koroških Slovencev, z namenom, da bi preuredili slovensko medijsko ponudbo na Koroškem. Kot je znano, je nastajanje novega časopisa z dogovorom o ukinitvi obeh dotedanjih tednikov, glasila ZSO Slovenski vestnik in glasila NSKS Naš tednik, dalo povod za huda razhajanja v Narodnem svetu koroških Slovencev. Po mučnih sporih je predsednik Bernard Sadovnik odstopil, nakar so zamenjali celotno staro vodstvo, za predsednika izvolili Jožeta Wakouniga, za tajnika pa Marjana Pippa. Po sklepu novega vodstva Naš tednik še naprej redno izhaja, medtem ko so Slovenski vestnik res ukinili. Stari predsednik Sadovnik grozi z ustanovitvijo tretje krovne organizacije.

TRUBARJEVA ZBRANA DELA

Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar in založba Rokus sta začela izdajati Zbrana dela Primoža Trubarja. Ureja jih Igor Grdina, do leta 2008, ko bomo obhajali 500-letnico Trubarjevega rojstva, naj bi izšla v 12 knjigah. V prvi, ki jo je pripravila Fanika Kranjc Vrečko, sta Katekizem in Abecednik.

UMRL MSGR. IVAN RUPNIK

V rojstni Hotedršici, kjer se je rodil 24. februarja 1919, so 3. maja pokopali msgr. dr. Ivana Rupnika. V duhovnika je bil posvečen 3. junija 1945 v Salzburgu, vendar se je vrnil v domovino in bil do leta 1949 kaplan v Ribnici, nakar je delal večinoma v Avstriji, nazadnje kot katehet v Salzburgu. Nekaj časa je bil tudi v ZDA, na koncu pa na Bledu.

ŽENSKA PEVSKA SKUPINA STU LEDI

V nekdanjem Narodnem domu v Trstu je Ženska pevska skupina Stu ledi 13. aprila praznovala svojo 25-letnico. Nastala je pet let po istoimenski folklorni skupini na pobudo ženskih članic. Večer je bil prepleten z narečno poezijo Marije Mijot. Na njem sta bila prisotna tudi prvi in pa sedanji strokovni metor Julijan Strajnar in Igor Cvetko.

PROF. JOŽE VELIKONJA 80-LETNIK

V Seattlu v ameriški zvezni državi Washington je 17. aprila obhajal 80-letnico zaslužni profesor geografije tamkajšnje univerze, zdomski javni delavec in publicist dr. Jože Velikonja. Rodil se je v Ljubljani kot eden izmed 13 otrok nečakinje škofa Jegliča Ivanke in pisatelja ter povojne žrtve komunizma Narteja Velikonje. Študiral je v Ljubljani, Rimu, Montrealu in Chicagu. V letih 1947-55 je bil profesor na slovenskem učiteljskem in klasični gimnaziji v Trstu, kjer je tudi sestavil šest učbenikov. Od leta 1958 do upokojitve leta 1993 je predaval na več ameriških univerzah, najdlje na univerzi države Washington, kot gostujoči profesor pa tudi v Evropi. Nastopil je na številnih strokovnih kongresih in izdal vrsto študij o izseljevanju in prisotnosti Italijanov in Slovencev v ZDA, o slovenski identiteti in vlogi slovenske dia-

spore. Bil je med pobudniki Družbe za slovenske študije v ZDA in njenih publicističnih ter kongresnih dejavnosti. S prof. Radom Lenčkom je v dveh izdajah v angleščini objavil ameriškoslovenski "Kdo je kdo" (1992 in 1995). Kot kulturni delavec v zdomstvu se oglašja v Ameriški domovini, drugih listih v zdomstvu, zamejstvu in matici, večkrat tudi v naši Mladiki. Predaval je že na študijskih dnevih v Dragi in v Društvu slovenskih izobražencev.

SPOMIN NA IGA GRUDNA

Ob 110-letnici rojstva pesnika Iga Grudna je kulturno društvo njegove rojstne Nabrežine, ki je poimenovano po njem, priredilo niz prireditev. Na proslavi so 6. aprila govorili pesnik Miroslov Košuta, predsednica društva Mariza Škerk in Vera Tuta, ki si je zamislila pobude, nastopili pa so še dijaki, otroški zbor Kraški slavček in zbor Igo Gruden. Literarni posvet o Igu Grudnu so 10. aprila oblikovali Marija Pirjevec, Ivan Vogrič, Rozina Švent, Tatjana Rojc in Vera Tuta, sledil je še recital pesnikovih del.

KONGRES SKGZ

Slovenska kulturno gospodarska zveza je izpeljala pokrajinske kongrese za tržaško, goriško in videmsko pokrajino, 9. in 10. maja pa pod geslom Z močjo prihodnosti še 22. deželni kongres v Trstu. Predsedniško poročilo je imel Rudi Pavšič, tajniškega pa Jole Namor. Prvič je bil prisoten italijanski minister, in sicer Carlo Giovanardi. Bivšemu slovenskemu predsedniku Milanu Kučanu in 12 drugim posameznikom ter ustanovam pa so na kongresu podelili razna priznanja.

IZUMIRANJE TRSTA IN GORICE

Objava uradnih podatkov o popisu prebivalstva v Italiji leta 2001 kaže, da je takrat v tržaški občini živel 211.184 prebivalcev, kar je za 19.916 prebivalcev manj kot leta 1991, ko jih je bilo 231.100. V tržaški pokrajini je bilo leta 2001 skupno 242.235 prebivalcev, deset let prej pa 261.825.

V občini Gorica je bilo leta 2001 skupno 35.667 prebivalcev, kar je za 2.838 prebivalcev manj kot leta 1991, ko jih je bilo 38.505.

DR. EHRlich O PARIŠKI MIROVNI KONFERENCI

V 24. številki zbornika Acta Ecclesiastica Sloveniae, ki ga izdaja Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti v Ljubljani, je končno izšla sicer ne povsem dokončana študija dr. Lamberta Ehrlich. Pariška mirovna konferenca in Slovenci 1919/20. O objavi tipkopisa je bil govor že leta 1932 pri Slovenski matici, saj je bil Ehrlich, rojen v Žabnicah leta 1887 in umorjen v Ljubljani leta 1942, ne le velik strokovnjak za narodnostna vprašanja in bogoslovni profesor, temveč tudi koroški delegat v jugoslovanski delegaciji na mirovni konferenci. Po vojni so njegovi učenci odnesli besedilo v emigracijo. Delo je za tisk pripravila Marija Vrečar, ki je v 700 strani debelim zborniku objavila tudi doslej neznano Ehrlichovo spomenico Razmere v "Ljubljanski pokrajini", ki jo je aprila 1942 na prošnjo škofa dr. Rožmana napisal za Sv. sedež.

V knjigi je še študija urednika dr. Metoda Benedika Lambert Ehrlich za slovenski narod.

OBČNI ZBOR ZSKP

Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici je imela 10. aprila redni občni zbor. Vsa poročila o bogatem delu zveze in članic so objavljena v prilogi Novega glasa z dne 24. aprila. Za predsednika je bil potrjen dr. Damjan Paulin.

FILM VIDEO MONITOR

Na letošnjem XVII. Film Video Monitorju v Gorici so Nagrado Darka Bratine "Poklon viziji" podelili tržaškemu amaterskemu filmskemu ustvarjalcu Aljoši Žerjalu.

UMRL KARLO KOCJANČIČ

V izolski bolnišnici je kot žrtev prometne nesreče 14. maja umrl prvi predsednik in nato tajnik Društva za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske Karlo Kocjančič. Oktobra bi dopolnil 70. leto. Rodil se je v Gradišču pri Materiji, doštudiral na Višji šoli za socialne delavce in nadaljeval študij na Visoki šoli za organizacijo dela. V službi je bil v Luki Koper, na občini v Izoli in v gradbenem podjetju.

Bil je navdušen planinec in planinski organizator, urednik uspešnega vodnika po Istri in Krasu. Bil je zelo dejaven tudi v civilni družbi Slovenske Istre. Ob ustanavljanju leta 1994 in vse do smrti pa je bil duša in gonilna sila društva TIGR. Brez njegovih naporov bi prav gotovo ne bilo toliko spominskih prireditev, publikacij in pa spomenikov, ki danes opozarjajo na nedavna zamolčano junaško preteklost primorskih ljudi. Urejal je revijo organizacije Primorski rodoljub, vzdrževal tesne zveze z zamejstvom in velike energije posvečal gradnji spomenika brnilcem zahodne meje, ki raste na Velikem Cerju.

Spomladanska srečanja v Peterlinovi dvorani

Predstavitve zgoščenke in nastop zbora Jacobus Gallus (levo) in predstavitev knjige Eveline Umek "Mandrija in druge zgodbe" (desno).

V ponedeljek, 7. aprila, je v Peterlinovi dvorani slavnostno zadonela pesem mešanega zbora Jacobus Gallus, ki ga vodi Janko Ban. Predstavili so namreč ploščo - zgoščenko "Naša pesem z žlahtnimi odsevi", ki vsebuje posnetke v živo s tekmovanj Naša pesem, na katerih je nastopil zbor v zadnjih desetih letih in se na njih tudi visoko uvrstil. Naslednji ponedeljek je bil gost društva tržaški škof msgr. Evgen Ravignani, ki je podal velikonočno misel pred bližajočimi se prazniki. V ponedeljek, 28. aprila, je Peterlinova dvorana imela v gosteh tri slovenske umetnike iz Argentine, in sicer pevko Ani Rode, pevca Luko Debevca Mayerja in pianista Ivana Vombergarja, ki so izvedli koncert opernih arij, slovenskih narodnih in južnoameriških pesmi. V ponedeljek, 5. maja, so slovesno podelili literarno nagrado Vstajenje koroškemu pisatelju Jožetu Blajsu za njegov roman Na konci jezika, ki je izšel konec lanskega leta. Večer so oblikovali harmonikar Adam Selj, recitator Tomaž Susič in prof. Lojzka Bratuž, ki se je na večeru spomnila 90-letnice ustanovitve

lja nagrade prof. Martina Jevnikarja in 40-letnice nagrade Vstajenje. Nagradenec je na koncu večera odgovarjal na vprašanja iz publike. Denarno nagrado je v imenu Združne kraške banke nagrajencu izročil predsednik Dragotin Daneu. Naslednji ponedeljek, 12. maja, je prof. Marija Cenda predstavila knjigo Eveline Umek "Mandrija in druge zgodbe", ki je pravkar izšla pri Mladiki. Odlomek iz knjige je prebrala Matejka Peterlin, za glasbeno kuliso pa sta poskrbela pianista Mira Fabjan in Axel Furlan. 19. maja so se obiskovalci društva srečali v Peterlinovi dvorani s kandidatom Slovenske skupnosti na deželnih volitvah Mirkom Spazzapanom, ki je govoril na temo "Vloga Gorice in slovenske manjšine v Italiji v spreminjajoči se Evropi".

Nagradenec pisatelj Jože Blajs (levo) prejme čestitke prof. Lojzke Bratuž, predsednice komisije nagrade Vstajenje (desno).

SKAVTI

Na veliki petek je bil na griču in v svetišču na Repentabru že tradicionalni skavtski križev pot.

Na jurjevanju tržaškega dela Slovenske zamejske skavtske organizacije 27. aprila v Nabrežini je bilo 26 obljud. Goriško jurjevanje pa je bilo 1. maja v Sovodnjah. Tam je obljudilo 18 volčičev in volkuljic ter 13 izvidnikov in vodnic.

V Trstu je bila 3. in 4. maja 2. slovenska skavtska fuzbalada z udeležbo dveh skavtskih nogometnih moštev s Tržaškega in enega z Goriškega, zamejskega taborniškega moštva in petih skavtskih moštev iz matične Slovenije.

ŽIVLJENJSKI JUBILEJI

Svojo 70-letnico so praznovali:

7. maja kulturna delavka z Opčin, pevka in publicistka Berta Vremec,

11. maja tržaški časnikar, dolgoletni urednik mesečnika Galeb in planinec Lojze Abram,

16. maja tržaški pesnik in nekdanji založnik Marko Kravos,

24. maja pa mednarodno uveljavljeni dirigent Adi Daneu (Danieli) s Proseka.

75 let je 22. maja obhajal tržaški ljubiteljski filmski ustvarjalec Aljoža Žerjal.

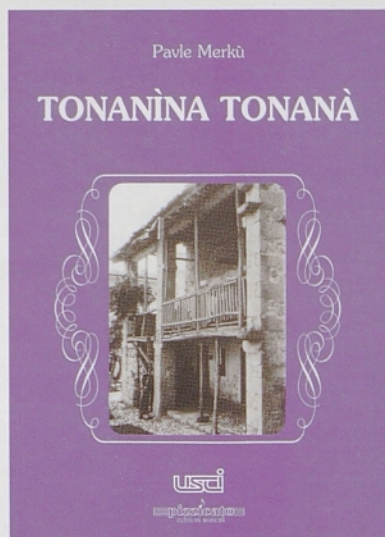
JANČARJU**HERDERJEVA NAGRADA**

Na dunajski univerzi so 9. maja izročili Herderjeve nagrade, ki jih podeljuje poseben sklad iz Hamburga, sedmim ustvarjalcem iz srednje Evrope. Med njimi je bil slovenski pisatelj Drago Jančar.

Dve slovenski zbirki pri Pizzicatu

Glasbenik in narodopisec Pavle Merkù je že leta 1976 v obsežni dvojezični knjigi Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji - Le tradizioni popolari degli Sloveni in Italia predstavil bogato bero ljudskih pesmi, ki jih je rešil pozabe med Slovenci pod Italijo. Zdaj je pri založbi Pizzicato iz Vidma izdal njen drugi del z dodatnim naslovom Tonanina Tonanà. V njem objavlja ljudsko bogastvo, ki ga je zbral v naslednjem obdobju.

V Škednju pa so 9. maja predstavili zbirko Ljub'ca moja, kaj si strila, ki jo je tudi izdala založba Pizzicato, uredila pa sta jo Pier Paolo Sancin in Dušan Jakomin. Gre za pesmi z glasbenih natečajev

v Škednju iz let 1900-1911, ki so ponarodele, na predstaviti pa jih je izvajal basist Aldo Žerjal.

SLOVENŠČINA V AVSTRALIJI

Ob 25-letnici poučevanja slovenskega jezika na državnih šolah v avstralski državi Victoria so 22. marca predstavili knjigo Aleksandre Čeferin, ki ima za to šolstvo izjemne zasluge. Pod naslovom Slovenian Language in Australia - 25 years of Slovenian language in Victorian Schools, 1977 - 2002 je na 136 straneh podala podoben obračun tega dela. Slovenski pouk je v tem času obiskovalo okoli 500 dijakov, 78 jih je slovenščino izbralo tudi za predmet na maturi.

BIVŠA DEPORTIRANKA

Društvo Primorsko iz Mačkolj je 6. maja predstavilo dvojezično knjigo Spomini bivše deportiranke - Ema Tul. Po razgovorih s to preizkušeno vaščanko jo je sestavil Miloš Tul, v italijanščino pa prevedla Dunja Nanut.

ZORKO SIMČIČ O SLOMŠKU

Pri Družini v Ljubljani je izšla nova knjiga o blaženem škofu Antonu Martinu Slomšku. Sestavil jo je pisatelj Zorko Simčič in ji dal naslov Človek za vse čase.

Društvo Finžgarjev dom je v aprilu pripravilo na Opčinah dva zanimiva večera: v torek, 8. aprila, je v dvorani Finžgarjevega doma predaval o mednarodni diplomaciji sprave inž. Peter Merkù; v nedeljo, 27. aprila, pa sta društvo in Župnija sv. Jerneja priredila zelo lep in dobro obiskan koncert zbora Ipavska, ki ga vodi Matjaž Šček.

foto KROMA

Finžgarjev dom

foto KROMA

PO ENOSMERNI POTI

To je naslov življenjepisa slovenskega duhovnika v Kanadi Franca Skumavca. Najprej ga je napisal in izdal v angleščini leta 1993 v Kanadi, nato je svojo razgibano življenjsko zgodbo, ki obsega tudi mobilizacijo v nemško vojsko, rusko ujetništvo in po vojno begunstvo, prelil v slovenščino. Letos jo je objavila Mohorjeva družba iz Celja.

NAGRADA SAŠI RUDOLFU

Športni program Radia Slovenija je na slovesnosti 12. aprila v Ljubljani podelil tržaškemu časnikarju, glavnemu uredniku slovenskih radijskih in televizijskih poročil družbe RAI Saši Rudolfu Zlati mikrofon Mirka Strehovca za reporterske dosežke na športnem področju.

SLOVENSKA ISTRA V TORONTU

Kanadsko slovenski kongres je imel 6. aprila letni občni zbor v Torontu. Povezan je bil s kulturnim programom Slovenska Istra v besedi, pesmi in sliki. Sooblikovali sta ga gostji Irena Urbič in Rožana Koštial, medtem ko so slavnostni govor Milana Gregoriča le prebrali, ker se srečanja, žal, ni mogel udeležiti.

ANTOLOGIJA**AVSTRALSKAE POEZIJE**

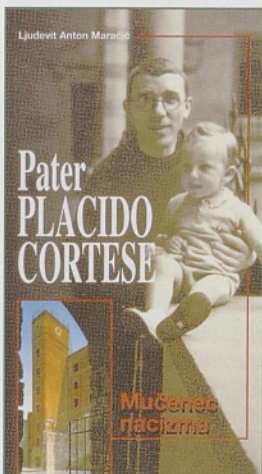
V okviru Avstralske pomladi so 15. maja v Cankarjevem domu v Ljubljani predstavili antologijo 24 pesnikov 20. stoletja iz Avstralije, od aborigenov do mladih priseljencev. Izšla je pri Mladinski knjigi pod naslovom Vesolje okrog kuščarja. Izbor in prevode je oskrbel pesnik Bert Pribac.

TABORIŠČE V MONIGU

Pri zavodu za zgodovino odpornišstva in sodobne družbe ISTRESCO v Trevisu je v začetku leta izšla 95 strani debela knjižica Monigo: un campo di concentramento per slavi a Treviso, luglio 1942 - settembre 1943. Napisal jo je mladi zgodovinar Maico Trinca, ki je skušal v Italiji in Sloveniji zbrati vse dostopno gradivo o italijanskem koncentracijskem taborišču v Monigu pri Trevisu, opisal pa je tudi značilnosti italijanske zasedbe dela Slovenije.

DR. PELIKAN NAGRAJEN

Nagrado Znanstveno raziskovalnega središča Slovenije v Kopru za raziskovalno delo v letu 2002 je prejel dr. Egon Pelikan, in sicer zlasti za vrhunsko študijo Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom.

ŽIVLJENJEPIS P. CORTESEJA V SLOVENŠČINI

114. Viktorinov večer v minoritskem samostanu na Ptujju je bil 9. maja posvečen minoritu s Cresa p. Placidu Corteseju. To je bil duhovnik, časnikar in urednik v Padovi, dobrotnik naših internirancev v italijanskih taboriščih, Judov in drugih preganjancev, sodelavec v demokratičnem odporu proti trinoštvu. V Trstu se končuje škofijski del njegovega beatifikacijskega postopka, saj je novembra 1944 umrl kot mučenec ljubezni v "bunkerju" Gestapa na Oberdankovem trgu v Trstu.

V italijanščini je že v dveh izdajah izšla njegova biografija izpod peresa p. Apollonia Tottolija, hrvaški minorit p. Ljudevit Anton Maračič pa je sestavil njeno poljudno priredbo v hrvaščini. To delo so zdaj na 87 straneh priročne in prikupne oblike pod naslovom Mučenec nacizma pater Placido Cortese izdali v slovenskem prevodu naši minoriti ob 30-letnici samostojne slovenske province.

Predstavitve knjige na Ptujju so uvedli odlomki, ki jih je iz nje prebral Frenk Muzek, nastop Zbora sv. Viktorina pod vodstvom Sonje Winkler in pozdrav p. Tarzicija Kolenka. Okroglo mizo pa je nato vodil p. Janez Šamperl, ki je bil zadolžen za slovensko izdajo. P. Apollonio Tottoli iz Trevisa je govoril o življenjski poti p. Corteseja. Kardiologinja dr. Majda Mazovec

iz Ljubljane je obudila spomine na čas, ko so ona in druge slovenske študentke v Padovi s p. Cortesejem vodile dobrodelno akcijo za internirance v Chiesanuovi, za skrivače in preganjance. Časnikar Ivo Jevnikar iz Trsta, ki je napisal Spremenno besedo za slovensko izdajo biografije, je opozoril na Cortesejevo usodno povezanost s Slovenci. Vicepostulator p. Tito Magnani iz Padove je orisal potek beatifikacijskega postopka. Prof. Doroteja Emeršič s Ptujja je spregovorila o svojem prevodu hrvaške knjige. Posege je zaokrožil provincial slovenskih minoritov p. Slavko Stermšek iz Ljubljane, zahvalo pa je izrazila še predstavnica Društva sv. Viktorina Božena Čačkovič.

Okrogla miza na Ptujju. Od leve: p. Slavko Stermšek, p. Tito Magnani, Ivo Jevnikar, p. Apollonio Tottoli, dr. Majda Mazovec in prof. Doroteja Emeršič.

TIGROVEC ANTON RUTAR

Na pobudo Društva za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske in občine Nova Gorica so 27. aprila v Novi Gorici odkrili spomenik učitelju in tigrovcu Antonu Rutarju (1901-1996). Bil je tudi zaslužen zbiralec podatkov o tigrovcih, kar je tudi objavljajal. Kip je izdelal Zmago Posega. Na slovesnosti sta spregovorila predsednik društva TIGR Franjo Batagelj in župan Mirko Brulc.

**JUBILEJ SLIKARJA
ANDREJA KOSIČA**

Ob 70-letnici domačega slikarja Andreja Kosiča so se v Gorici odločili za kar pet njegovih razstav. Prvo so pod naslovom Intimne pokrajine odprli 6. maja v Kulturnem domu v Gorici. Predstavil jo je Joško Vetrih. Drugo, z naslovom Nedorečeno, so odprli 14. maja v Galeriji Ars, kjer je spregovorila Verena Koršič Zorn.

**V AVSTRALIJI
15.934 SLOVENCEV**

Ob zadnjem popisu prebivalstva v Avstraliji so leta 2001 našli skupno 15.934 v Sloveniji rojenih ljudi oziroma potomcev v Sloveniji rojenih staršev.

Leta 1996, ko so prvič upoštevali novo državo Slovenijo, so našli 6.640 v Sloveniji rojenih Avstralcev in 5.834 pripadnikov druge generacije, skupno torej 12.474 ljudi.

Upoštevanje le države izvora seveda ne daje natančne slike narodnostne pripadnosti, saj, recimo, izključuje številne tržaške Slovence.

**SLIKAR FAGANEL
NA DOBROVEM**

Na gradu Dobrovo v Brdih je Goriški muzej 17. maja odprl veliko razstavo goriškega slikarja Roberta Faganela. Gre za antološki prikaz 40-letnega ustvarjanja.

Zbiratelj išče deseto številko revije Mladike iz leta 1967 in 1968. Kdor je pripravljen odstopiti omenjena izvoda revije, naj se javi, osebno ali telefonsko, v uredništvu Mladike.

**UPADAJO MANJŠINCI,
A TUDI SLOVENCI**

Objava izidov popisa prebivalstva v Sloveniji leta 2002 je pokazala nazadovanje števila pripadnikov italijanske in madžarske manjšine, z naraščanjem števila neopredeljenih pa upada tudi število prebivalcev, ki se izjavljajo za Slovence.

Leta 2002 je živelo v Sloveniji 1.964.036 ljudi. Od tega se jih je izjavilo za Slovence 1.631.363.

Število samoopredeljenih katoličanov pa je v enem desetletju padlo od 72 na 58 odstotkov prebivalstva.

Pripadnikov italijanske manjšine so našli 2.258 (701 manj kot leta 1991, ko jih je uradno bilo 2.959), pripadnikov madžarske manjšine pa 6.243 (1.757 manj kot leta 1991, ko jih je bilo 8.000).

Našli so približno 40.000 Srbov, 35.000 Hrvatov, 31.000 Bošnjakov in 10.000 Muslimanov.

UMRL TISKAR VINICIO STUPAR

V tržaški bolnišnici je 12. maja umrl znani tiskarski mojster Vinicio Stupar. Rodil se je leta 1937 v Trstu in se šolal v domačem mestu in Ljubljani. Zaposlil se je v slovenski tiskarni Graphis v Trstu, v začetku 70. let pa sta se s kolegom osamosvojila in odprla tiskarno Graphart. Pozneje jo je vodil sam ter jo stalno posodabljal in širil, tako da je danes veliko družinsko vodeno podjetje v obrtniški coni Dolina. Večji del tržaškega slovenskega tiska prihaja iz nje, mnogo pa dela tudi za velike in zahtevne naročnike iz Italije in Slovenije. Razpoznalni znak tiskarne pa je bil do konca ravno gospod Stupar.

PRIROČNIK DOGMATIKE

Pri Družini so slovenski teologi Ciril Sorč, Avgustin Lah, Bogdan Dolenc, Anton Štrukelj in Marjan Turnšek izdali Priročnik dogmatične teologije. Gre za delo na 1700 straneh v dveh knjigah. Vsi avtorji predavajo na Teološki fakulteti v Ljubljani.

**DESETLETNICA
SKUPINE AKORD**

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici so 16. maja ob desetletnici delovanja predstavili prvo zgoščenko moške pevske skupine Akord iz Podgore, ki jo vodi Mirko Špacapan. Na njej so slovenske in italijanske pesmi, od tod naslov Zdravica - Un brindisi.

KOPICA PRIREDITEV

S prihodom pomladi se je v našem mestu začel vrstiti niz prireditev na prostem, od Praznika frtalje v Rupih, Majence 2003 v Dolini in Praznika češenj v Mačkoljah do pohodov ob odprti meji, ki imajo letos poseben prizvok, saj bo 1. maja 2004 vsaj formalno padla meja s Slovenijo.

**MARIJAN MOZETIČ NA OBISKU
V ROJSTNEM KRAJU**

Uspešni kanadski skladatelj komornih in orkestralnih del ter profesor na univerzi v Kingstonu Marijan Mozetič je bil 7. maja gost v Gorici, naslednjega dne pa na gradu Kromberk pri Novi Gorici. Izvajali so njegove skladbe in se z njim razgovarjali, da bi bolje spoznali rojaka, ki se je rodil leta 1948 v Gorici, leta 1952 pa se je z družino izselil v Kanado, kjer se je lepo uveljavil.

UMRL PROF. JOŽE KASTELIC

V Ljubljani so 27. maja pokopali arheologa, pesnika in prevajalca dr. Jožeta Kastelica. Rodil se je 18. avgusta 1913 v Šentvidu pri Stični. V Ljubljani je študiral klasično filologijo in zgodovino starega veka. Doktorsko disertacijo iz leta 1943 je predelano objavil pred dvema letoma z novim naslovom Umreti ni mogla stara Sibila - Prešeren in antika. Tudi k mladostnemu pesnjenju, ki ga izpričuje zbirka Prve podobe iz leta 1940, se je vrnil v poznejših letih, saj je leta 1991 izdal zbirko Barve, aprila letos pa zbirko Ode. Vmes je veliko prevajal, tudi Hegla, leta 1970 je s Cenetom Vipotnikom in Dragom Šego uredil antologijo slovenskega pesništva Živi Orfej, uredil je tudi zbrane pesmi Ceneta Vipotnika Zemlje zeleni spomin (1975). Poklicno pa se je ves posvetil antični zgodovini, arheologiji, muzejskemu in uredniškemu ter publicističnemu delu, izkopavanjem, razstavam ipd. V letih 1942-68 je delal v Narodnem muzeju v Ljubljani (od 1945 dalje kot ravnatelj), v letih 1968-83 je predaval na ljubljanski, v letih 1985-89 pa na mariborski univerzi.

SKLADBE STANKA JERICIJA

Duhovnik, skladatelj in dirigent prof. Stanko Jericijo je že decembra pod naslovom Concentus Ecclesiae v Gorici izdal drugo zbirko svojih orgelskih skladb. V njej je 12 del. Leta 1995 je izdal zbirko Musica per organo.

40. LITERARNA NAGRADA VSTAJENJE ZA LETO 2002

Dne 15. aprila 2003 se je sestala v Trstu na sedežu Slovenske prosvete, ulica Donizetti 3, komisija literarne nagrade "Vstajenje", ki jo sestavljajo prof. Lojzka Bratuž, prof. Robert Petaros, prof. Zora Tavčar, dr. Zorko Harej, prof. Diomira Fabjan Bajc, prof. Neva Zaghet in Marij Maver.

Iz lanske izvirne knjižne bere je komisija pregledala 24 del zamejskih in zdonskih avtorjev z letnico 2002. Odločila je, da nagrado prejme koroški pisatelj JOŽE BLAIS za roman *Na konici jezika*.

Pri tem besedilu, ki preseneča s svojo jezikovno in slogovno pisavo, gre za grenko podobo oziroma skoraj identikit človeka na pragu zrelih let in obenem manjšinca, ki se ne more prebiti iz obroča oklepajoče stvarnosti, v katero je potisnjen kot pripadnik neke utesnjujoče skupnosti. Avtor je znal suvereno zajeti to moreče občutje, pri tem pa ostal pozoren na vrednote, preko katerih najdeva pot iz mrtvila. To so družina, narodnost, spomin, sanje, ljubezen, zlasti pa jezik, ki dobiva svoj simbolni pomen celo v naslovu.

Zgoščena, zlita pripoved teče navidez preprosto in umirjeno, a je poživljena z neštetiimi pretanjenimi izrisanimi nadrobnostmi ter postopoma in vse bolj prepričljivo in pre-

Predsednik Zadrugne kraške banke Drago Danev (na skrajni desni) izroča nagrado pisatelju Blajsju.

tresljivo odstira pripovedovalčeve notranje stiske ter njegovo ujetost v manjšinski vsakdan. Naravnost začudi njegova razčaranost in mrakobnost, s kakršnima doživlja svoj mukotrpní vsakdanjik še razmeroma mlad človek, bodisi v okviru družbe, družine ali službenih obveznosti. Treba je poudariti tudi njegov čut za humor in igrivost, ki ju pokaže zlasti v okvirnem nastanku in zaključku romana, ko se praktično od lastne izpovedi ogradi.

Denar za nagrado je prispevala ZADRUŽNA KRAŠKA BANKA z Opčin.

KRITIKA ENCIKLOPEDIJE

Nova slovenska zaveza, ki povezuje protikomunistične veterane in preganjance, je v Ljubljani izdala 80 strani debelo brošuro Enciklopedija Slovenije - informacija in dezinformacija. V njej osem avtorjev kritično presoja Enciklopedijo Slovenije (z dodatnim zvezkom vred), kar zadeva pisanje o medvojnih dogodkih, revoluciji, državljanski vojni, komunizmu in njegovih nasprotnikih. Postavlja pa tudi zahtevo po odločni prenovitvi in dopolnitvi tega opusa, ki mu pripisuje škandalozno obravnavo omenjenih tem.

JAN BEDNARIK PREVEDEL SPINOZO

Mladi goriški filozof dr. Jan Bednarik je prevedel iz latinščine in opremil s spremno besedo kakih 300 strani debelo Teološko-politično razpravo *Barrucha de Spinoze*, ki velja za eno izmed temeljnih del novoveške filozofije. Izšla je v zbirki *Analecta* v Ljubljani.

IZREKI SVETIH STARCEV

Mohorjeva družba je 25. aprila predstavila 11. zvezek zbirke *Cerkveni očetje*, ki jo ureja prof. Marijan Smolik. V prevodu Jasne Hrovat in s spremno esedo prof. p. Mirana Špeliča so pod naslovom *Izreki svetih očetov* izdali krajša besedila več kot 150 menihov.

KRIMINALKA SERGEJA VERČA

Tržaški radijski urednik in gledališki delavec Sergej Verč je pri Cankarjevi založbi v Ljubljani izdal nov kriminalni roman z naslovom *Pogrebna maškara*.

KNJIGA ALEKSANDRA PANJEKA

V zbirki *Storia goriziana e regionale* je mladi tržaški zgodovinar Aleksander Panjek izdal študijo o gospodarski zgodovini goriške grofije v 17. stoletju z naslovom *Terra di confine. Agricoltura e traffici tra le Alpi e l'Adriatico: la Contea di Gorizia nel Seicento*.

POGLEDI

Raziskovalni inštitut Studia slovenica v Šentvidu pri Ljubljani pridno izdaja svoje glasilo *Pogledi*, ki ga ureja vodja inštituta dr. Janez Arnez. V njem je veliko zanimivega arhivskega gradiva o begunskem življenju, delu v emigraciji, političnih pogledih Slovencev na tujem, a tudi o dogodkih med vojno in revolucijo. V zadnji, majski izdaji (št. 62-63), so tako med drugim objavljeni: 12. nadaljevanje dnevnika goriškega duhovnika dr. Alfonza Čuka, ki zajema čas od 12. julija do 26. avgusta 1949, torej še vedno začetno obdobje duhovniškega dela po izselitvi v škofijo New York; spomini salezijanskega duhovnika Ivana Dobrška na delo v begunskih taboriščih po Italiji v letih 1948-52, napisani leta 1997 v Hamiltonu; v Trstu 20. oktobra 1945 podana izjava Vladimirja Zingerja iz Ljubljane o tem, kako se je kot teharski taboriščnik že ustreljen rešil iz jame pri Hrastniku in pribežal v Trst.

Dvajset let Knjižnice Dušana Černeta v Trstu

Lansko leto je Knjižnica Dušana Černeta slavila dvajsetletnico svoje ustanovitve. Knjižnica je pričela delovati januarja 1983, uradno pa je bila ustanovljena z notarskim aktom 25. novembra 1983. Odbor knjižnice si je takrat zadal sledeče naloge: zbiranje slovenskega zamejskega tiska, zbiranje slovenskega koroškega tiska, zbiranje slovenskega zdomskega tiska, zbiranje tujejezičnega tiska, ki obravnava probleme Slovencev v zamejstvu in zdomstvu, zbiranje znanstvenega tiska, ki izhaja v Sloveniji in ki obravnava slovenska, zamejska in zdomska vprašanja, navezava stikov s slovenskimi kulturnimi organizacijami v tujini, navezava stikov s slovenskimi knjižnicami v Sloveniji, prirejanje razstav slovenskega zamejskega in zdomskega tiska, prirejanje literarnih večerov, predstavitev knjižnih novitet, priprava in izdaja najrazličnejših zamejskih in zdonskih bibliografij.

Z zadovoljstvom lahko trdimo, da se je knjižnica držala sprejetega programa, ki ga je odbor odobril leta 1983.

V tem dvajsetletnem delovanju si je knjižnica pridobila velik ugled med znanstvenimi ustanovami, knjižnicami, zdonskimi organizacijami in posamezniki. S svojim delom je knjižnica potrdila nujnost svojega obstoja in rešila poza-be in zgube marsikateri slovenski zdonski tisk. S ponosom lahko trdimo, da imamo na naših knjižnih policah skrbno shranjeno gradivo, ki ga ne poseduje nobena druga knjižnica. Pri vsem tem pa moramo dodati, da je bilo vse delo v knjižnici in izven nje opravljeno brez stalno zaposlenega knjižničarja in torej brez plačanega osebja: lahko bi rekli, kot je zapisal Ivan Cankar, "za narodov blagor".

Večina našega knjižnega gradiva je inventarizirana in katalogizirana. V bližnji bodočnosti pa bomo podatke o celotnem knjižnem fondu vstavili v računalnik, tako da bodo dostopni širšemu krogu ljudi.

V dvajsetih letih delovanja smo izdali več bibliografij. Leta 1983, to je prvo leto našega delovanja, smo izdali "Bibliografijo slovenskega periodičnega tiska v Italiji. Maj 1945 - december 1980". Naslednja publikacija je izšla leta 1987, in sicer "Bibliografija slovenskega tiska v Argentini 1945 - 1957. I. del - knjige". Leta 1991 je izšel drugi del: "Bibliografija slovenskega tiska v Argentini 1945 - 1990. II. del - časopisje". Zadnja publikacija je izšla leta 2000, to je "Slovenska bibliografija za Veliko Britanijo 1.1.1945 - 1.5.2000".

Sedaj je v pripravi "Slovenska bibliografija za Kanado", ki bo zajemala obdobje od leta 1900 do leta 2000 in bo verjetno izšla naslednje leto. V prihodnje bomo pripravili popis slovenskega tiska, ki ga izdajajo Slovenci v raznih državah Evrope. Vse to delo opravlja knjižničar Marjan Pertot s pomočjo in ob velikem navdušenju časnika Iva Jevnikarja.

Že vrsto let Knjižnica Dušana Černeta objavlja Novice o delovanju knjižnice v tržaški reviji Mladika. Prišli smo že do 47. številke Novic.

V dvajsetletnem delovanju knjižnice smo priredili vrsto

razstav tako v sklopu vsakoletnih študijskih dnevov Draga kakor tudi v Peterlinovi dvorani ob Prešernovih proslavah in predstavitev knjižnih izdaj slovenskih zamejskih in zdonskih avtorjev.

Odbor knjižnice bo tudi v naslednjih letih skušal po svojih močeh nadaljevati z delom po že načrtovanem programu. Upamo, da bomo tudi v bodočnosti deležni pomoči vseh dosedanjih in novih prijateljev, ki bodo s svojim nesebičnim delom pomagali pri rasti naše knjižnice.

DELOVANJE KDC V LETU 2002

Inventarizacija

Leta 2002 smo inventarizirali 570 knjižnih enot (knjig in letnikov periodike). Skupno je do konca leta 2002 inventariziranih 11.000 knjig in enot časopisja. Inventarizirali smo tudi 87 enot drobnega tiska, tako da je bilo konec leta 2002 inventariziranih 899 enot drobnega tiska.

Večino knjižnega gradiva prejema knjižnica kot dar raznih slovenskih ustanov in posameznikov iz zamejstva, zdomstva in seveda iz Slovenije.

Konec lanskega leta smo prejeli dragoceno pošiljko arhivskega gradiva iz daljne Kanade. Pošiljka obsega 331 različnih okrožnic, vabil, sporedov slovenskih prireditev, gradivo o občnih zbilih Slovenskega društva (Slovenian Society), ki deluje v Burnabyju v bližini Vancouverja v Kanadi. Gradivo nam je darovala gospa Silva Plut, za kar se ji najtopleje zahvaljujemo.

Katalogizacija

Leta 2002 smo nadaljevali s katalogiziranjem slovenskega tiska, ki smo ga prejeli tekom leta. V centralni knjižni katalog je bilo vključenih 316 knjižnih listkov. V katalog slovenskega zdonskega tiska pa je bilo vloženih 141 knjižnih listkov. Konec leta 2002 je bilo v glavnem katalogu 9.524 in v katalogu zdonskega tiska 2.505 kartotečnih listkov. V signaturni katalog je bilo vpisanih 248 zaporednih knjižnih izdaj.

Bibliografija

Delo za pripravo bibliografije Slovencev v Kanadi se počasi približuje svojemu zaključku. Upamo, da bo bibliografija izšla prihodnje leto.

Že sedaj pa zbiramo slovenski tisk, ki ga izdajajo slovenske župnije po Evropi. V programu našega delovanja je izdaja bibliografije slovenskega tiska v državah zapadne Evrope.

Vezava

Kot vsa prejšnja leta smo tudi v preteklem letu poskrbeli za vezanje periodičnega tiska. V vezavo je bilo danih 42 letnikov slovenskega zdonskega tiska.

Izposoja

Leta 2002 je Knjižnica Dušana Černeta izposodila 292 knjižnih izdaj in periodike.

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

Mož in žena sta se sprla. Ko se je on vrnil iz službe, je našel na mizi listek:

- Kosilo imaš v kuharski knjigi na strani 269, večerjo pa na strani 311.

• • •

- Kaj so storili stari Slovani takoj, ko so prekoračili reko Dravo?

- Najprej so si posušili hlače.

• • •

- Kako si ukrotil tistega dolgolasca?

- Zagrozil sem, da mu bom snel lasuljo.

- Vi pa kupujete že tretjo vstopnico za kino!

- Seveda, če mi jo pa tista neroda pri vratih vedno uniči.

• • •

- Oprosti, Miha, ampak ti si mi še vedno dolžan tisočaka.

- Seveda ti oprostim, kajpak!

• • •

- Dragi, ali veš, kaj imata skupnega ti in naš pes?

- Skupnega... jaz in naš pes? Ne vem.

- Obema moram dati jesti, ne smem vaju vznemirjati in zvečer moram vaju spustiti ven.

LISTNICA UPRAVE

DAROVİ V TISKOVNI SKLAD:

Bruna Cijak, Opčine - 6,00 €;
Edvard Košuta, Rim - 5,00 €;
Irma Sardoč, Nabrežina - 1,00 €;
Katja Klanjšček, Gorica - 6,00 €;
Magdalena Rotar, Ljubljana, Slovenija - 0,96 €;
Tomaž Vetrih, Gorica - 1,00 €;
Cvetka Terpin, Števerjan - 1,00 €;
Frank Menchak, Milwaukee, ZDA - 16,37 €;
Mario Zahar, Boršt - 1,00 €;
Paola Rijavec, Milwaukee, ZDA - 7,31 €;
Otilija Parovel, Mačkolje - 1,00 €.

DAROVİ V SPOMIN:

V spomin na dragega moža Johna daruje Nada Roberts 54,29 € za Mladiko.

Ob 90-letnici Martina Jevnikarja daruje Jože Velikonja 831,02 € za Mladiko.

Vsem darovalcem se iskreno zahvaljujemo.

Nikolaj Mikhailov: *Mythologia slovenica*

*Poskus rekonstrukcije
slovenskega poganskega izročila*

Alojz Rebula:
Iz partiture življenja

Dnevnik 1977-1981

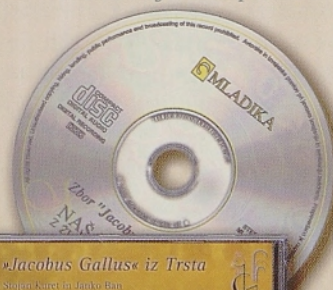
Nikolai Mikhailov

MYTHOLOGIA SLOVENICA

der alten Slaven in Tein.
S. Kurenč, Kurent, der Gott der
geret, der slavische Priap (2). Wenn
geret geglaubt ist, daß die Nation
geret geneigt war, so muß sie den
Eigenschaft des guten Gottes
aber, welche im Wort
aber, welche im Wort

Zbor Jacobus Gallus: *Naša pesem z žlahtnimi odsevi*

*Posnetki v živo
s tekmovanj "Naša pesem"*

NOVO!

MLADIKA

Trst, ulica Donizetti 3, tel. 040-370846; fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

Demetrij Cej

Demetriju Ceju je s svojo dejavnostjo že več kot pol stoletja prisoten na našem umetniškem prizorišču. Razstavljal je začel leta 1949, od takrat pa je postavil preko 80 osebnih razstav ter prejel številne nagrade in priznanja.

Cej se je rodil leta 1931 v Beogradu. Tam je preživel otroška leta in končal osnovno šolo. Med drugo svetovno vojno se je preselil v Gorico, kjer je nadaljeval študij na slovenski srednji šoli, nato pa se je vpisal na goriški umetnostni zavod. V sezoni 1964-65 se je zaposlil pri Slovenskem stalnem gledališču kot scenograf in kostumograf in se nato z družino preselil v Trst. V dolgem obdobju, vse do leta 1993, ko se je upokojil, si je za najrazličnejše predstave zamislil in zasnoval številne scene ter s svojo ustvarjalnostjo obogatil delovanje slovenskega gledališča v Italiji. Leto kasneje se je ponovno preselil v Gorico, kjer trenutno živi in dela.

Številne abstraktne izkušnje minulega stoletja so nedvomno osnova Cejevega slikarskega ustvarjanja. Med temi je verjetno abstraktni ekspresionizem s svojimi zračnimi kompozicijami in velikimi barvnimi polji zapustil najglobljo sled v njegovem slikarstvu. Najradikalnejše izkušnje na tem področju pa so pri Ceju vedno omiljene z osebno lirično, večkrat celo melanholično noto ter s kompozicijsko zasnovo slike, ki se v svojih bistvenih potezah ne mara odreči tistim elementom, ki izhajajo iz vidnega sveta. Tako je umetnikov zelo priljubljen motiv postalo mesto, ome-

Brez naslova,
akril, papir, 1968

Istrska pokrajina,
akril, platno, 1998

jeno le na najosnovnejše elemente, razstavljeno na večja ali manjša barvna polja, ki na sliki izrišejo njegovo silhueto. Nakazano mesto se tako največkrat s toplimi in živimi barvnimi toni blešči na temno modri podlagi in na platnu poustvarja sanjsko ali skoraj magično vzdušje. Delo v gledališču je Ceju približalo tudi celo vrsto materialov, večkrat skromnejšega izvora, kot so železo, gaza ali pleksi steklo, ki jih umetnik spretno vključuje v svoje slikarske stvaritve. Nastajajo tako dela, ki presegajo zgolj slikarsko dimenzijo in nam tudi s preprostostjo materialov, ki jim je zaupana žlahtna umetnikova izpoved, spregovorijo o kompleksnosti današnjega sveta.

Ivan Žerjal - Gorica